Pr. Serafim Rose

# Semnele sfârsitului lumii

Traducere de Ştefan Francisc Voronca

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

**Editura Biserica Ortodoxă**
**Editura Egumeniţa**
Galaţi 2004

Editura Egumenița
I.S.B.N 973-7952-30-8

Editura Biserica Ortodoxă
I.S.B.N 973-7957-39-3

# Semnele sfârsitului lumii

Editura Egumenița
I.S.B.N 973-7952-30-8

Editura Biserica Ortodoxă
I.S.B.N 973-7957-39-3

Distribuție:
SC Egumenița SRL
O.P. 3
C.P. 301
800730 Galați
tel/fax: 0236-326.730
e-mail: bunavestire@geniusnet.ro
www.egumenita.ro

# Semnele vremurilor

**de *părintele Serafim Rose***

*În următoarea conferință*[1] *a părintelui Serafim, deşi ținută acum aproape douăzeci de ani, găsim cuvinte care sunt relevante şi pentru noi cei de azi, care ne aflăm la începutul celui de-al treilea mileniu. Deşi o parte din exemplele pe care le dă sunt valabile mai mult pentru vremea lui, în prezent ne confruntăm cu situații extreme ale aceloraşi fenomene analizate de el. Ca de obicei, el se pleacă cu smerenie în fața Sfintei Scripturi şi a tâlcuirii ei de către Sfinții Părinți Răsăriteni, astfel că învățătura despre vremurile de pe urmă rămâne fără vreo referință temporală precisă, detaşată de modele intelectuale şi de prejudecățile acestei lumi. Pe măsura trecerii timpului, viziunea ortodoxă de unde el şi-a primit înțelepciunea va deveni din ce în ce mai necesară pentru supraviețuirea duhovnicească a adevăraților creştini.*

[1] Cuvânt ținut în vara anului 1980, în Redding, California, la Conferința Femeilor Creştin-Ortodoxe ținută sub patronajul Sfântului Gherman.

## De ce să studiem semnele vremurilor?

Tema acestei conferințe este privegherea pentru semnele vremurilor. În primul rând, trebuie să aflăm ce se înțelege prin sintagma „semnele vremurilor”. Expresia vine direct din Evanghelie, din cuvintele Mântuitorului, de la Matei 16, 3. Hristos le spune fariseilor şi saducheilor care au venit la El următoarele: *Fața cerului ştiți s-o judecați*, adică cum va fi vremea, *dar semnele vremilor nu puteți?* Cu alte cuvinte, El le spune că aceasta nu are nimic de-a face cu ştiința sau cu cunoaşterea locului nostru în această lume sau altceva de acest gen. Este o întrebare religioasă. Studiem semnele vremurilor pentru a reuşi să-L recunoaştem pe Hristos.

În vremea lui Hristos, fariseii şi saducheii nu cercetau semnele vremurilor pentru a afla dacă Hristos venise, dacă Fiul lui Dumnezeu era cumva deja pe pământ. Dar deja erau semne pe care ei trebuie să le fi recunoscut. De pildă, în Vechiul Testament, în Cartea lui Daniel, avem o profeție despre cele şaptezeci de săptămâni de ani, conform căreia Mesia urma să vină cam la 490 de ani după Daniel. Acei iudei care îşi citeau Scripturile cu atenție ştiau cu exactitate ce însemna acest lucru şi cam pe la vremea venirii lui Hristos ei ştiau că venise vremea lui Mesia.

Dar acesta este un semn exterior. Mai important era ca fariseii şi cărturarii să fi prevăzut semnele interioare. Dacă inimile lor erau drepte în fața lui Dumnezeu, şi dacă n-ar fi încercat doar să împlinească o poruncă exterioară a legii, inimile lor ar fi fost receptive şi L-ar fi recunoscut pe Dumnezeu în trup atunci când El a venit. Dar nu puțini iudei au fost aceia care L-au recunoscut – Apostoli, Ucenici şi mulți alții.

Acelaşi pasaj din capitolul 16 de la Matei ne vorbeşte în continuare despre semne. Domnul le spune iudeilor: *Neam viclean şi desfrânat cere semn şi semn nu se va da lui, decât numai semnul lui Iona* (v. 4). Evenimentele vechi-testamentare conțin prefigurări ale evenimentelor din Noul Testament. Când Iona a stat trei zile în pântecele chitului, aceasta a fost o prefigurare a şederii de trei zile a Domnului în mormânt. Iar acest semn – semnul lui Iona – li s-a dat oamenilor din vremea lui Hristos.

Domnul le spunea fariseilor şi saducheilor că un neam viclean şi desfrânat caută evenimente spectaculoase: foc din cer, izgonirea romanilor, manifestarea îngerilor care alungă stăpânirea străină a romanilor şi alte lucruri de acest fel[2]. Hristos le spune că acest fel de semne nu se vor da. Un neam viclean şi desfrânat caută astfel de semne, dar cei curați cu inima caută ceva mai duhovnicesc. Singurul semn care li se va da este semnul lui Iona. Desigur că nu este lucru mic ca un om, care era şi Dumnezeu, să stea trei zile în mormânt.

Astfel, din cuvintele Mântuitorului, aflăm că nu trebuie să umblăm după semne spectaculoase, ci mai degrabă să căutăm semne duhovniceşti, din lăuntrul nostru. De asemenea, trebuie să priveghem fiind atenți la acele lucruri care, după Scriptură, sunt trecătoare.

## Semnele pe care ni le-a dat Hristos

Noi, creştinii ortodocşi, deja am recunoscut şi acceptat semnele Primei Veniri a lui Hristos. Însuşi faptul că suntem creştini ortodocşi înseamnă că am făcut aceasta. Ştim înțelesul acestor semne, ca de pildă: semnul lui Iona, cei 490 de ani ai lui Daniel şi multe altele pe care Domnul le-a împlinit. Dumnezeieştile slujbe ortodoxe sunt pline de proorocii ale Vechiului Testament

[2] Aşteptau un Mesia politic, răzbunător, mai puțin unul în chip de smerenie [n.tr.].

care au fost împlinite prin venirea lui Hristos. Le vedem cu toţii şi le recunoaştem – toate sunt limpezi. Dar acum trebuie să ne uităm după alte feluri de semne, adică semnele Celei de-a Doua Veniri a lui Hristos. Întreaga învăţătură despre A Doua Venire a lui Hristos şi semnele ce o vor preceda sunt arătate în mai multe locuri din Evanghelii, cu deosebire în capitolul 24 al Evangheliei după Matei. Sfântul Marcu şi Sfântul Luca au şi ei unele capitole dedicate acestora.

Capitolul de la Matei ne arată cum Domnul S-a depărtat de Templu şi cum ucenicii au venit la El pentru a-I arăta zidurile Templului. Ştim bine că în acele zile Templul era centrul cultului. Fiecare iudeu trebuia să vină la Templu cel puţin de sărbătoarea Paştilor, căci numai acolo putea fi slujit Dumnezeu cum se cuvine.

Domnul nostru a privit spre Templu şi le-a spus ucenicilor: *Le vedeţi pe toate acestea*? *Adevăr vă grăiesc: Nu va rămâne aici piatră pe piatră, care să nu se risipească* (Matei 24, 2). A spune unui iudeu credincios din acea vreme că tot Templul va fi dărâmat, că nu va mai rămâne nimic din el, este ca şi cum i-ai spune că este sfârşitul lumii, deoarece Templul este tocmai locul în care Domnul trebuie slujit. Cum vă veţi închina Domnului dacă nu este nici un templu? Astfel că aceste cuvinte ale Mântuitorului i-au făcut pe ucenici să înceapă să se gândească la sfârşitul lumii. Au spus imediat: *Spune nouă când vor fi acestea şi care este semnul venirii Tale şi al sfârşitului veacului*? (v. 3). Cu alte cuvinte, ei deja ştiau că El va veni din nou şi că această venire e legată de sfârşitul lumii.

Deci Domnul ne dă o întreagă serie de semne care urmează să se petreacă până ce El va veni din nou. Înainte de toate, El spune: *Vedeţi să nu vă amăgească cineva. Căci mulţi vor veni în numele Meu, zicând: Eu sunt Hristos, şi pe mulţi îi vor amăgi* (vv. 4, 5). Adică vor veni mulţi hristoşi amăgitori. Acest fenomen a fost remarcat şi în istoria Bisericii: cazul celor ce s-au ridicat împotriva lui Hristos, care au pretins a fi Dumnezeu sau Hristos.

Apoi, în versetul următor, El spune: *Şi veţi auzi de războaie şi de zvonuri de războaie; luaţi seama să nu vă speriaţi, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârşitul* (v. 6). Ştim bine că au fost războaie şi zvonuri de războaie încă de la începutul erei creştine, dar despre timpul nostru ce să mai zicem? *(…) Se va ridica neam peste neam şi împărăţie peste împărăţie şi va fi foamete şi ciumă şi cutremure pe alocuri* (v. 7). Din nou războaie, foamete, cutremure... Şi zice: *Dar toate acestea sunt începutul durerilor* (v. 8).

Apoi vine următorul semn, acela al prigonirilor: *Atunci vă vor da pe voi spre asuprire şi vă vor ucide şi veţi fi urâţi de toate neamurile pentru numele Meu* (v. 9). Deci întâi avem pe hristoşii amăgitori, apoi războaie, zvonuri de războaie, foamete, prigoniri, iar apoi un semn foarte important pentru vremurile în care trăim – răcirea crescândă a dragostei: *Iar din pricina înmulţirii fărădelegii, iubirea multora se va răci* (v. 12). Acesta este cel mai periculos dintre semne, întrucât semnul creştinilor, după cum ne spune Sfântul Ioan Teologul, este dragostea pe care o au unii pentru alţii. Când această dragoste se răceşte, înseamnă că inclusiv creştinii încep să-şi piardă credinţa creştină.

Avem apoi un alt semn, în următorul verset din capitolul 24: *Şi se va propovădui această Evanghelie a împărăţiei în toată lumea spre mărturie la toate neamurile; şi atunci va veni sfârşitul* (v. 14). Despre acest semn al Evangheliei care este propovăduită la toate neamurile vom vorbi acum. Vedem că Evanghelia este tradusă în sute de limbi, la aproape toate neamurile pământului, iar Creştinismul ortodox este propovăduit în aproape fiecare ţară a lumii. În Africa există misiuni impresionante: în Uganda, Kenya, Tanzania, Congo, de acolo răspândindu-se mai departe.

Apoi dăm de un loc mai dificil: Domnul vorbeşte despre urâciunea pustiirii: *Deci, când veţi vedea urâciunea pustiirii ce s-a zis prin Daniel proorocul stând în locul cel sfânt - cine citeşte să înţeleagă* (v. 15). Dar nu vom înţelege acest semn decât referindu-ne la alt loc. Este vorba de alt semn. Se leagă, desigur, de Templul din Ierusalim şi de un fel de profanare a lui.

După care, în versetul 21 avem un semn al unei mari strâmtorări: *Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi*. Adică va fi

momentul de suferință cel mai rău şi cel mai dificil din toată istoria lumii. Citiți cărțile de istorie şi veți vedea că au fost multe momente în istorie când a existat multă suferință. Dacă citiți despre ceea ce s-a întâmplat cu evreii atunci când Ierusalimul a fost distrus[3], veți descoperi că o astfel de suferință precum cea de atunci nu are egal în istorie. În alte locuri a fost aproape tot atât de multă suferință. Şi totuşi, marea strâmtorare de la sfârşit va fi mult mai teribilă. Bineînțeles că va avea loc la scară mondială şi va implica pe toată lumea, nu numai un popor, fiind ceva cu caracter impresionant. Se va numi: „o astfel de strâmtorare cum n-a fost de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi".

Imediat după aceasta, va începe ceva şi mai înfricoşător. În versetul 29 citim: *Iar îndată după strâmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca şi luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer şi puterile cerurilor se vor zgudui*. Desigur că un eveniment ca acesta nu a mai fost niciodată şi este evident că se referă la vremea sfârşitului lumii, când întreaga creație va fi nimicită pentru a fi remodelată[4].

În sfârşit, următorul verset: *Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului* (v. 30), adică va apărea semnul Crucii pe cer. *Şi atunci vor plânge toate neamurile pământului şi vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere şi cu slavă multă.* Adică însăşi venirea lui Hristos va fi din ceruri, alături de semnul Crucii – şi atunci va fi sfârşitul a toate.

După ce ne-a spus toate despre semnele sfârşitului, Domnul ne dă o poruncă finală, spunând: *Privegheați deci, că nu ştiți în care zi vine Domnul vostru (...) fiți gata, că în ceasul în care nu gândiți Fiul Omului va veni* (vv. 42, 44).

Toate acestea se află în capitolul 24 al Evangheliei după Sfântul Matei. Dar pentru cineva căruia Scriptura şi Sfinții Părinți nu-i sunt aşa de familiari, tot ce s-a spus mai mult ridică probleme decât rezolvă. Trebuie să ştim care este înțelesul tuturor acestor proorocii. Cum putem şti că ele se împlinesc sau că s-au împlinit la un moment dat? Şi cum putem evita falsele interpretări, mai ales că există atât de mulți hristoşi amăgitori, prooroci falşi, proorocii false, interpretări false? Cum putem şti care este adevărata interpretare şi care sunt adevăratele semne ale vremurilor? Dacă vă uitați în jurul vostru sau dacă vă duceți la oricare librărie religioasă, veți vedea rafturi ce conțin multe cărți şi comentarii ale Apocalipsei, cărți ce conțin interpretări ale venirii sfârşitului lumii. Fapt e că mulți creştini, care nu sunt ortodocşi, au o siguranță, o presimțire că vremurile în care trăim sunt vremurile de pe urmă, dar ei îşi bazează interpretările pe propriile păreri.

## Temeiul înțelegerii semnelor

Dacă vrem să avem o interpretare autentică a semnelor vremurilor, primul lucru pe care trebuie să-l stăpânim este o *cunoaştere ortodoxă temeinică*. Adică o cunoaştere a Sfintei Scripturi, atât a Noului cât şi a Vechiului Testament (dar nu prin constatări ale „bunului simț", ci potrivit modului prin care Biserica a tâlcuit-o); o cunoaştere a scrierilor Sfinților Părinți; o cunoaştere a istoriei bisericeşti; o cunoaştere a ereziilor şi a erorilor care au atacat adevărata înțelegere a dogmelor şi mai ales a semnelor vremurilor din urmă de către Biserică. Dacă nu avem o întemeiere pe surse ca acestea, ne vom afla nepregătiți şi tulburați. Este exact ceea ce ne spune Domnul: „să fim pregătiți, să fim gata". Dacă nu avem această înțelegere de bază, nu ne vom afla pregătiți, drept care vom răstălmăci semnele vremurilor.

[3] La anul 70 [n.tr.].

[4] Ceea ce vrea să spună părintele Serafim este că lumea, conform autorilor Noului Testament (de ex. I Cor. 3, 12-15), va trece printr-un foc curățitor sau lămuritor, care va înnoi din temelii materia şi o parte din oameni, care se vor mântui prin mila lui Dumnezeu şi rugăciunile sfinților [n.tr.].

Cu câțiva ani în urmă s-a tipărit în limba engleză o carte, devenită rapid un best-seller extraordinar la categoria cărți religioase. În America s-a vândut în peste 10 milioane de exemplare. Se numeşte *The Late Great Planet Earth* [*Ultima mare planetă Pământ*] de Hal Lindsey, un protestant de rit evanghelic din Texas. Într-un stil destul de superficial, el oferă un fel de interpretare a semnelor vremii. El e convins că vremurile în care trăim sunt cele de pe urmă. El crede că peste tot în jurul nostru se împlinesc semnele despre care vorbeşte Domnul. Dacă citiți această carte, veți descoperi că el uzează din când în când de o oarecare înțelegere mai mult sau mai puțin ortodoxă, câteodată este total pe dinafară, iar altădată are dreptate doar pe jumătate. E ca şi cum s-ar ține de ghicit, deoarece citeşte Scriptura uzând exclusiv de propria înțelegere. Nu are nici cele mai elementare cunoştințe creştin-ortodoxe, nici un cadru referențial al dreptei înțelegeri a Scripturilor şi a Sfinților Părinți. De aceea, lectura acestei cărți nu poate decât să vă arunce în tulburare. N-o să ştiți ce să mai credeți. Vorbeşte, de pildă, despre un millenium premergător sfârşitului lumii. Vorbeşte despre răpire, adică momentul în care creştinii se vor aduna în ceruri înainte de sfârşitul lumii, de unde vor *urmări* suferințele oamenilor de jos. Vorbeşte despre construirea Templului din Ierusalim ca despre ceva pozitiv, de parcă acest lucru ar fi ceva pregătitor pentru venirea lui Hristos.

Dacă citiți cărți ca acestea (există multe alte cărți asemănătoare; aceasta se întâmplă să fie un best-seller deoarece autorul a reuşit să capteze imaginația oamenilor doar la un moment dat), iar dacă le luați pe toate ca adevăruri, veți vedea că în locul descoperirii lui Hristos – care este singurul motiv al demersului nostru de înțelegere a semnelor vremii – vă veți trezi că-l primiți pe Antihrist.

Luați de pildă doar problema Templului din Ierusalim. Este adevărat că, potrivit dreptelor profeții ortodoxe, Templul va fi reconstruit în Ierusalim. Dacă vă uitați la oameni de genul lui Hal Lindsay sau chiar la fundamentalişti precum Carl McIntire, veți observa că şi ei vorbesc despre construirea Templului, dar ei se referă la el de parcă noi ar trebui să-l construim ca pentru întoarcerea lui Hristos, Care vine să domnească asupra lumii timp de o mie de ani. Ei vorbesc de fapt despre Antihrist. Conform interpretării protestante, mileniul, înțeles ca o domnie specială de o mie de ani la sfârşitul lumii, este de fapt domnia lui Antihrist. De fapt, deja au fost oameni care s-au ridicat proclamând împărăția de o mie de ani ce va continua până la ultimul sfârşit al lumii. Ultimul a fost Adolf Hitler. Aceasta se bazează pe aceeaşi idee hiliastă, adică interpretarea mileniului într-o manieră seculară. Miile de ani ai Apocalipsei reprezintă de fapt viața Bisericii de *acum*, adică viața Harului; şi oricine trăieşte în el poate vedea limpede că, în comparație cu viața exterioară a oamenilor, el este raiul pe pământ. Dar acesta nu este sfârşitul. Aceasta este pregătirea noastră pentru adevărata şi veşnica Împărăție a lui Dumnezeu.

Acum avem disponibile o mulțime de cărți ortodoxe ce ne pot oferi cunoştințe elementare. Cei cu adevărat interesați de studierea semnelor vremii trebuie în primul rând să cunoască bine măcar o parte dintre ele, să le citească, să le studieze serios şi să le țină ca pe o hrană de fiecare zi. Cele mai bune lecturi *nu* sunt acelea bazate pe interpretarea *cuiva* la Apocalipsă, deoarece acum, în limba engleză, nu avem nici măcar o tâlcuire a acesteia. Cu voia lui Dumnezeu, se va tipări în curând câte ceva[5].

Cele mai bune cărți sunt lucrările[6] duhovniceşti de căpetenie. În primul rând sunt scrierile dogmatice şi diferitele catehisme. Una dintre cele mai bune este lucrarea Sfântului Ioan Damaschin din secolul VII, *Despre credința ortodoxă* [*Dogmatica*], care îndeplineşte toate calitățile unui catehism. O lucrare mai timpurie este cea a Sfântului Chiril al Ierusalimului, *Catehezele,* adică predici pregătite pentru cei ce urmau să se boteze, care parcurge întregul Crez şi expune pe larg credința Bisericii. Sunt multe astfel de cărți tip catehism, atât în vremurile mai vechi cât

[5] Părintele Serafim şi-a ținut cuvântarea înaintea publicării traducerii *Comentariului la Apocalipsă* al Arhiepiscopului Averchie, publicată mai întâi în *The Orthodox Word* şi mai târziu în volum separat.
[6] Engl.: textbooks = tratate, expuneri ale credinței şi moralei ortodoxe [n.tr.].

şi în cele mai noi. Mai recente (secolul XIX) sunt catehismele Mitropoliţilor ruşi Platon şi Filaret, care sunt mai mici şi mai simple.

Apoi există un alt fel de cărţi: tâlcuirile la Sfintele Scripturi. În limba engleză nu avem multe de felul acesta[7], dar avem unele dintre comentariile Sfântului Ioan Gură de Aur. Acest sector nu este aşa de dezvoltat în limba engleză, dar sunt multe cărţi în limba rusă pe care încă nu le avem în engleză, precum unele comentarii mai recente ale Scripturii, chiar ale Apocalipsei. Cărţile Arhiepiscopului Averchie sunt foarte bune, dar ele abia au început să fie traduse în engleză. Cu voia lui Dumnezeu, vor fi tipărite în curând[8].

După care, pe lângă aceste două tipuri de cărţi – catehismul de bază şi comentariile la Scriptură – mai sunt cărţile ortodoxe despre viaţa duhovnicească: *Lavsaiconul* (ce conţine relatări despre vieţile monahilor din Egipt şi lupta lor duhovnicească), *Dialogurile* Sfântului Grigorie al Romei, *Vieţile Sfinţilor*, *Scara* Sfântului Ioan, *Omiliile* Sfântului Macarie cel Mare, cărţile Sfântului Ioan Casian, *Filocalia*, *Războiul nevăzut* şi *Viaţa în Hristos* de Sfântul Ioan din Kronstadt. Aceste cărţi pot pune bazele unei vieţi duhovniceşti autentic ortodoxe, vorbindu-ne despre lupta duhovnicească, despre cum să ne dăm seama de amăgirile diavolilor, cum să nu cădem în deznădejde etc. Toate ne oferă o temelie prin care putem înţelege semnele vremurilor.

Apoi avem lucrări ale unor autori mai noi, care se înscriu în acelaşi duh patristic al Sfinţilor Părinţi din vechime. Exemplele principale sunt cei doi mari scriitori ai Rusiei secolului XIX - Episcopul Teofan Zăvorâtul şi Episcopul Ignatie Briancianinov[9], ale căror cărţi au început deja să apară în engleză. Cartea Episcopului Ignatie, *Arena*[10], şi diferitele articole ale Episcopului Teofan se află deja traduse în engleză. Aceşti autori au o importanţă covârşitoare, deoarece reuşesc să transmită învăţătura patristică până în vremurile noastre. Ei au rezolvat deja multe chestiuni legate de modul de înţelegere al Sfinţilor Părinţi. De exemplu, noul număr al revistei *Orthodox Word* conţine un text întreg din Sfântul Ignatie referitor la vămile văzduhului, vămi prin care sufletul va trece după moarte. Câteodată, citindu-i pe Sfinţii Părinţi, e posibil să ne punem întrebări asupra unor subiecte pe care nu ştim cum să le înţelegem, neştiind de fapt ceea ce Sfinţii Părinţi vor să spună, drept care aceşti părinţi mai noi explică aceste texte[11].

Există apoi istorii ale Bisericii care vorbesc despre modurile descoperirii lui Dumnezeu către oameni şi cum lucrează Dumnezeu cu aceştia. Lectura istoriilor vechi-testamentare este foarte instructivă, deoarece evenimente asemănătoare au loc şi în Biserica Noului Testament. Avem de pildă *Istoria bisericească* a lui Eusebiu, sub formă de carte de buzunar, care continuă istoria biblică de-a lungul a trei secole; ea a fost scrisă de pe poziţie ortodoxă[12]. Este foarte important să vedem ce anume au considerat primii scriitori bisericeşti că este important în istoria Bisericii, Mucenicii, Apostolii şi aşa mai departe. Aşadar, toate aceste scrieri diverse, catehismele, comentariile la Scriptură, cărţile despre viaţa duhovnicească, cărţile mai recente ale părinţilor, ce se înscriu în acelaşi duh, şi istoriile bisericeşti, ne oferă o cunoaştere creştină de bază. Înainte să ne scufundăm în lectura cărţilor despre semnele vremurilor, încercând să le descifrăm sensurile, trebuie să ne însuşim din toate aceste tipuri de cărţi cunoştinţele de bază. Toate ne pregătesc pentru a înţelege câte ceva despre semnele vremurilor. De îndată ce am început să ne pregătim astfel, nu trebuie să vedem demersul nostru ca pe o simplă însuşire de cunoştinţe, doar ca hrană pentru minte din care să repetăm anumite fraze pentru a obţine interpretarea exactă a unui verset biblic, sau altceva de acest gen.

---

[7] De la moartea părintelui Serafim încoace s-au publicat unele comentarii ortodoxe la Scriptură, ca cele ale Sfinţilor Chiril al Alexandriei şi Teofilact al Bulgariei.

[8] Pe lângă traducerea întregului *Comentariu la Apocalipsă* al Arhiepiscopului Averchie, părintele Serafim a tradus şi unele bucăţi din *Comentariu la Evanghelii* şi *Epistole*.

[9] Canonizaţi mai târziu de Biserica din Rusia.

[10] Tradusă în limba română sub titlul *Ofrandă monahilor* [n.tr.].

[11] Pentru cei mai pretenţioşi, precizăm că *lista* părintelui nu cuprinde chiar toţi autorii pe care el i-ar fi recomandat cititorilor. Celelalte cărţi şi eseuri ale sale fac referire şi la alţi autori sau opere pe care el le iubea sau recomanda [n.tr.].

[12] Eusebiu de Cezareea a trăit în secolul IV.

## Discernământul duhovnicesc[13]

Cel mai important lucru pe care cineva îl poate dobândi în urma îndeletnicirii cu asemenea tip de literatură este virtutea numită *discernământ*. Atunci când avem în faţă două fenomene care par să fie exact la fel sau întrucâtva similare, virtutea discernământului ne îngăduie să vedem care dintre ele este adevărat şi care este fals: care adică dintre ele are duhul lui Hristos şi care duhul lui Antihrist.

Însăşi firea lui Antihrist, cel ce voieşte a fi ultimul mare conducător al lumii şi ultimul duşman al lui Hristos, este de a fi *anti*-Hrist – iar *anti* nu înseamnă numai *împotrivă* ci şi *imitaţie a cuiva*, *în locul cuiva*. Antihristul, după cum spun toţi Sfinţii Părinţi în scrierile lor despre el, va fi cineva care Îl va imita pe Hristos, care adică va încerca să-i amăgească pe oameni arătându-se pe sine ca fiind Hristos revenit pe pământ. De aceea, dacă cineva are vreo concepţie neclară despre Creştinism, sau citeşte Scripturile în „lumina" propriilor sale opinii (iar opiniile proprii nu pot veni decât din văzduh, care văzduh numai creştin nu este acum[14]), atunci acesta va ajunge la concluzii deosebit de anti-creştine. Văzând figura lui Antihrist, acesta va fi amăgit să creadă că *el* este Hristos.

Putem da câteva exemple ale modului prin care virtutea discernământului ne poate ajuta să înţelegem unele fenomene destul de complicate. Un astfel de fenomen este Mişcarea Harismatică[15]. În Indiana există un preot grec, Eusebiu Stefanos, care răspândeşte această mişcare în Biserica Ortodoxă. Are un număr destul de mare de adepţi şi de simpatizanţi. A fost chiar şi în Grecia şi se va duce în curând din nou acolo, unde unii oameni sunt destul de impresionaţi de el.

Se poate vedea că o parte din succesul său se datorează faptului că el provine dintr-o atmosferă bisericească ortodoxă în care oameni, botezaţi ortodocşi, merg la biserică, primesc Tainele şi iau totul de-a gata. Deoarece devine o chestiune de obicei, ei nu înţeleg că întregul sens al Bisericii este acela de a-L avea pe Hristos în inimă, ci „trec", în schimb, prin toată viaţa Bisericii Ortodoxe fără ca inima să le fie mişcată. În acest mod putem ajunge păgâni. De fapt, ei sunt mai responsabili decât păgânii. Păgânii n-au auzit niciodată de Hristos, în timp ce persoana ce se numeşte pe sine ortodoxă şi care nu ştie ce este viaţa duhovnicească, pur şi simplu nu s-a îndreptat încă spre Hristos.

Acesta este tipul de atmosferă din care provine părintele Eusebiu. Dându-şi seama că aceasta nu înseamnă decât moarte duhovnicească – şi nu este mai puţin adevărat că mare parte din ceea ce există în Biserica Ortodoxă este mort duhovniceşte – el vrea s-o facă să reînvie. Dar necazul e acela că chiar el aparţine aceluiaşi duh. De fapt, puteţi vedea singuri că el rareori citeşte cărţile ortodoxe de bază. Alege una sau două dintre cele care i se par lui că sunt conforme cu punctul său de vedere, dar el nu are o întemeiere solidă pe izvoarele ortodoxe. Nu crede că acestea reprezintă cele mai importante lecturi.

Dacă luaţi aminte bine la ceea ce spune el, precum şi alţii din aceeaşi mişcare harismatică – iar cartea noastră [*Ortodoxia şi Religia viitorului*] intră în detalii la acest subiect – veţi vedea că ceea ce ei numesc renaştere spirituală sau viaţă duhovnicească este de fapt ceea ce părinţi mai

[13] Numit în literatura duhovnicească şi darul deosebirii duhurilor [n.tr.].

[14] Văzduhul este considerat de Sfântul Apostol Pavel ca fiind locul prin excelenţă al puterilor întunericului (cf. Efes. 6, 12). O întreagă literatură duhovnicească dă mărturie despre aceasta. Adică demonilor le repugnă atât cerul – locaşul lui Dumnezeu, cât şi pământul - viaţa oamenilor. Părintele Serafim afirmă că acest văzduh poate constitui o sursă de „inspiraţie" inconştientă pentru cei cu păreri proprii, acest văzduh care pare bine racordat la „vânturile" de gândire contemporane [n.tr.].

[15] Despre Mişcarea Harismatică părintele Serafim a vorbit pe larg în *Ortodoxia şi religia viitorului*. Aceasta nu este propriu-zis o mişcare întemeiată de cineva anume, ci un fel de încercare de „renaştere" a Evangheliei prin Duhul Sfânt proliferată în special de predicatorii protestanţi ai anilor '70-'80, extinsă puţin şi în Ortodoxie. Reverberaţii ale acestei Mişcări se resimt şi în romano-catolicism care, prin diverse mijloace – nenumărate cărţi, organizaţii, simpozioane, asociaţii harismatice, misionare sau culturale – încearcă să reînvie viaţa întru Duhul Sfânt prin diferite acţiuni. Mileniul III a fost proclamat mileniul Duhului Sfânt, iar anul 2000 anul jubileu al Duhului [n.tr.].

recenți, precum Episcopul Ignatie Briancianinov, au descris foarte clar ca *înşelare*, adică un fel de înfierbântare a sângelui care-l înfățişează pe cel înşelat ca pe cineva duhovnicesc când de fapt el nici n-a gustat din realitatea duhovnicească. Este în afara adevăratei viețuiri creştine, aşa cum este ea reflectată în aceste cărți de bază, precum este departe cerul de pământ.

Pe lângă celelalte detalii legate de modul în care se roagă şi tipul de fenomene ce se manifestă la slujbele lor, puteți vedea limpede că ideea de bază pe care se sprijină părintele Eusebiu împreună cu aceşti harismatici este una falsă. Am primit ieri un număr al revistei părintelui Eusebiu - *Logos*. El vorbeşte acolo despre o mare revărsare a Duhului Sfânt din vremurile de pe urmă, cu rol pregătitor pentru venirea lui Hristos. Se crede că toți creştinii trebuie să se înnoiască, să primească Duhul Sfânt, să vorbească în limbi. Aceasta pregăteşte venirea lui Hristos, şi, prin urmare, înainte de venirea lui Hristos, va exista o puternică erupție spirituală.

Dacă citiți cu atenție Scripturile, fără a vă impune prejudecăți, chiar şi fără a utiliza comentarii patristice, veți vedea că nicăieri nu se vorbeşte despre o revărsare spirituală de la sfârşitul lumii. Însuşi Hristos ne spune contrariul. El ne dă învățături despre cum să ne rugăm, despre necesitatea credinței, despre faptul că nu trebuie să ne smintim etc. El ne dă pilda femeii care se duce la judecător implorându-l pe acesta să mijlocească pentru pricina ei, spunându-ne că trebuie să ne rugăm într-un mod asemănător, să continuăm să ne rugăm până ce Dumnezeu ne va asculta şi ne va da ceea ce ne trebuie. Avem aici un exemplu temeinic despre rugăciune. După care zice: *Dar* (adică: deşi v-am dat această învățătură şi acesta este felul în care trebuie să vă rugați), *Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credință pe pământ*? Cu alte cuvinte, deşi v-am dat toate acestea, se pare că nu vor mai rămâne creştini la sfârşitul lumii. *Va găsi El oare credință pe pământ?* înseamnă că nu va mai găsi aproape pe nimeni, că nu va mai rămâne nimeni. La sfârşitul lumii *nu* vor fi mulțimi de oameni rugători, plini de inspirație şi de Duhul Sfânt. Toți Sfinții Părinți care vorbesc despre acest subiect au în vedere marea strâmtorare de la sfârşit, spunând că toți creştinii autentici vor fi ascunşi privirilor lumii, nefăcându-şi simțită prezența. Cei care vor fi mai vizibili lumii nu vor fi creştini adevărați.

Astăzi asistăm la puternice renaşteri harismatice la Universitatea Notre Dame, iar în Ierusalim are loc anual o conferință despre Duhul Sfânt[16]. Şaizeci-şaptezeci de mii de oameni se adună la un loc şi se roagă, îşi ridică mâinile şi vorbesc în limbi. Arată de parcă s-ar fi întors vremea Apostolilor, dar dacă ne uităm la ce se-ntâmplă de fapt acolo, veți vedea că nu este un duh care ar trebui să fie, ci altul, diferit.

De aceea, cuvintele părintelui Eusebiu despre Sfântul Simeon Noul Teolog legate de modul în care trebuie să Îl cunoaştem pe Duhul Sfânt şi cum să-L primim în mod conştient nu sunt greşite, reprezintă o învățătură adevărată, dar dacă ai un duh greşit, acea învățătură nu se potriveşte. Iar acesta nu este duhul cel drept. Sunt multe semne care evidențiază faptul că este un duh străin şi nu Duhul lui Dumnezeu.

Aici avem un caz în care, dacă aveți un discernământ ajutat de cunoştințele creştine de bază, puteți privi la un fenomen care pretinde a fi apostolic şi întocmai cu vremurile Bisericii primare, pregătită pentru A Doua Venire a lui Hristos, dar, dacă priviți cu atenție, veți vedea că nu este acelaşi lucru, ci chiar mai rău. Este exact ca în cazul celor ce vor să construiască Templul lui Hristos. Ei îl construiesc pentru Antihrist, şi deci este cu desăvârşire potrivnic.

Din nou puteți vedea cum discernământul ne îngăduie să apreciem alte fenomene neidentice cu fenomenele ortodoxe, care sunt lucruri *noi*. Când vă uitați la ele, vă mirați de cum ar putea fi acestea. Este o atitudine obişnuită modelor intelectuale: circulă ceva printre oameni, toată lumea pune mâna pe acel ceva deoarece vremurile s-au copt pentru aceasta (...), iar apoi toată lumea începe să vorbească despre el şi astfel devine moda timpului. Nimeni nu ştie exact

[16] De la moartea părintelui Serafim şi până astăzi, adunările, conferințele, lucrările etc. care au ca subiect Duhul Sfânt s-au înmulțit vertiginos, în special în lumea romano-catolică şi protestantă. În acest *duh* se doreşte chiar şi o unire între religii şi confesiuni creştine [n.tr.].

cum; doar că toţi erau gata pentru aceasta, şi, deodată, cineva îl remarcă, iar chestia începe să circule peste tot.

## Răsturnarea principiului egalităţii creştine

Circulă acum o idee care pune stăpânire pe mulţi oameni: aşa-numita idee a emancipării femeii[17]. Această idee a luat forma preoteselor din Biserica Anglicană, dar şi în Biserica Catolică, care se află în pregătiri.

Desigur că dacă priviţi cu seriozitate aceste lucruri, aşezându-vă undeva şi căzând pe gânduri, şi mai ales dacă veţi citi ceea ce spune Apostolul Pavel despre femei, toate problemele se vor risipi. E foarte clar că aceasta e tot un fel de idee nebunească din cele *noi*. Dar este la fel de interesant să privim mult mai profund la ea şi să vedem de unde vine, cum a fost cu putinţă o asemenea idee, care este natura ei şi ce se află în spatele ei, căci dacă veţi pricepe meşteşugul diavolului, veţi fi puţin mai bine pregătiţi pentru a lupta împotriva lui.

Ideea emancipării femeii îşi are începutul acum mai bine de două sute de ani. Desigur, putem merge mai departe, la înaintaşii lui Karl Marx, la primii socialişti, totuşi prezenţa ei concretă datează de acum aproximativ două sute de ani. Socialiştii vorbeau despre o eră nouă, utopică, care se va instaura atunci când toate distincţiile de clasă, rasă, religie ş.a.m.d. vor fi abolite. Va fi o societate nouă, măreaţă, spun ei, când toţi oamenii vor fi egali. Bineînţeles că această idee s-a întemeiat iniţial pe Creştinism, apoi i-a stat împotrivă, ţintind în cele din urmă la răsturnarea lui[18].

Un filosof chinez de la sfârşitul secolului XIX a reuşit, pe cât s-a putut, să ducă această filosofie la o concluzie logică. Numele lui este K'ang Yu-Wei (1858-1927). Nu prezintă un interes deosebit, doar că el întrupează această filosofie a epocii, acest spirit al vremurilor. El a fost de fapt unul dintre precursorii lui Mao Tse-Dung şi a preluării puterii de către comunişti. El şi-a întemeiat ideile nu numai pe un Creştinism răsturnat, preluat de la liberalii şi protestanţii din Vest, dar şi pe idei budiste. El a venit cu ideea unei utopii prognozată a lua fiinţă, cred eu, în secolul XXI, conform profeţiilor. În această utopie, toate treptele societăţii, toate diferenţele religioase şi toate celelalte tipuri de diferenţe care pot afecta relaţiile sociale vor fi abolite. Toată lumea va dormi în dormitoare comune şi va mânca în săli comune. Uzând de ideile budiste, el a mers mai departe. Afirma că toate distincţiile dintre sexe vor fi abolite[19]. Având o lume unită, nu mai avem nici un motiv să ne oprim aici – tendinţa trebuie să meargă mai departe. Trebuie să aibă loc şi o înlăturare a distincţiilor dintre om şi animale[20]. Animalele vor intra şi ele în această împărăţie şi, dacă tot aveţi animale... Ştim de asemenea că budiştii au un mare respect pentru plante şi animale; de aceea, întreaga împărăţie va trebuie să intre în acest paradis, chiar împreună cu lumea neînsufleţită. Astfel, la sfârşitul lumii, va fi o utopie absolută ce va cuprinde toate felurile de fiinţe care s-au amestecat în oarecare fel una cu alta, iar toată lumea va fi absolut egală.

---

[17] Mişcarea de eliberare a femeilor din America are – după cum spune şi părintele Serafim - rădăcini adânci care ajung până la începutul secolului XIX, acestea dând oarecare rod în primul sfert al secolului XX, luând amploare după anii '50, o dată cu industrializarea, progresul economic, cultural etc., fenomene ce au stârnit în special interesul femeii de pe continentul american şi, la un nivel mai mic, a celei din toată lumea, în general. Aceasta [femeia], pătrunsă de tradiţiile bigote protestante de nuanţă iudaică, fusese până atunci obişnuită – mai mult sau mai puţin de bărbat – să se ocupe mai mult cu treburile de ordin casnic, celelalte meserii sau funcţii fiind considerate incompatibile cu condiţia ei. Cât de departe a mers eliberarea femeii se poate vedea şi astăzi [n.tr.].

[18] Aceste filosofii socialiste, iluministe sau de altă natură au fost o replică la totalitarismul romano-catolic, centralist, ele provenind în general din tradiţiile protestante [n.tr.].

[19] La un oarecare nivel moral această dorinţă-prezicere se pare că s-a împlinit [şi] în zilele noastre [n.tr].

[20] Vezi nota precedentă. La aceasta a contribuit darwinismul, care ignoră înalta demnitate dată omului de Dumnezeu, echivalând-o cu cea a dobitoacelor necuvântătoare, respectiv singurătatea omului din marile oraşe, care uneori îşi găseşte în animal un prieten mai bun decât omul. Părintele Serafim relevă totuşi [şi] alte aspecte negative ale acestei *tovărăşii* [n.tr].

Bineînțeles că, citind despre toate acestea, veți spune că omul trebuie să fi fost nebun. Dar dacă priviți mai în adâncime, veți vedea că viziunea lui provine dintr-o dorință adâncă de a avea un fel de fericire pământească. Cu toate acestea, e clar că nici o filosofie păgână nu poate oferi fericirea; nici o filosofie omenească nu poate da fericirea. Numai Creştinismul dă speranță pentru o Împărăție care nu este din această lume. Ideea găsirii unei împărății desăvârşite vine din Creştinism, dar, întrucât primii socialişti nu au crezut în cealaltă lume sau în Dumnezeu, au ajuns să viseze o realizare pe pământ a acestei împărății. Iată cum se înfățişează comunismul.

Sigur că, atunci când ideea este pusă în aplicare, se poate vedea limpede ce se întâmplă. Aveți experimentul Revoluției Franceze, care în aparență a avut idei pozitive – libertate, egalitate, fraternitate[21] – sau a Revoluției Bolşevice sau a altor revoluții comuniste din vremurile mai noi. Ultima dintre ele e cea din Cambodgia, o mică țară săracă, care timp de trei ani a suferit un comunism absolut, unde cel puțin o pătrime din populația sa a fost exterminată din cauză că nu se „potrivea" sistemului. Toți cei care aveau ceva mai mult decât studii medii trebuiau eliminați, cei care aveau păreri proprii ş.a.m.d. Acum regimul a fost răsturnat de oameni care sunt ceva mai puțin cruzi, dar nu avem cine ştie ce motive de bucurie.

Aceasta ne arată că odată ce încerci să pui în lucrare aceste idei, nu obții un paradis pe pământ, ci dimpotrivă, ceva ce seamănă mai mult a iad pe pământ. Dar şi întregul experiment din ultimii şaizeci de ani din Rusia a fost o dovadă concludentă că nu poate exista un paradis pe pământ decât în Biserica lui Hristos prin *suferințe* şi *prigoniri*[22]. Domnul nostru a proorocit că vom primi înapoi însutit ceea ce dăm, încă din această viață, dar numai cu suferințe şi prigoniri. Cei ce doresc să aibă această fericire pe pământ fără suferințe şi prigoniri, şi chiar fără a crede măcar în Dumnezeu, aduc iadul pe pământ.

## Interesul „creştin" față de OZN-uri

Un al doilea exemplu de fenomen nou, despre care la prima vedere nu prea ştim ce să spunem, este cunoscutul fenomen al OZN-urilor sau al farfuriilor zburătoare.

Există un anume protestant de rit evanghelic, mai-sus-pomenitul Carl McIntire, o persoană foarte strictă şi cinstită, care se întemeiază masiv pe Scriptură. El are o emisiune radio - Reforma Secolului XX - şi un ziar. El vrea să pară foarte drept - trebuie să ne despărțim de toți apostații - iar ideile lui sunt foarte atrăgătoare. Este anti-comunist. Pe Billy Graham îl numeşte apostat, împreună cu toți cei care se depărtează de linia strictă a ceea ce el crede că este drept. Din acest punct de vedere este foarte strict şi totuşi în filosofia lui se găsesc lucruri dintre cele mai ciudate. De pildă, s-a apucat să construiască în Florida Templul din Ierusalim. Are un model al Templului şi vrea să-l construiască pentru a rivaliza astfel cu Disneyworld. Oamenii vin şi plătesc pentru a vedea marele Templu ce urmează a se construi pentru ca Hristos să vină pe pământ. Se presupune că acest demers va fi o bună ocazie de a da mărturie pentru Creştinism.

El şi-a făcut o pasiune şi pentru farfuriile zburătoare. În fiecare număr al ziarului său se găseşte o coloană numită „Coloana OZN", unde se vorbeşte, spre mirarea multora, despre toate lucrurile pozitive şi minunățiile pe care le fac aceste farfurii zburătoare. Ei țin conferințe şi fac filme despre ele.

Recent au apărut mai multe cărți protestante despre OZN-uri, care arată destul de limpede că ele sunt demoni. Persoana care scrie coloana din ziar s-a enervat tare pe aceste afirmații, spunând că, deşi unii afirmă că aceste ființe sunt demoni, acest lucru nu se poate dovedi cu certitudine. El zice că este posibil ca doar câteva dintre ele să fie demoni, dar că cele mai multe

---

[21] Este interesant că această deviză apare şi în Învățătura de Credință Creştin-Ortodoxă (Catehism, Ediția Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, Cluj, 1993, partea a III-a, întrebarea 228, p. 404). [n.tr.].
[22] Mc. 10, 30.

nu sunt demoni. El citează un caz recent în care o familie din Vestul Mijlociu a văzut o farfurie zburătoare. Farfuria a coborât, a aterizat, iar familia a văzut că în interior se aflau câţiva omuleţi – de obicei aceştia au un metru, un metru şi ceva înălţime – care au cântat „Aliluia”. S-au oprit, au privit în jur, după care au zburat. Presupun că n-au mai vorbit cu ei. Acest eveniment a pus familia pe gânduri; au cugetat la „Aliluia”, au început să se gândească la Creştinism, s-au uitat prin Biblii, iar în cele din urmă au ajuns la o biserică fundamentalistă, unde s-au convertit la Creştinism. Deci, spune el, aceste fiinţe trebuie să fie un fel de oameni care ajută la punerea în aplicare a planului lui Dumnezeu de a face o lume creştină, fiindcă ei au spus „Aliluia”.

Dacă-l citiţi pe Episcopul Ignatie Briancianinov, veţi cunoaşte toate înşelările de care sunt capabili demonii: demonii „se roagă” pentru voi, demonii fac minuni, ei creează cele mai minunate fenomene, aduc oamenii la biserică, fac ceea ce vreţi atâta timp cât vă ţin în această înşelare. Iar când vine vremea, vă fac să muşcaţi din momeala lor. Astfel că aceşti oameni, care au fost convertiţi la un fel de Creştinism de către aşa-zisele fiinţe din afara spaţiului, aşteaptă ca ele să vină din nou; iar data viitoare, mesajul lor trebuie să aibă de-a face cu Hristos, Cel ce Se întoarce în curând pe pământ, sau ceva de genul acesta. Este limpede că aici e numai lucrarea demonilor. Şi totul este real. Câteodată este implicată doar imaginaţia, dar când este real, acest gen de întâmplări provine sigur de la demoni.

Este ceva elementar. Dacă citiţi indiferent ce text al primilor Părinţi, oricare dintre Vieţile Sfinţilor sau Lavsaiconul, veţi găsi multe cazuri în care deodată apar anumite *fiinţe*. Astăzi ele apar în nave spaţiale, întrucât acesta este modul prin care demonii s-au adaptat la oamenii vremurilor; dar dacă veţi înţelege cum lucrează înşelarea duhovnicească şi ce fel de meşteşugiri are diavolul, atunci nu veţi mai avea probleme în înţelegerea fenomenului farfuriilor zburătoare. Şi totuşi persoana care scrie coloana OZN este un creştin fundamentalist foarte strict. Ceea ce caută el de fapt sunt noi revelaţii de la fiinţe din afara spaţiului[23].

## Trebuie să avem o viziune ortodoxă asupra lumii

Haideţi să repetăm primul punct: priveghem asupra semnelor vremii pentru a-L recunoaşte pe Hristos în momentul venirii Sale, din pricină că au fost mulţi hristoşi mincinoşi, mai mulţi vor veni, iar la sfârşitul efectiv al lumii va veni cineva numit Antihrist. Antihristul îi va aduna[24] pe toţi cei care au fost înşelaţi să gândească despre el că este Hristos, iar această mulţime îi va cuprinde şi pe toţi aceia a căror înţelegere a Creştinismului a ajuns într-un punct critic. Îi puteţi vedea adesea pe unii oameni care mărturisesc Creştinismul şi pare că multe din ideile lor sunt corecte şi care zic că sunt în acord cu Biblia. Apoi vă uitaţi ici-colo şi vedeţi aici o greşeală, acolo alta...

Nu cu mult timp în urmă, părintele Dimitrie Dudko, într-un mic ziar pe care-l conduce, zice că la el a venit cineva care pretindea că este creştin. Începând ei să vorbească, a observat că acea persoană nu este ortodoxă şi l-a întrebat: „De ce confesiune eşti?” „O, acesta nu-i un lucru important. Suntem cu toţii creştini. Singurul lucru important este să fim creştini”. El i-a spus: „Ei, nu, nu, trebuie să fim mai exacţi în privinţa aceasta. De pildă, dacă tu eşti baptist şi eu ortodox, eu cred că noi ortodocşii avem parte de Trupul şi Sângele Domnului, pe când voi nu aveţi”. Trebuie să fim mai stricţi, căci există multe deosebiri. Este bine să avem următoarea atitudine: „Eu vă respect şi nu vreau să mă amestec cu credinţa voastră, dar cu toate acestea

[23] Trebuie să consemnăm faptul că unele voci ale teologiei ortodoxe „oficiale” din România spun că nu putem nici afirma nici infirma realitatea fenomenelor O.Z.N., deoarece în Revelaţie nu avem nici o informaţie despre acestea (...) [n.tr.].

[24] Având în vedere viziunea părintelui Serafim despre ecumenism, adaug că falsul ecumenism contemporan şi dintotdeauna va contribui şi el la această unire [n.tr.].

există o singură cale adevărată de a crede, în ciuda altor căi care se îndepărtează de adevăr. Eu trebuie să fiu conform adevărului". Tot astfel putem vedea că foarte mulți dintre heterodocşi au de spus multe lucruri de folos despre acestea (despre semnele vremurilor), dar apoi se rătăcesc într-o anumită măsură. În cele din urmă, ține de judecata lui Dumnezeu, nu de noi. Dar cu siguranță vom vedea ce se va întâmpla dacă toate aceste mici căi pe care rătăcesc oamenii sunt proiectate în vremurile de pe urmă, dacă oamenii vor crede aşa şi atunci când va veni sfârşitul. Aceste greşeli îi determină pe oameni, în momentul în care îl văd pe Antihrist, să creadă că el este Hristos. În prezent există foarte multe secte care afirmă că Hristos va veni să împărățească timp de o mie de ani în Templul din Ierusalim[25]. De aceea, atunci când evreii vor începe să construiască Templul[26], aceste secte nu vor mai putea de bucurie deoarece, pentru ele, acesta este semnul venirii lui Hristos. Dimpotrivă, ştim foarte bine că acesta este semnul venirii lui Antihrist, căci Hristos nu va mai veni la Templu. Templul a fost distrus. Hristos va veni la sfârşitul vremurilor doar pentru a deschide veşnica împărăție a cerurilor. Singurul care va veni la Templu va fi Antihrist.

Aşadar, iată de ce sunt absolut necesare o înțelegere creştin-ortodoxă şi o pregătire bazată pe această înțelegere. Cu cât ne apropiem mai mult de vremurile din urmă, cu atât mai necesare devin această înțelegere şi pregătire.

## O privire asupra unor semne concrete

Să analizăm acum câteva dintre semnele vremurilor în care trăim, care se leagă de apropiata Venire a lui Hristos, precedată de venirea lui Antihrist. Proorocirile arătate în capitolul 24 de la Sfântul Matei – în primul rând, venirea hristoşilor mincinoşi, apoi războaiele, foametea, cutremurele şi prigonirile – sunt greu de explicat, deoarece evenimente de acest fel se tot întâmplă de aproape două mii de ani. Este adevărat că acum sunt la un nivel mai mare decât înainte, dar este de asemenea adevărat că se pot amplifica. Aceste semne sunt începutul semnelor, şi încă nu sunt atât de teribile încât să putem spune că ne aflăm chiar în perioada ultimelor zile.

Există totuşi un semn care mi se pare foarte sugestiv pentru vremurile în care trăim: acela ce ni-L prezintă pe Hristos pe scenă. Înainte vreme nu se îngăduia cu nici un chip ca Hristos să fie într-un fel dramatizat pe scenă, deoarece un actor nu poate decât să-şi ofere propria interpretare [strict] omenească, iar Hristos este Dumnezeu. Poate că în Ortodoxie nu există un canon precis în acest sens, dar întreaga viziune creştin-ortodoxă este împotriva acestei practici; mai mult, până acum câțiva ani, protestanții şi catolicii s-ar fi îngrozit la ideea vreunui actor în rolul lui Hristos. Acum a devenit un lucru obişnuit, şi nu numai în contexte religioase, dar şi în contexte aflate departe de tărâmul religios[27]. *Godspell*[28], *Jesus Christ Superstar* şi altele: toate acestea nu sunt altceva decât parodii blasfemiatoare ce prezintă publicului un hristos în formă

[25] Părintele Serafim se referă la faimoasa dispută numită *hiliasm*, care a început în primele veacuri creştine şi care continuă şi astăzi în doctrina unor secte. Încă este subiect de dispută sensul versetului de la Apoc. 20, 3 (o mie sau mii de ani?). Teologia ortodoxă tinde către a doua variantă. Părintele Stăniloae, referindu-se la capitolul cu pricina, zice că *mia* (deci o mie) de ani poate fi una cu primul mileniu creştin, în timp ce cealaltă mie (Apoc. 20, 3), în care satan va fi dezlegat *pentru puțin*, este una cu perioada de după Renaştere, când puterile seculare şi cele bisericeşti (dar din afara Bisericii celei adevărate a lui Hristos) au avut o influență mai mare decât cea a Bisericii (cf. *7 Dimineți cu Părintele Stăniloae*, Editura Anastasia, 1992, p. 234). Oricum, în limbaj biblic, mia de ani semnifică o perioadă nedefinită, foarte lungă [n.tr.].

[26] E vorba de o rezidire a Templului din Ierusalim, distrus de romani la anul 70 prin rânduială dumnezeiască (cf. Matei 24); după anii 1990, mass-media a relatat despre unele intenții de rezidire a Templului [n.tr.].

[27] Vezi, de pildă, nebunia din zilele noastre declanşată de filmul lui Mel Gibson - *Patimile*, respectiv nenumăratele filme „religioase" sau cu subiect „biblic" de la posturile de televiziune [n.tr.].

[28] *Vraja lui Dumnezeu*, joc de cuvinte format din numele dumnezeiesc *God* şi *spell*, unde *s* se presupune a fi un genitiv [n.tr.].

seculară[29]. Este deosebit de simptomatic pentru vremurile noastre deoarece prezintă chiar şi celor necredincioşi o oarecare imagine a lui Hristos, astfel încât, în momentul venirii lui Antihrist, ei vor spune: „A, am mai văzut undeva ceva asemănător. Da, el trebuie să fie”[30].

## Răcirea crescândă a credinței

Un alt semn deosebit de simptomatic al vremurilor noastre este cel menționat în acelaşi capitol din Matei: că dragostea multora se va răci. Aceasta pare a fi o caracteristică distinctivă a vremurilor noastre, dar într-o măsură mult mai mare decât în orice altă perioadă a istoriei. Aceasta se poate vedea în ceea ce poate fi numit *nihilism*. Oamenii comit crime fără nici un motiv anume, nu pentru câştig, ci doar pentru senzația pe care o pricinuiesc, şi aceasta deoarece nu-L au pe Dumnezeu înlăuntrul lor. Acum, în locuri dintre cele mai diverse, crima se poate vedea în lipsa unor relații normale în familii, fapt de natură să creeze oameni insensibili, reci. Într-o societate totalitară, acest tip de oameni sunt folosiți ca sclavi care lucrează în lagăre de concentrare sau în altă parte.

Am aflat cu toții de recenta tragedie din Jonestown, căreia i-au căzut victime cetățeni americani. Oamenii de acolo erau nişte idealişti care se dedicau în întregime unei cauze. Deşi în cele din urmă a reieşit că era vorba de fapt de o grupare comunistă, totuşi, se presupunea că oamenii sunt creştini. Liderul era un preot al aşa-numitei Biserici a lui Hristos, una dintre denominațiunile de frunte. Şi totuşi, după cum se presupune, aceşti oameni, având o oarecare conştiință a prezenței lui Dumnezeu şi a Creştinismului, s-au omorât unii pe alții cu sânge rece. Cei care au băut şi au administrat otrava copiilor lor au făcut-o cu fețele împăcate. „Nu-i nici o problemă, este doar de datoria ta, asta ți s-a spus să faci”. Despre acest fel de răceală vorbeşte Hristos. Orice fel de căldură umană firească a fost înlăturată pentru că Hristos a plecat de la uşa inimii; nu mai e Dumnezeu. Este un semn înfricoşător al vremurilor noastre. Însăşi ceea ce s-a întâmplat în Jonestown este un avertisment, deoarece se pare că se vor întâmpla lucruri mult mai înfricoşătoare. Este foarte clar că aceasta este lucrarea lui Satan.

Cu un an sau doi înainte de acest eveniment, am auzit şi de cele întâmplate în Cambodgia. Un mic partid bazat pe nişte idei abstracte – zece sau douăzeci de membri – a luat puterea unei țări întregi ucigând fără milă cel puțin două milioane de oameni. „Ne vom întoarce la țară”- spuneau ei. „Pentru aceasta, toată lumea trebuie să părăsească oraşele. Dacă nu poți părăsi oraşul, vei muri.” A trebuit ca pacienții spitalelor să plece de pe mesele de operație şi, dacă nu puteau merge, erau ucişi – erau împuşcați şi aruncați într-un canal. Cadavrele erau strânse în oraşe. Era groaznic [31].

Acelaşi lucru s-a întâmplat şi în Jonestown: răceală întemeiată pe ideea – care părea idealism – instaurării comunismului pe pământ. Reiese de aici că Dostoievski avea dreptate. În cartea sa - *Demonii*[32], scrisă în 1870, era un personaj rus numit Şigalov, un teoretician care avea o teorie absolută a modului prin care comunismul putea fi instaurat pe pământ. El credea că statul ideal de pe pământ va fi comunismul autentic. Din nefericire, spunea el, pentru a face fericiți şaizeci de milioane de oameni, trebuie să ucizi o sută de milioane. Dar acei şaizeci de

---

[29] Filmul *Ultima ispită a lui Hristos*, care a urmat la câțiva ani după moartea părintelui Serafim, este mult mai blasfemiator decât aceste exemple.

[30] Prezentarea lui Hristos în diferitele lumini antropologice sau cultural antropocentriste de către diferiți autori sau oameni „de cultură” este atât consecința creării unei imagini a lui Dumnezeu de către „creştini” după chipul şi asemănarea [patimilor] lor, cât şi imaginea creată de unii „credincioşi” fără Biserică sau atei, care vor să facă cultură de calitate, pentru diferite scopuri mai puțin religioase. Oricum, prima vină aparține Creştinismului occidental secularizat, sau istoric, cum îl numeşte Mircea Eliade.

[31] Este vorba de regimul lui Pol Pott, un paranoic mult mai înfiorător decât mulți alți lideri comunişti [n.tr.].

[32] Engl.: *The Possessed - Demonizații* [n.tr.].

milioane de oameni vor fi mai fericiți ca oricine altcineva care a fost fericit vreodată, iar suta de milioane de oameni va fi o masă fertilă pentru viitorul paradis mondial. Se întâmplă că, începând cu 1917, Rusia a pierdut o sută de milioane de oameni, dintre care cel puțin şaizeci de milioane au fost uciși chiar de sovietici[33].

Aşadar, iată un semn foarte prezent în vremurile noastre: răcirea dragostei. Această răceală este răspândită nu numai prin lume în general, ci şi printre creştini.

Apoi avem un alt semn, care în vremurile noastre a atins proporții fără precedent: Evanghelia este propovăduită la toate neamurile. Se ştie foarte bine că textul Evangheliei este răspândit în aproape toate limbile vorbite pe pământ – cred că în cel puțin o mie de limbi. Mai mult, Evanghelia Ortodoxă este propovăduită acum în toată Africa. Revistele noastre le trimitem în Uganda şi Kenya, de unde primim şi scrisori de răspuns – scrisori foarte mişcătoare de la tineri africani convertiți la Ortodoxie. Au un respect profund pentru episcopul lor; merg la Seminar. Este evident că acestor oameni din Africa li se oferă o simțire foarte ortodoxă. Sunt oameni foarte simpli. Ortodoxia nu trebuie să apară foarte complicată dacă cei cărora li se propovăduieşte Evanghelia sunt oameni simpli. Oamenii încep să se zăpăcească doar atunci când alții vin să-i provoace, încercând să dea o interpretare exagerată - anume că preoții şi episcopii ar trebui dați la o parte. Dacă li se propovăduieşte Evanghelia ortodoxă, oamenii simpli reacționează acum aşa cum au făcut-o întotdeauna în trecut. Problema e, mai degrabă, cu oamenii complicați.

## Templul din Ierusalim

Urmează acum semnul *urâciunii pustiirii* şi toate cele legate de Templul din Ierusalim. Pentru prima dată în istorie, reconstruirea Templului a devenit o posibilitate reală. Ea a mai fost încercată o singură dată, în secolul IV. Cunoaşterea acestui aspect este un foarte bun exemplu al modului cum ne poate lumina lectura istoriei Bisericii. În secolul IV avem mai multe izvoare care o menționează: Sfântul Chiril, precum şi alți istorici ai timpului. Iulian Apostatul, ca unul care şi-a făcut o pasiune din a răsturna Creştinismul, a hotărât ca, deoarece Hristos a profețit că nu va rămâne piatră pe piatră din Templu, dacă el ar reconstrui Templul, ar dovedi că Hristos este un impostor şi, astfel, păgânismul ar fi revigorat. Astfel că a purces cu tot dinadinsul la invitarea iudeilor înapoi în Ierusalim, aceştia începând reconstruirea Templului cu „binecuvântarea" lui Iulian Apostatul. Ei construiau câte puțin în timpul zilei, iar a doua zi dimineața, când veneau din nou, toate pietrele erau la pământ. Au încercat din nou, iar din pământ au început să iasă mingi de foc. Istoricii s-au pus de acord în privința acestui episod. Numai istoricii raționalişti moderni, văzând că nu se pot nega cu nici un chip textele şi că ceva tot s-a întâmplat, au început să afirme lucruri de genul: „Trebuie să fi dat de petrol sau de vreo pungă de gaze". Era limpede că a fost o minune a lui Dumnezeu care se împotrivea construirii templului, deoarece nu era timpul – Templul urma să fie construit numai la sfârşitul lumii. Oricum, încercările lor au eşuat, ei renunțând în cele din urmă la această lucrare. Din cele câteva pietre care au rămas, nici una n-a rămas pe cealaltă. Astfel că proorocia s-a împlinit în vremea lui Iulian Apostatul.

[33] Părintele Serafim vorbeşte mai mult de răcirea dragostei, a cărei consecință au fost crimele de tot felul. Cred că n-am greşi dacă am spune că el a avut în vedere şi uciderea sufletului, de care vorbeşte Mântuitorul Hristos (Matei 10, 28). Deşi uciderile în masă continuă şi astăzi, chiar dacă în proporții mai mici, s-a văzut (de către cei din spatele lor, şi mai ales de Cel Rău) că acestea nu ajută aşa de mult în aplicarea anumitor *idei* de viață fericită – fie ea în comunism sau demo[no]crație – cât ajută o ucidere a sufletelor. Exemple pot fi date cu miile. Poate cel mai revelator e acela al celor 250 de milioane de exemplare din seria cărților Harry Potter, vândute până în octombrie anul trecut. Nu sunt acestea tot atâtea *gloanțe* sau tot atâtea *otrăvuri* proiectate în mințile şi în trupurile oamenilor? Şi ideea celor ce le-au răspândit oare care a fost? Răspunsul l-a dat mai înainte părintele Serafim. Numai că prețul plătit nu mai este trupul, ci sufletul, inima - locul unde Hristos voieşte să-Şi facă locaş împreună cu Tatăl (cf. Ioan 14, 23) [n.tr.].

Dar acum, începând cu 1967, locul pe care a fost aşezat Templul este în mâinile evreilor. De aceea, pentru prima dată devine foarte posibil ca Templul să fie construit. Singurul lucru care stă în calea evreilor este marea moschee a musulmanilor de acolo. Dacă aceasta va fi distrusă, este foarte probabil că după aceasta va urma un război.

Numai începând cu anul 1948 a putut exista un stat separat al evreilor în Țara Sfântă. Venirea lui Antihrist se va datora evreilor necredincioşi. El se va apropia întâi de evrei, apoi de întreaga lume prin evrei; iar rămăşița credincioasă a evreilor se va converti la sfârşit la Creştinism numai după ce vor avea loc toate acestea[34].

Astfel că acest semn al Templului este unul foarte mare. Când vedem că Templul este pe cale de a fi construit, atunci vom şti că timpul este aproape, fiindcă acesta este hotărât a fi chiar unul dintre semnele sfârşitului. Desigur că până acum nu s-a construit nimic, dar circulă tot felul de zvonuri conform cărora s-au făcut unele planuri, că se adună pietrele etc. Este clar că evreii se gândesc la el.

[34] Părintele Serafim se întemeiază strict pe învățătura Bisericii Ortodoxe. Conform Sinaxarului din Triod de la Duminica Înfricoşătoarei Judecăți, seminția din care va ieşi Antihrist este cea a lui Dan (vezi şi Fac. 49, 16 şi urm.). Conform Sfântului Teofilact al Bulgariei: „Antihrist mai multă tărie va avea întru evrei; fiindcă evreii nu au primit pe Hristos, nici au crezut într-Însul; pentru aceasta şi Hristos zicea lor: *Eu am venit întru numele Părintelui Meu, şi pe Mine nu Mă primiți; de va veni altul întru numele său, pe acela îl veți primi* (Ioan 5, 43; *Tâlcuire la Epistola a Doua către Tesaloniceni*, trad. în limba română de Veniamin Costache, Tom III, Bucureşti, 1904, p. 100). Este lesne de înțeles cine este cel pe care-l vor primi evreii [n.tr.].

## Alte semne

Un alt semn este faptul că atunci când va veni, Antihrist trebuie să fie şi conducătorul lumii, iar acest lucru s-a făcut posibil numai în vremurile noastre, acela ca un singur om să poată conduce întreaga lume. Toate imperiile de până acum au putut domni doar asupra unei părți din lume, iar înaintea dezvoltării mijloacelor de comunicare moderne era cu neputință ca un singur om să domnească peste o lume întreagă.

Mai mult decât atât: o dată cu dezvoltarea comunicațiilor, cu bombele atomice şi cu armamentul sofisticat, posibilitatea unei catastrofe mondiale devine acum mai mare ca niciodată. Este evident că următorul război va fi cel mai distrugător din istoria omenirii şi probabil că va pricinui, în primele lui zile, mai multe stricăciuni decât au fost în toate războaiele din istorie. Pe lângă bombele atomice mai sunt diferitele arme bacteriologice, utilizate în răspândirea epidemiilor printre oameni, gazele otrăvitoare şi alte tipuri de invenții fantastice ce pot fi folosite într-un război total.

De asemenea, faptul că toți locuitorii lumii se află într-o legătură mai strânsă ca niciodată, înseamnă că în momentul în care într-o țară va veni o catastrofă de proporții – o strâmtorare sau ceva de acest gen – atunci tot restul lumii va fi afectat[35]. Am văzut ceva asemănător în anii 1930, când a avut loc Marea Cădere Economică[36] din America, ale cărei urmări s-au resimțit şi în Europa. Este evident că în viitor se va întâmpla ceva mult mai rău. Dacă o țară va suferi de foame sau dacă în Canada, Australia, America sau Rusia se pierde o recoltă – cele patru țări care asigură hrana multor populații – imaginați-vă prin ce suferință va trece o lume întreagă.

## Un avertisment celor atraşi către întuneric şi pierzanie

Toate aceste semne ale vremurilor sunt deosebit de negative. Sunt semne care vestesc colapsul acestei lumi, ne indică faptul că sfârşitul lumii este aproape şi că Antihrist este pe cale să vină. Este foarte uşor să stăm şi să privim la ele, căzând într-o stare care ne îndeamnă la căutarea exclusivă a semnelor negative. De fapt, oricine şi-ar putea dezvolta o întreagă personalitate – un tip negativ de personalitate – întemeiată pe aceasta. Ori de câte ori apare vreo ştire, auzim spunându-se: „A, da, bineînțeles, asta e şi va fi şi mai rău”. Vine o altă ştire, şi altcineva spune: „Da, da, este clar ce se va întâmpla, dar acum o să fie mai rău decât înainte”. Orice constatare a cuiva poate fi privită apoi ca o împlinire a vremurilor groazei.

Din pricina faptului că veştile din vremea noastră sunt rareori bune, este de dorit să le conştientizăm cum se cuvine pe toate, fără a afişa vreun optimism nechibzuit. Deşi, în acelaşi timp, trebuie să avem în vedere scopul precis al privegherii noastre. Urmărim semnele vremurilor nu pur şi simplu pentru a afla timpul venirii lui Antihrist. Acesta e mai degrabă un amănunt secundar. Urmărim semnele vremurilor ca să cunoaştem când va veni Hristos. Este un lucru de căpetenie pe care trebuie să-l reținem pentru a nu fi doborâți de întunecime, depresie ori de vreo tendință de retragere, în scopul adunării de hrană pentru o mare catastrofă. N-ar fi un lucru chibzuit. Trebuie să fim mai degrabă tot mai creştini, adică să ne gândim la aproapele nostru, încercând să-i ajutăm pe alții. Dar dacă noi înşine suntem insensibili, întunecați şi pesimişti, participăm astfel la această răceală ca semn al sfârşitului. Trebuie să ne unească un duh plin de căldură prin care să ne ajutăm reciproc. Acesta este un semn al Creştinismului.

[35] Războiul din Irak este un exemplu revelator [n.tr.].

[36] Perioadă marcată de slăbirea extremă a activității economice, şomaj generalizat, căderea prețurilor, faliment etc. Cu alte cuvinte un *crash economic*, care pe mulți bancheri din acea vreme i-a aruncat într-o disperare atât de mare încât au ales mai degrabă sinuciderea decât suferința [n.tr.].

Dacă priviți în istorie (un alt motiv de a citi istorie bisericească), veți vedea că de-a lungul întregii istorii a omenirii, în tot Vechiul Testament, în Noul Testament şi în toate împărățiile creştine de după aceea – şi dacă priviți la lumea păgână, aceeaşi poveste – veți observa un timp de suferințe neîncetate. Acolo unde creştinii sunt implicați, avem ispite şi prigoniri, dar prin toate acestea creştinii au dobândit împărăția cerurilor.

De aceea, o dată cu venirea prigonirilor, nu avem decât pricină de bucurie. În micul ziar al părintelui Dimitrie Dudko[37], se relatează un mic incident destul de interesant. O femeie din Rusia a fost internată într-o clinică de psihiatrie pe motiv că-şi făcea semnul crucii, că poartă o cruce sau ceva de genul acesta. Părintele Dudko a plecat spre Moscova împreună cu fiii săi duhovniceşti, s-a dus la clinică, a aranjat o întâlnire şi a vorbit cu medicul, iar în final l-a convins că nu e bine ca ea să rămână acolo. Părintele Dudko spune: „Le e teamă de noi, deoarece atunci când faci presiuni asupra lor, spun că de fapt nu există vreo lege specială prin care s-o țină acolo”. Astfel că s-au hotărât să-i dea drumul, după ce stătuse acolo timp de o săptămână. Câtă vreme a stat acolo i s-au administrat diferite medicamente şi „inoculări”, încercând să o doboare psihic, scăpând-o astfel de religia asta a ei. Era puțin şocată când a ieşit. S-a aşezat pe o bancă undeva în afara clinicii şi a început să vorbească. „Știți - zise ea - când am fost acolo şi mă tratau aşa de rău, eram liniştită, deoarece simțeam că era Cineva lângă mine care mă păzea; dar de îndată ce am ieşit de acolo, deodată m-a cuprins frica. Acum sunt neliniştită şi mă tem că vor veni din nou după mine, că poliția secretă se uită chiar de după colț”. Este evident de ce simțea aşa. Când te afli în poziția de prigonit, Hristos este cu tine, pentru că suferi pentru El. Iar când eşti în afară,[38] atunci nu este sigur dacă e posibil să te mai întorci în acea poziție. Începi să te întorci la înțelegerea omenească. Când te afli acolo, nu ai pe nimeni pe care să te poți bizui, drept care ai nevoie de Hristos. Dacă nu-L ai pe Hristos, nu ai nimic. Când eşti afară, începi să devii calculat, să te încrezi în tine, pierzându-L astfel pe Hristos.

---

[37] Despre părintele Dudko avem unele informații în scrisorile părintelui Serafim publicate în volumul *Ne vorbeşte părintele Serafim Rose. Scrisori*, Editura Bunavestire, Galați, 2003; a se vedea, de exemplu, scrisorile datate 2/15 oct. 1975; 29 iulie/11 august 1976 etc. [n.tr.].

[38] Când ieşi din condiția de prigonit [n.tr.].

# Despre apropierea sfârşitului[39]

În seara aceasta aş vrea să vorbesc despre un subiect pe care-l consider deosebit de relevant pentru vremurile noastre: sfârşitul lumii; în mod special despre semnele vremurilor, care se împlinesc în zilele noastre, semne ce ne indică venirea sfârşitului lumii.

În trecut au existat momente când subiectul *semnelor* devenise foarte interesant. De fapt, le puteţi numi chiar vremuri „apocaliptice". Apostolii înşişi credeau că vremurile lor erau deosebit de apocaliptice. Un alt exemplu: nu de puţine ori, în Vest, în jurul anului 1000, a existat o aşteptare tensionată a sfârşitului. În Rusia, în preajma trecerii în secolul XV, iarăşi a fost o perioadă în care se aştepta ca sfârşitul să vină în scurt timp. Iar în vremurile noastre, de asemenea, există o mulţime de oameni care au acelaşi simţământ că timpul este pe sfârşite, că ceva „măreţ" se va întâmpla. Adesea, evenimentul este legat de anul 2000; adică însuşi faptul că ajungem la sfârşitul a două milenii de Creştinism– un mileniu în sine este de durată, o mie de ani în cap – iar două [milenii] ar însemna că se apropie o mare criză, şi mulţi oameni o aşează în contextul sfârşitului lumii.

Bineînţeles că aceasta nu înseamnă nimic, deoarece nu ştim nici ziua, nici ceasul când se va sfârşi lumea. Cu toate acestea, voi încerca să arăt ce atitudine ar trebui să avem în privinţa aşteptării sfârşitului.

Astăzi, când ne gândim la „conştiinţa apocaliptică", ne ducem cu gândul la sectarii protestanţi de tot felul, care pretind că deţin informaţii foarte precise despre ceea ce se va întâmpla la sfârşitul acestei ere. Şi nu numai gânditorii religioşi se ocupă cu acestea, ci şi banalii filosofi profani, care vorbesc despre sfârşitul lumii într-un mod foarte îndrăzneţ.

Vă voi da un exemplu, unul care trebuie să fie foarte aproape de noi deoarece este vorba de un scriitor creştin-ortodox: Alexander Soljeniţân. Din 1974 el trăieşte în afara Rusiei şi a scris despre viaţa din Uniunea Sovietică, în mod special despre lagărele de muncă sovietice – teribilul Gulag. Nu este un om pe care l-am putea cataloga drept mistic, gânditor obscur, sau visător; este un om cu picioarele pe pământ. A scris despre viaţa din Uniunea Sovietică, în mod anume cea din lagărele de muncă sovietice.

În urmă cu aproape trei ani, într-o prelegere ţinută la festivitatea de decernare a diplomelor de la Universitatea Harvard, el le spunea cu îndrăzneală celor din Vest că civilizaţia lor [cea apuseană] este pe cale de a se prăbuşi şi că sunt în pericol de a fi copleşiţi de comunişti, că umanismul modern nu este atât de profund încât să satisfacă sufletul omului, iar dacă Rusia va reuşi să răstoarne comunismul, ea nu-şi va găsi nici un model de urmat. La sfârşitul discursului său, pentru a-şi întări ideile şi pentru a exprima gravitatea crizei din lumea contemporană, el a spus următoarele:

„Dacă lumea n-a ajuns la un sfârşit, ea s-a apropiat în schimb de o răsturnare istorică majoră, egală în importanţă cu trecerea de la Evul Mediu la Renaştere".

El vorbeşte aici foarte serios despre posibilitatea sfârşitului lumii, întemeindu-se pe observaţiile sale conform cărora este imposibil ca oamenii să trăiască mult fără a avea rădăcini spirituale adânci; în Răsărit, aceste rădăcini spirituale au fost dezrădăcinate de comunism, iar în Vest de umanismul secularizat[40].

---

[39] Am ales acest titlu pentru a evita confuzia între cele două conferinţe pe care părintele Serafim le-a ţinut despre semnele vremurilor [n.red].

[40] Ateu [n.tr].

În alte scrieri, Soljenițân, ca şi alți scriitori realişti de astăzi, vorbeşte despre diferite motive, deosebite de cele spirituale, prin care el afirmă că umanitatea se confruntă astăzi cu o criză majoră. El pomeneşte de acele chestiuni care se găsesc în tot felul de reviste sau ziare, precum apropierea momentului în care resursele pământului se vor sfârşi dacă vor fi folosite la nivelul la care sunt folosite acum; dezastruoasa poluare a aerului şi a apei, care e mult mai gravă în Rusia decât în America; suprapopularea pământului şi apropierea unei perioade de criză a lipsei de hrană şi, bineînțeles, dezvoltarea industriei de arme din ultimele decenii, care face tot mai posibilă anihilarea vieții umane - toate acestea făcând parte din grupa semnelor materiale sau fizice ale marii crize ce se apropie; apoi, sfârşitul epocii moderne, poate chiar sfârşitul lumii înseşi etc.

Totuşi, mult mai importante decât acestea sunt semnele spirituale care în zilele noastre se înmulțesc vertiginos. Iată şi subiectul principal despre care vreau să vorbesc acum. Înainte de toate aş vrea să vă pun o întrebare: care trebuie să fie atitudinea unui creştin-ortodox față de ideea sfârşitului lumii, respectiv față de semnele care-l preced? Oare trebuie să le respingem pe toate, privindu-le ca pe un fel de superstiții, ca pe o isterie sau ca pe altceva?

Nu, nu trebuie. În primul rând avem răspunsul dat de Însuşi Hristos în Sfânta Evanghelie. Cu două zile înainte de patimile Sale, ucenicii au venit la El pe Muntele Măslinilor şi L-au întrebat: „Spune-ne, când vor fi toate aceste semne?" - adică distrugerea Templului, de care tocmai pomenise. Apoi L-au întrebat: „Care va fi semnul venirii Tale şi al sfârşitului lumii?". Ca răspuns, Domnul le dă o serie de îndrumări. În primul rând le spune să se ferească de amăgiri, să se ferească a-i urma falsului Hristos. Apoi că vor fi diferite semne: războaie, foamete, cutremure, dar toate acestea nu reprezintă sfârşitul, ci doar începutul durerilor.

Apoi vor fi semne de ordin moral: prigonirea creştinilor, intensificarea răului, răcirea tot mai crescândă a dragostei, care este unul dintre principalele semne ce ne indică faptul că creştinătatea este în decadență, deoarece semnul creştinului, după cuvântul Domnului, este ca el să aibă dragostea Lui. Apoi avem un alt semn, acela al propovăduirii Evangheliei la toate neamurile, iar după aceasta va veni sfârşitul. Va mai fi un semn mult mai cumplit decât cele deja pomenite – războaiele, foametea, cutremurele - şi anume că *urâciunea pustiirii va fi în locul cel sfânt*, semn pe care trebuie să-l înțelegem potrivit tâlcuirii Sfinților Părinți, tâlcuire despre care vom vorbi acum.

După acestea, El mai vorbeşte de faptul că zilele vor fi scurtate pentru cei aleşi. Semnele sfârşitului propriu-zis sunt: soarele se va întuneca, luna nu-şi va mai da lumina ei, stelele vor cădea din cer, după care Hristos va apărea venind pe norii cerului cu Semnul Crucii.

El ne spune că nu e al nostru a şti ziua şi ceasul în care va veni a doua oară. Cu toate acestea, trebuie să luăm aminte. El ne dă pilda smochinului; astfel ca atunci când vom vedea că smochinii vor înverzi, să ştim că vara este aproape. Tot aşa, dacă luăm aminte la semnele vremurilor şi vedem că aceste lucruri încep să se întâmple, vom şti că vremurile sunt coapte şi că sfârşitul se apropie.

De aceea, nu trebuie să aşteptăm pentru a afla o anumită zi sau un anumit ceas, ci doar pentru semnele sfârşitului, tocmai pentru a fi pregătiți, pregătiți mai ales pentru a rezista înşelărilor, înşelări care fac parte din marile evenimente ce se vor petrece atunci: venirea lui Antihrist, despre care vom vorbi acum pe scurt.

Răspunsul dat creştinilor este să privegheze şi să fie gata pentru acel timp. Capitolul 25 din Evanghelia Sfântului Matei prezintă mai multe imagini şi pilde despre modul cum trebuie să priveghem: cele cinci fecioare nebune şi cele cinci înțelepte - adică cele ce au primit harul Sfântului Duh, care se ocupă mai temeinic de viețuirea creştină, fără să rămână la simple învățături şi să nu lucreze nimic în acest sens[41]. Apoi avem pilda talanților...

[41] Precum fecioarele nebune [n.tr.]

Epoca apostolică a primelor secole era plină de fervoarea nădejdii că Hristos Se va întoarce curând. Deşi nouă, celor de astăzi, ne este greu să ne imaginăm o astfel de atitudine: Sfinţii Apostoli erau plini de o râvnă atât de mare pentru Hristos încât au plecat spre toate colţurile lumii, şi chiar au ajuns. Apostolul Toma a plecat în India, iar unii spun că a ajuns până în China; Sfântul Andrei s-a dus în nordul Sciţiei, care acum se află pe teritoriu rusesc; Aristobul şi alţii s-au dus în Anglia; Sfântul Matei şi alţii s-au dus la sud de Abisinia. Toată lumea civilizată din acea vreme a fost străbătută de Apostoli, deoarece simţeau că lumea se apropia de sfârşit, iar ei trebuiau să meargă în toate ţările pentru a propovădui Evanghelia. Deja până la distrugerea Ierusalimului de către romani în anul 70 d.Hr., Evanghelia fusese propovăduită aproape în toată lumea. Din acea vreme încolo, ţările cărora li se propovăduise începuseră să aducă roade din seminţele Evangheliei ce se propovăduia acolo.

Iar dacă alegem o ţară din cele care au primit Evanghelia, indiferent care, vedem clar roadele pe care aceasta le-a adus. A avut sfinţi, vieţile oamenilor au fost radical schimbate, făcându-se o diferenţă clară între vremea când acea ţară era păgână şi vremea când a primit Creştinismul. Dacă luaţi fie orice ţară din Vest - Marea Britanie sau Franţa, fie Bizanţul, Siria sau Rusia – veţi vedea toate aceste împliniri.

Există anumite pasaje în care Apostolii menţionează sfârşitul. De exemplu, în Epistola Sfântului Apostol Pavel către Evrei (10, 37), el citează din proorocul Avacum (2, 3): ...*el se va împlini la vreme şi nu va fi vedenie mincinoasă. Dacă întârzie, aşteaptă-l, căci va veni sigur, fără greş*. În Filipeni (4, 4-5): *Bucuraţi-vă pururea... Domnul este aproape*. Sfântul Ioan, în prima sa Epistolă, spune: *Copii, este ceasul de pe urmă* [apocalipsa]. Iar la sfârşitul Apocalipsei, Însuşi Hristos spune: *Iată, vin curând. Amin.*

Iată cum, încă din acea vreme, creştinii mai râvnitori aveau convingerea de nezdruncinat că în curând lumea îşi va atinge sfârşitul. Desigur că de atunci şi până acum au trecut peste 19 secole. Înseamnă oare că Apostolii au greşit? Sau că trebuie să respingem toate aceste idei despre sfârşitul care se apropie? Să respingem faptul că Hristos va veni curând? Nu, nicidecum. Ceea ce trebuie să înţelegem este că aceasta este calea cea dreaptă şi că ea este calea cea duhovnicească. Dacă noi înşine ducem o viaţă duhovnicească conştientă, purtând un război nevăzut împotriva firii căzute şi a dracilor care se năpustesc asupra noastră, ne vom afla neîncetat în aşteptarea venirii lui Hristos în sufletul nostru.

Desigur că, o dată cu moartea, trebuie să-L întâlnim pe Hristos. Şi oricine crede şi simte că are acest simţământ în suflet, pentru unul ca acesta este un lucru foarte firesc să aştepte venirea lui Hristos. Singurul pericol e acela de a fi excesiv de entuziaşti, încercând să stabilim date, să calculăm cu exactitate momentul când se va întâmpla, să ne interesăm de evenimentele specifice care se vor întâmpla şi să ne grăbim să le rânduim în categorii sau capitole ale Apocalipsei.

De pildă, cu câţiva ani în urmă a apărut o carte devenită ulterior celebră, intitulată *Ultima mare planetă pământ* [The Late Great Planet Earth]. În decurs de douăzeci de ani ea va deveni demodată, la fel şi ideile pe care le vehiculează. Autorul va trebui să scrie o altă carte pentru a se potrivi noilor evenimente. Nu merită să intrăm în aceste detalii. Abordarea noastră trebuie să fie puţin mai extinsă, la un nivel mai înalt, dar la fel de fermă. Bineînţeles că marea greşeală pe care o fac aceşti oameni care intră în detalii se petrece atunci când cad în hiliasm: adică credinţa conform căreia Hristos va veni pe pământ pentru o mie de ani. Este o erezie foarte complicată care s-a răspândit chiar şi în primele secole creştine şi care a fost condamnată la al Doilea Sinod Ecumenic. Mai exact, atunci când în Crez s-a inserat propoziţia: „(...) a Cărui Împărăţie nu va avea sfârşit”. Ideea era că - şi încercaţi să citiţi textul direct, fără a-l interpreta, citind în special ceea ce au scris Sfinţii Părinţi despre el - din moment ce în Apocalipsă se spune că diavolul a fost legat pentru o mie de ani şi că Hristos a venit şi împărăţeşte o mie de ani cu Sfinţii Săi, trebuie să existe o perioadă de o mie de ani cândva între Prima şi a Doua Venire a lui Hristos. Aceasta înseamnă că trebuie să avem trei feluri de judecăţi. Protestanţii vorbesc de „Marele

Tron Alb al Judecății" şi de alte feluri de judecăți. Aceasta nu face decât să semene confuzie în întreaga imagine a eshatologiei creştine.

În interpretarea unanimă a Sfinților Părinți Ortodocşi, nu avem de-a face cu nici un mister: „Împărăţirea lui Hristos împreună cu Sfinţii Săi" se desfăşoară în prezent. Aceasta este Biserica. Viaţa Bisericii este o stare binecuvântată foarte, fiindcă suntem cu Hristos, avem harul Său, avem Trupul şi Sângele Lui în noi, ceea ce este un adevărat Rai.

Iată ce numesc de fapt oamenii *mileniu*: mia de ani a Apocalipsei reprezintă înmulţirea numerelor 10×10×10, care în limbaj simbolic înseamnă plinirea perioadei dintre Prima şi a Doua Venire a lui Hristos. Dacă vă aşteptaţi la vreo perioadă anume de o mie de ani, atunci veţi fi foarte nerăbdători să fiţi martorii acestei perioade, încercând să înmulţiţi tot felul de semne pe care le vedeţi în cale şi, cu cel mai mic lucru care se întâmplă, începeţi să strigaţi: „Acesta e un semn al sfârşitului..". Şi, de fapt, se poate să nu fie deloc aşa. Ori poate să fie unul dintre acele semne care au loc în toată istoria, ca de pildă, semnul potrivit căruia vor fi mulţi antihrişti. Sfântul Ioan Teologul scrie că încă din vremea sa s-au arătat deja mulţi antihrişti. Dar aceasta nu înseamnă că este un semn că lumea se apropie acum de ultimii ei zece ani; înseamnă mai degrabă că acesta este unul din semnele spirituale înainte-mergătoare sfârşitului lumii.

Dar şi Sfântul Apostol Pavel, care era foarte conştient de venirea sfârşitului lumii şi de venirea lui Hristos, îi avertizează chiar pe creştinii din vremea lui să nu se arate prea entuziaşti în privinţa sfârşitului lumii. Şi zice: *Să nu vă clintiţi degrabă cu mintea, nici să vă spăimântaţi - nici de vreun duh, nici de vreun cuvânt, nici de vreo scrisoare ca pornită de la noi, cum că ziua Domnului a şi sosit. Să nu vă amăgească nimeni, cu nici un chip; căci ziua Domnului nu va sosi până ce mai întâi nu va veni lepădarea de credinţă şi nu se va da pe faţă omul nelegiuirii, fiul pierzării* (II Tesal. 2, 1-4). Acesta este un semn deosebit de important al sfârşitului: căderea de la credinţă sau apostazia şi venirea omului nelegiuirii, care este Antihrist. Asupra acestui subiect vreau să ne concentrăm puţin atenţia. Acest concept al apostaziei este o cheie prin care putem înţelege evenimentele din vremea noastră. Este un subiect foarte complex, în care cu greu putem intra. Totuşi, pe scurt, cel care cercetează istoria, făcând o trecere în revistă a trecutului, a celor două mii de ani de istorie, în special a istoriei Occidentului, poate observa o linie continuă de evoluţie. În primii nouă sute sau o mie de ani, vedem cum răsar diverse linii ce pun bazele istoriei şi civilizaţiei noastre moderne. Civilizaţia de astăzi este formată din evenimentele şi evoluţiile de ieri.

Atunci când Soljeniţân vorbeşte despre venirea marii crize, sau chiar de sfârşitul lumii, el se referă la faptul că acest curent istoric, care continuă să se manifeste de cel puţin două mii de ani, acum se apropie de sfârşit. Nu mai poate merge în nici o direcţie: fie trebuie să se schimbe radical, fie să tindă către distrugerea umanităţii.

Soljeniţân identifică acest curent la sfârşitul Evului Mediu. De fapt, chiar mai înainte. Dacă examinaţi din punct de vedere istoric, cred că veţi observa că ar ajunge în timpul când Biserica Romei s-a rupt de restul Bisericii; adică în anul 1054, la mijlocul secolului XI. Ceva s-a întâmplat în Occident: Occidentul a ales să meargă pe calea sa.

Această ruptură din partea Romei a fost începutul a ceea ce poate fi numit primul val al apostaziei[42]. Apostazie înseamnă „înstrăinare"[43], indiferent de gravitate. Dacă priviţi la Roma secolului XII, ea se afla încă aproape de Ortodoxie; cu toate acestea, începuse să devieze prin noile sale idei despre importanţa papei şi aşa mai departe. O dată începută, această mişcare de

---

[42] De aici înţelegem că rădăcina tuturor apostaziilor de după aceea – protestantismul şi toate pulverizările ce au rezultat din acest val - este Biserica Romano-catolică, în ciuda faptului că această rădăcină avea ramificaţiile ei adânci în istoria Bisericii... După cum spune şi Sfântul Apostol Pavel, *taina fărădelegii* se lucrează de la venirea lui Hristos încoace. Primul ei val sau prima ei victorie mai importantă este acelaşi lucru cu apostazia romano-catolică. Astăzi ni se sugerează că, de fapt, suntem fraţi cu Biserica Romano-catolică – sora noastră. După părintele Serafim, e vorba mai degrabă de o [soră] apostată, ce-şi spune Biserică, care vrea să se şi altoiască – ca odinioară păgânii la Creştinătate - pe Trupul Bisericii adevărate. Oare Hristos a întemeiat două Biserici surori? Sau una? [n.tr.].

[43] În limbaj biblic avpostasi,a desemnează o abandonare a unor legi, obiceiuri etc. (cf. Fapte 21, 21), o revoltă împotriva lui Dumnezeu (cf. Iosua 22, 22), o cădere de la credinţă (cf. II Tesal. 2, 3; I Tim. 4, 1-3), pe scurt, împărtăşirea de duhurile lui Antihrist [n.tr].

apostazie a mers încet-încet într-un mod foarte logic ajungând să producă lumea pe care o vedem astăzi. Roma s-a rupt de Biserică deoarece ideile lumeşti ale guvernării bisericeşti – papalitatea – au devenit prevalente. Văzându-se independentă de Bisericile din Răsărit, Roma a început să fie pătrunsă de inovaţii care au cuprins întreaga viaţă până a devenit, de-a lungul veacurilor, tot mai diferită de Ortodoxie.

Duhul lumesc din Occident a făcut posibilă renaşterea păgână, care a dus la depărtarea Bisericii romane de adevăratele practici ale Bisericii primare – cea mai semnificativă dintre inovaţii fiind practica „indulgenţelor”, mai ales ideea vânzării lor – fapt care a produs Reforma protestantă ce a respins treptat aproape toate tradiţiile creştine vechi, precum şi diverse superstiţii şi practici ipocrite cărora se presupune că se împotriveau.

Aceasta la rândul ei a produs reacţia cunoscută sub numele de Epoca Luminilor - secolul XVIII, care a respins pe de-a-ntregul religia şi a încercat să întemeieze viaţa pe raţiunea umană sau bunul simţ. La bază, civilizaţia actuală încearcă şi ea să se întemeieze şi să trăiască pe astfel de principii. De aici s-a născut şi comunismul, din care a venit Soljeniţân şi împotriva căruia protestează, care este cea mai consistentă formă de încercare de a face viaţa de pe pământ să se potrivească exclusiv ideilor umane, respingându-le pe cele dumnezeieşti.

Dacă Roma n-ar fi părăsit de la început Ortodoxia şi nu ar fi început tot acest proces, istoria ar fi fost cu totul alta. Chiar şi acum putem vedea că ţările ortodoxe din Răsărit, precum Grecia şi Rusia, nu au avut o Renaştere, o Reformă sau o perioadă iluministă, aşa cum a avut Vestul. Iar dacă ei sunt pătrunşi de acelaşi tip de viziune ca şi în Vest, este pentru că în ultimul sau în ultimele două secole au acceptat toate aceste idei şi au fost otrăviţi de ele şi, de aceea, au devenit parte din lumea întreagă care acum este amestecată într-o singură civilizaţie, civilizaţia occidentală în perioada ei de decadenţă, îndreptată spre moarte, după cum pe bună dreptate o vede Soljeniţân. În acelaşi pasaj în care Sfântul Pavel vorbeşte despre apostazie, adică în II Tesaloniceni, el îi dă un al doilea nume acestui proces. El îl numeşte *taina fărădelegii*, *taina nelegiuirii*. El zice că taina nelegiuirii deja se lucrează, pregătind venirea lui Antihrist, care este *omul nelegiuirii*. Uitându-ne în jurul nostru, la civilizaţia secolului XX, observăm că acest cuvânt - „nelegiuire” sau „anarhie” - este probabil principala caracteristică definitorie.

Se cuvin aici câteva exemple. În arta modernă, începând cu primele decade ale secolului XX, toate şcolile de artă modernă s-au dizolvat în ceea ce nu poate fi numit decât tipuri de stări nelegiuite: cubism, futurism, sfârşind cu nişte clişee pe pânză sau, aşa cum făcea Jackson Pollock[44] acum 25 de ani: stând în mijlocul unor pânze foarte mari, el devenea „inspirat”, muind pensula în găleţi şi, întemeiat numai pe ceea ce-i venea la mână, el arunca vopseaua pe pânză. Câteodată ieşea destul de mulţumitor, cu forme drăguţe, dar aceasta nu este artă. Dacă s-a spus că vechii maeştri au fost numiţi mari creatori de artă, fiindcă lucrau cu mare grijă, având talent şi îndemânare, nu se poate să numeşti artă lucrările unor artişti de felul acesta. Înainte exista o artă unitară ce avea o teorie a ei. Şi de aici, unii îndrăznesc să facă comparaţii, spunând că aceea era o artă veche, iar aceasta un alt tip de artă şi aşa mai departe. Cu toate acestea, arta modernă este un fel de nelegiuire, deoarece artiştii se lasă în voia imaginaţiei, făcând tot ce se poate face împotriva legilor artistice. Iar acum se pot vedea „capodopere” numite simplu oale de supă Campbell, care „valorează” 20.000 $...

În muzica modernă se întâmplă la fel. Un istoric al muzicii universale, Albert Frankenstein, a scris o istorie completă a muzicii occidentale, iar când a ajuns la secolul XX, s-a oprit şi a zis: „nu mai pot scrie, deoarece ceea ce urmează de aici nu mai este muzica pe care o ştiu eu”. Adică aprecia faptul că mai exista câte ceva şi acolo, dar spunea că nu se supune legilor la care se supunea muzica până la sfârşitul secolului XIX; deci este altceva; să scrie altcineva despre ea. De ce? Din nou, un anumit fel de nelegiuire, un principiu nou a intrat în ea.

---

[44] Jackson Pollock (1912-1956): pictor abstract, tehnica lui a primit numele de „dripping” - picurare, ca unul care picura la întâmplare sau după „inspiraţie” [n.tr].

Pe tărâmul învăţăturilor morale, se poate vedea limpede cum, mai ales în ultimii 20 de ani sau mai mult, nelegiuirea a devenit normă. Şi chiar oameni din înalte poziţii clericale din diferitele denominaţiuni ieşite din romano-catolicism şi protestantism şi aşa mai departe, sunt câteodată destul de dispuşi să justifice tot felul de lucruri care anterior erau considerate imorale. În prezent suntem martorii unei noi morale, ai unei „etici de caz" şi altele.

În discursul său de la Harvard, Soljeniţân menţionează în mod special ceea ce s-a întâmplat cu trei ani în urmă în timpul unei pene de curent. El zice: „Pentru numai câteva ore, centrul culturii voastre este lăsat fără energie electrică şi, deodată, mulţimi întregi de cetăţeni americani încep să jefuiască şi să creeze dezordine. Sistemul vostru social trebuie că este destul de instabil şi nesănătos"…. Acum patruzeci de ani, în America, dacă luminile se stingeau, oamenii s-ar fi ajutat unii pe alţii, ar fi aprins lumânări şi aşa mai departe. Acum, în schimb, se duc şi sparg ferestre, jefuiesc, iau tot ce găsesc în cale, ucid oameni şi dispar pe dată. Într-un timp scurt, ceva s-a schimbat.

Toate acestea sunt un semn a ceea ce Apostolul Pavel numeşte *taina fărădelegii*. Este numit taină deoarece taina este ceva ce nu este descoperit pe deplin în această lume; este ceva ce vine din cealaltă lume. Iar *taina dreptei credinţe* (I Tim. 3, 16) reprezintă întreaga istorie a modului cum Hristos a venit din ceruri voind să ne mântuiască. *Taina fărădelegii* este opusul: este un fel de taină ce vine din iad, care intră cu forţa în această lume încercând să o schimbe. De aceea, taina fărădelegii sau anarhia este pregătită pentru venirea omului nelegiuirii, care este Antihrist.

Chiar şi în politică, în general, sau în conducerea guvernamentală – care nu poate duce la nimic bun dacă nu are în vedere ideea de ordine – ideea nelegiuirii îşi face treptat intrarea. Priviţi cât de dezbinată este lumea: aproape jumătate din lumea locuită se găseşte în tabăra comunistă. Iar comunismul, dacă-l priviţi în mod obiectiv, este o formă foarte ciudată de ordine politică şi economică, dar care nu duce la nimic bun: din punct de vedere politic, principiul de guvernare este tirania, împotriva căreia el pretinde că luptă; în ceea ce priveşte aspectul economic, lucrurile sunt şi mai tulburi, instaurarea ordinii şi realizarea unei societăţi prospere coincide cu efortul de a face ca economia să fie mai prosperă decât în capitalism.

Astfel, din punctul de vedere al celor care au introdus comunismul în sistemul de guvernare mondial, totul pare lipsit de logică, deoarece guvernarea comunistă nu realizează ceea ce intenţionează să realizeze, de unde rezultă un stat sclavagist, precum foarte grăitor scrie Soljeniţân. Şi se pare că va cuprinde întreaga lume. Restul lumii pare că va cădea în el, dovedindu-se neputincios în a se opune dezvoltării acestuia.

Care este pricina tuturor acestora? Voi vorbi acum puţin despre comunism. Nu este un simplu sistem politico-economic. Din punct de vedere politic, el se susţine prin intermediul terorii, prin Gulag. Şi oricine înţelege ceea ce se întâmplă în lumea de astăzi trebuie neapărat să citească cartea lui Soljeniţân - *Arhipelagul Gulag*[45]. Cartea ne relatează cu exactitate modul de viaţă din Rusia pe o perioadă de 60 de ani, iar cea din alte ţări pentru 30 de ani sau mai puţin, iar ce urmează, pentru restul lumii (...).

Dar cum este posibil ca oamenii să creadă în sistemul marxist? Dacă într-adevăr credeţi în el, trebuie să admiteţi că este o filosofie foarte ciudată. Nu este o filosofie obişnuită, tocmai bună de votat, sau conform căreia este mai bine a avea un monarh peste mulţi oameni; nu este chiar aşa de simplu. Este ca un fel de lume de vis, o lume imaginară.

Marxismul se află exact pe linia mişcărilor foarte răspândite din secolul XVI. Ele au fost numite mişcări anabaptiste: se găsea câte unul şi se proclama Iisus Hristos venit pe pământ, sau un prooroc al lui Iisus Hristos, ieşea în public, iar oamenii începeau să-l urmeze. Apoi dădea naştere la o răzmeriţă, iar în final venea principele şi-i nimicea pe toţi, după care pacea se aşternea din nou. Dar între timp, el apuca de înfierbânta toată ţara, iar oamenii simţeau că avea loc un eveniment religios de anvergură.

[45] Cartea a fost tradusă şi în limba română cu câţiva ani în urmă la Editura Univers, în trei volume [n.tr].

Comunismul urmează aceeaşi idee. Dacă o analizaţi mai atent, este de fapt o idee hiliastă – paradisul vine pe pământ, este chiar în faţa noastră[46]. Este foarte interesant să citim despre începuturile mişcării comuniste din secolul XIX, deoarece scrierile primilor lui profeţi, precum Fourier în Franţa, nu sunt altceva decât absurdităţi fantastice. El vorbeşte despre venirea unei ere de pace şi prosperitate în lume, când din toate izvoarele va curge limonadă, când toţi vom merge şi vom culege carne din copaci, şi diverse alte lucruri fantastice.

Cum e posibil ca oamenii să ia în serios aşa ceva? Dar iată că au făcut-o, iar aceasta este ceea ce a inspirat la început marxismul, până ce Marx în final s-a maturizat, observând că toate acestea nu sunt decât basme şi că de acum trebuie să se întemeieze pe o *bază ştiinţifică*, adică pe ceea ce se numeşte *materialism ştiinţific*. Apoi a stabilit mijloacele de înfăptuire a acestor idei, de răsturnare a guvernelor burgheze...

Care ar fi răspunsul lui, dacă ar fi să ajungă la putere? El promite acelaşi lucru pe care-l promiteau şi aceşti oameni. De fapt, chiar Lenin, la întemeierea comunismului rusesc, susţinea ideea că întâi de toate trebuie să fie o revoluţie: schimbarea societăţii, răsturnarea şi uciderea tuturor regilor; clasa de mijloc confiscă toate averile; darea puterii pe mâna „muncitorilor"- deşi muncitorii sunt primii care intră la închisoare. Puterea se dă cumva „poporului" – deşi de fapt sunt numai câţiva cei care realmente şi-o însuşesc, păstrând-o, cum s-ar zice, temporar la bancă, oamenii nefiind în stare să se ocupe personal de ea – iar după un număr de ani, aceşti aşa-zişi dictatori ai proletariatului urmează să slăbească treptat. După care oamenii devin paşnici, fericiţi, mulţumiţi, nemaifiind nici o problemă. Cineva a întrebat chiar ce se va întâmpla dacă îi trece cuiva prin cap vreo idee religioasă sau vrea să se întoarcă la o manieră veche de a face lucrurile. Ei întreabă dacă va fi nevoie de cel puţin un departament de poliţie. Iar Lenin a răspuns că nu va fi nevoie de aşa ceva deoarece oamenii vor fi atât de schimbaţi în noile condiţii sociale încât atunci când cineva se întâmplă să aibă vreo idee asocială, acesta va fi automat zdrobit ca o insectă de ceilalţi oameni.

Cu alte cuvinte, oamenii vor fi atât de fericiţi – în special cei care se vor ocupa cu nimicirea – încât o vor face ei înşişi, iar de poliţie, armată sau de alte mijloace nu va mai fi nevoie. Avem de-a face cu un basm perfect. Iar ideologia comunistă se întemeiază pe astfel de idei. Este o filosofie politică foarte ciudată. Aceasta înseamnă că face parte din acelaşi principiu al nelegiuirii. Este un fel de nelegiuire care pretinde a instaura ordinea. Este o [filosofie] înaintemergătoare venirii lui Antihrist.

Motivul pentru care comunismul câştigă teren în lume nu este acela că este mai „deştept" decât capitalismul sau democraţia, sau decât altceva de acest tip. Ci pentru faptul că în Occident există un fel de vid spiritual şi, în momentul în care acest vid iese în evidenţă, comunismul se apropie cu paşi repezi câştigând teritorii după teritorii, ajungând în prezent să cucerească aproape jumătate din lume.

Cu toate acestea, comunismul nu deţine răspunsul final, deoarece este o tendinţă negativă. De fapt, vedeţi foarte bine ce se întâmplă în Rusia de vreo 10 sau 20 de ani, puteţi vedea limpede că, în privinţa mentalităţii populare, totul mocneşte a revoltă; o revoltă împotriva întregului sistem comunist. Deşi dictatura e puternică la fel ca întotdeauna, se observă că, în special în ultimii doi ani, ea aruncă din nou tot mai mulţi oameni în închisori, iar poliţia îşi arată colţii peste tot. Cu toate acestea, se ridică din ce în ce mai mulţi oameni; dar nu într-o revoltă armată, ci mai degrabă într-o înălţare a minţilor ce tind spre independenţă, ceea ce înseamnă că mai devreme sau mai târziu întregul sistem se va prăbuşi.

---

[46] Despre sistemele politice şi religioase utopice a scris foarte bine Mircea Eliade în cartea sa - *Aspecte ale Mitului*, Editura Univers, 1977; a se cerceta în special capitolele IV şi IX. Viziunea sa se apropie destul de mult de cea a părintelui Serafim. Dând mai multe exemple decât el, Eliade afirmă că unele sisteme politice utopice (în fond şi la urma urmei, realitatea demonstrează că *toate* se întemeiază fie pe ideologii şi constituţii utopice, fie pe minciună), au fost iniţiate sau create ca expresie a nostalgiei omului după paradisul pierdut, care ascunde o latentă dorinţă religioasă (adesea inconştientă) de sacru sau de „mântuire", indiferent cât de vag este înţeles acest termen [n.tr.].

Deci comunismul nu deține răspunsul; nu poate să cucerească întreaga lume, iar apoi să aducă pace şi fericire aşa cum pretinde că poate[47]. Totuşi, între timp, se fac pregătiri pentru un lucru foarte important care trebuie să se întâmple înainte de venirea sfârşitului lumii: urmează să se constituie un guvern mondial unificat din care Creştinismul este cumva aruncat afară. Ceva de acest gen pare că reuşeşte şi comunismul să facă.

Pentru a le asigura oamenilor o bază „spirituală” pentru un singur guvern mondial, trebuie să aibă loc ceva la un nivel mult mai înalt. Şi vedem, de exemplu, idei ale Organizației Națiunilor Unite, idei care arată ca un răspuns „spiritual”. Pretinde a contribui la întemeierea unui singur guvern mondial care nu va fi o tiranie, ori unul întemeiat pe o anume idee de tip comunist. Este foarte neclar şi nu se vede nici o temelie creştină. În clădirea ONU există o „capelă de meditație” asupra căreia, atunci când a fost construită în urmă cu 20 de ani, s-au stârnit discuții aprinse în privința tipului de închinare din acel spațiu. Dacă pui o cruce, eşti identificat cu repeziciune ca fiind creştin; nu poți pune nici ceva musulman sau hindus, căci şi acestea sunt identificabile şi interpretate tendențios; trebuie să fie ceva „deasupra” tuturor religiilor; trebuie să fie ceva „deasupra religiilor”. În final s-au hotărât asupra unui bloc de piatră neagră. E ca şi cum te-ai închina în fața unui idol oarecare. Aceasta înseamnă dezvoltarea unui interes religios foarte vag, deoarece, în fond şi la urma urmei, toată lumea are un interes religios. (Nu putem ascunde acest lucru. Comunismul va cădea tocmai din această pricină[48].) Totuşi, ce lucru deşart! Este exact acel gen de lucru pe care diavolul voieşte să pună mâna, căci în fiecare credință religioasă te poți înşela, dar cel puțin ți-ai pus inima în ea, iar Dumnezeu îți poate ierta tot felul de greşeli; dar atunci când nu ai nici un fel de credință religioasă şi te dedici unei idei oarecare, atunci demonii vin şi încep să atace.

Un alt semn al vremurilor care se apropie este condiția actuală a evreilor din Israel, din oraşul Ierusalim. Conform profețiilor Scripturii şi ale Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe, Ierusalimul va fi capitala mondială a lui Antihrist. El va construi acolo Templul lui Solomon, în care el va fi venerat ca Dumnezeu.[49] Acesta este unul din evenimentele care vor avea loc chiar în apropierea sfârşitului lumii. Este foarte semnificativ faptul că din 1948 Ierusalimul a ajuns din nou în mâinile evreilor. Dar locul în care s-a situat Templul - sub moscheea lui Omar - nu a ajuns pe mâna lor decât în 1967, deoarece se afla în teritoriul deținut de musulmani.

Dacă ar fi să-i puneți cuiva care este la curent cu evenimentele politice din lume o întrebare de genul: „Care credeți că va fi oraşul ideal pentru a fi o capitală a lumii, în cazul în care se va instaura un imperiu mondial?”, este evident care va fi răspunsul. Nu poate fi New York-ul, căci este centrul capitalismului. Nu poate fi Moscova, căci este centrul comunismului. Nici Roma nu poate fi, căci romano-catolicismul se situează încă într-o tradiție limitată. Locul logic este Ierusalimul, deoarece acolo se întâlnesc trei religii şi trei continente. Este locul logic, căci acolo este pace, frăție şi armonie, toate părând să arate minunat, dar dacă nu au o temelie creştină solidă, ele nu sunt plăcute lui Dumnezeu. Aceste stări de fapt pot fi folosite de Antihrist. Un alt aspect al problemei evreieşti e faptul că mulți tineri evrei devin interesați de Creştinism, deoarece şi printre evrei există acelaşi tip de căutare religioasă şi aceleaşi probleme cu care au de-a face şi alți oameni, iar unii dintre aceşti evrei se convertesc la Creştinism. Unii vin chiar la Ortodoxie. Deja acesta este un semn şi o pregătire pentru evenimentul întoarcerii evreilor la Creştinism din vremea cea de pe urmă. (...)

---

[47] De aceea, au hotărât să se mai risipească puțin - rămânând şi ei prin preajmă pentru orice eventualitate - lăsând loc comuniştilor din schimbul doi, mai precis capitaliştilor, care au metode de lucru mai „optime” şi mai „convingătoare”, într-un cuvânt - mai „democratice” [n.tr.].

[48] Adică din pricină că paradisul pe care trebuia să-l realizeze s-a transformat într-un coşmar [n.tr].

[49] Sfântul Ioan Maximovici spune că Antihrist „îşi va alege Ierusalimul ca şi capitală a sa, deoarece aici a fost locul în care Mântuitorul S-a descoperit pe Sine şi Dumnezeiasca Sa învățătură, iar întreaga lume a fost chemată la fericirea bunătății şi a mântuirii. Dar lumea nu L-a primit pe Hristos, răstignindu-L în Ierusalim, în vreme ce, sub Antihrist, Ierusalimul va deveni capitala lumii care va recunoaşte autoritatea lui Antihrist.”

Să spun acum câteva cuvinte şi despre Antihrist. El nu este pur şi simplu un dictator nemilos şi anti-creştin. Cred că cei mai mulţi oameni, atunci când se gândesc la Antihrist, se duc cu gândul la cineva ca Hitler, care a fost un prigonitor, sau Stalin, care prigonea creştinii şi era împotriva religiei. Dar nu era Antihrist, deşi avea unele însuşiri. „Anti” nu înseamnă numai „împotrivă” ci şi „în locul”. El va fi cineva care va veni şi va lua locul lui Hristos; se spune foarte clar că va fi venerat ca Dumnezeu în Templul din Ierusalim (cf. II Tesal. 2, 4).

Nu se vor duce să se închine unui dictator obişnuit, pentru întreaga lume nu va fi foarte uşor să facă aceasta. Dar el va veni ca un dictator mondial acceptat ca Dumnezeu, ceva şi cineva cu însuşiri pozitive; astfel, el va face tot ce-i va sta în putinţă să-L imite pe Hristos şi să-I ia locul. De aceea, Apostolii, în avertismentele lor, accentuează de nenumărate ori şi cu putere că la sfârşitul lumii trebuie să ne ferim de înşelare. Sfântul Pavel spune că venirea celui nelegiuit, prin lucrarea lui Satan, va fi cu toată puterea şi cu semne şi minuni mincinoase. Dumnezeu va îngădui o mare amăgire, iar oamenii or să se încreadă într-o minciună. Adică va fi ceva deosebit de înşelător; va fi acela înşelător într-o asemenea măsură încât chiar şi cei aleşi să cadă în înşelare, de aceea va fi scurtat şi timpul.

Atunci când vorbeşte despre ultimele zile, Însuşi Hristos avertizează că se vor ridica hristoşi amăgitori şi prooroci mincinoşi, care vor arăta semne mari şi minuni ca să amăgească, de este cu putinţă, şi pe cei aleşi. Iar în Apocalipsă, Sfântul Ioan afirmă că vremurile din urmă vor fi însoţite de faceri de minuni din partea duhurilor necurate. Astfel, unul din semnele venirii sfârşitului este înmulţirea semnelor şi a minunilor demonice, adică a falselor minuni şi a altor lucruri de acest gen.

Spunând aceste lucruri, să pomenesc şi de creşterea în ultimele decade a satanismului făţiş – cultul satanic, care numai în aceşti ultimi 20 de ani şi ceva a ajuns să-şi câştige o faimă şi o popularitate impresionante: oameni care se numesc pe ei vrăjitori[50]; interesul crescând pentru religiile păgâne asiatice - care în ultimele două sau trei decenii au devenit foarte la modă, astfel încât asistăm la o nouă naştere a lor în Occident – guru americani şi englezi, maeştri zen şi aşa mai departe.

Oamenii par să ia lucrurile foarte în serios, plecându-se la pământ înaintea lui Maharishi, care s-a declarat Dumnezeu – ceva ce nu s-a mai auzit până acum două sau trei decenii. Toate acestea au loc în mijlocul americanilor simpli, idealişti, care, naivi fiind, ajung să se plece la pământ înaintea lui Maharishi.

În Creştinismul Occidental – din pricină că s-a pierdut temeiul adevăratei închinări la Dumnezeu păstrat în Ortodoxie – a apărut o reacţie care ia forma unei „căutări a semnelor”. Ea se manifestă cu tărie mai ales în aşa-numita „Mişcare Harismatică”. Au loc un număr destul de mare de lucruri spectaculoase: oamenii „vorbesc în limbi”; grăiesc aşa-zise „proorocii”; au loc un fel de „vindecări”, pe scurt, se întâmplă nenumărate lucruri spectaculoase.

Toate acestea sunt în contradicţie cu ceea ce creştinii-ortodocşi cunosc despre viaţa duhovnicească. Este o viziune total eronată a vieţii duhovniceşti, o viziune care-i face pe oameni să caute astfel de lucruri şi să le obţină. Bineînţeles, toată această căutare a „păcii”, ca în

[50] Oare câţi din sutele de mii de cititori ai seriei Harry Potter sau Lord of The Rings [Stăpânul inelelor] pot afirma că nu cred în puterea vrăjitoriei sau că nu se declară adepţi ai „găştii” lui Harry Potter? Dacă ar crede că sunt numai minciuni şi lucruri deşarte, oamenii le-ar lepăda pe dată. Deşi unii afirmă că nu cred în vrăjitorie, preferă lumea vrăjitoriei pe care aceste cărţi sau filme o propun. Este aici o contradicţie insurmontabilă. Preferinţa pentru filme şi literatură de acest gen denotă un dispreţ ascuns pentru această lume care a devenit insuportabilă pentru omul ce i-a distrus frumuseţea cu care Creatorul a împodobit-o. Entuziasmul manifestat pentru lumile imaginare, magice, denotă implicit o plăcere a vizionării lor şi a participării la lumea pe care ele o propun, o participare ce implică o oarecare relaţie cu personajele şi cu acţiunea respectivă, ceea ce noi numim empatie. Suferim, ne bucurăm, luptăm alături de ele de parcă ar fi reale. Când ele înving, învingem şi noi, sau ele au învins pentru noi (...) etc. Cu alte cuvinte, noi scăpăm de monştrii noştri sau de stresul nostru în timp ce ele, de fapt, n-au învins nimic, n-au omorât nici un monstru, nici un stres, căci acestea nu există, sunt doar lucrări diavoleşti al căror obiect suntem noi, cei ce ne bucurăm de ele ca de nişte lucruri existente; creştinii biruiesc prin Hristos şi invers, iar vrăjitorii imaginari [demonii] biruiesc pentru admiratorii lor şi invers, numai că amăgiţii vor scăpa cununa „luptelor” tocmai atunci când îşi închipuie că au pus mâna pe ea [n.tr].

meditația transcendentală, insuflă un simțământ mai mult sau mai puțin lumesc de mulțumire, care n-are nimic de-a face cu adevărata străduință duhovnicească.

În acest caz, putem încerca să identificăm toate aceste tipuri de fenomene oculte şi paranormale care sunt dominante în aceste vremuri: în acest sens, în Uniunea Sovietică s-au făcut diferite cercetări destul de serioase în domeniul percepției extrasenzoriale, mult mai mult ca în America, unde oameni care pretind că sunt atei permit şi chiar promovează cercetări asupra diverselor fenomene: telepatie mentală, hipnoză, vindecare prin credință, profetism, aure umane şi vegetale, imagini ale granițelor dintre materie şi psihic, acțiunea minții asupra materiei. Un ocultist contemporan, Uri Geller, despre care cred că ați auzit, este capabil de a îndoi linguri fără a le atinge, pretinzând că-şi ia puterea de la „ființe din afara spațiului".

Auzind lucruri de genul acesta, unii râd, gândind că e ceva foarte amuzant că oamenii sunt atât de stupizi încât să creadă lucruri de acest gen, dar fenomenele care se întâmplă sunt totuşi reale. Explicațiile pe care le dau oamenii se aseamănă izbitor cu ceea ce ştim din vechile Vieți de Sfinți.

Cu alte cuvinte, toate fenomenele relatate de oameni care pretind a fi răpiți de nave spațiale [OZN] şi aşa mai departe – indiferent ce ați putea gândi despre aceste relatări – sunt exact ceea ce am văzut descris în Viețile Sfinților ca moduri în care lucrează demonii, prin remarcabila lor abilitate de a trece de la materie la psihic, de a apărea şi dispărea în acelaşi timp sau de se mişca cu repeziciune dintr-un loc într-altul. În acest mod lucrează demonii. Este exact modul în care lucrează şi aceste aşa-zise „ființe spațiale". Este foarte interesant cum demonii revin în istoria modernă prin mijloace ca acestea.

Toate reprezintă expresia unor atitudini bizare şi oculte, care astăzi dau naştere la ceea ce nu pot fi numite minuni, deşi sunt fenomene care nu se conformează ritmului normal al proceselor naturale. Sunt exact acele lucruri de care Antihrist va avea nevoie atunci când va veni cu mare amăgire, cu minuni şi fapte drăceşti, pentru a înşela oameni.

Mulți adepți ai Mişcării Harismatice care nu cred în ocultism, fiind de fapt chiar împotriva lui, privesc totuşi fenomenele „harismatice" într-un context creştin. Există o mulțime de oameni ca aceştia care cred că ceea ce văd este o „revărsare a Duhului Sfânt". Ei o numesc „Cea de-a Treia Eră a Duhului Sfânt" sau „Noua Eră a Duhului Sfânt". Ei cred că acesta este un semn că Hristos va veni curând.

Însă adevăratele proorocii din Sfintele Scripturi, ca şi cele din scrierile Sfinților Părinți, în special cei din perioada Bisericii primare, ne arată exact opusul. Hristos Însuşi zice la Luca 18, 8: *Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credință pe pământ?* Cu alte cuvinte, adevărata turmă a lui Hristos de la sfârşit va fi foarte mică, iar majoritatea creştinilor, sau oamenii care îşi spun creştini, îi vor urma lui Antihrist.

Ideea aceasta a „Noii Ere a Duhului Sfânt" este şi ea la rândul ei o idee hiliastă, care aşteaptă un fel de adaptare lumească a Raiului. Ea a tulburat lumea Occidentală încă din secolul XII, apărând pentru prima dată în vremea lui Francisc din Assisi.

Toate acestea sunt semne negative, iar creştinul are datoria să se pregătească pentru cele mai multe lucruri negative cu putință. Trebuie să fim pregătiți şi pentru semnele negative de la sfârşitul lumii. În primul rând, unul dintre semnele pozitive este Israel. Desigur că statul Israel este o chestiune total diferită, dar însuşi faptul că vremurile arată ca şi cum mijesc la un început de convertire la Hristos a unora dintre evreieste foarte îmbucurător, foarte pozitiv, căci despre aceasta vorbea şi Apostolul Pavel, zicând că mai degrabă ar prefera să fie aruncat în Gheena de dragul poporului său, doar-doar s-ar trezi la cunoaşterea şi vederea lui Hristos, Care a venit cu osebire pentru ei. Şi când, în cele din urmă, ei vor înțelege aceasta, înseamnă că este sfârşitul lumii; deoarece toți oamenii au fost chemați la mântuire, iar evreii sunt ultimii care vor răspunde la această chemare.

Avem apoi mişcarea de convertire la Ortodoxie din multe părți ale lumii. În Africa, de exemplu, de 50 de ani încoace are loc o remarcabilă mişcare de convertire a celor din Uganda,

Kenya, Tanzania, Congo şi alte ţări. Primim adesea de la ei scrisori scrise într-un stil foarte simplu, foarte „evanghelic”, despre „bucuria întru Domnul”; ei au textele Scripturii şi sunt foarte credincioşi şi evlavioşi faţă de Ortodoxie; ei sunt tocmai acel gen de oameni cu inima simplă pe care-i doreşte Hristos. Iată ce fel de oameni vin acum la Ortodoxie.

Acelaşi lucru se întâmplă şi în alte ţări; chiar şi aici, în America, vedem cum din ce în ce mai mulţi oameni se trezesc la Ortodoxie, adesea, fără vreun motiv bine definit, ei descoperă că Ortodoxia este adevărata Biserică. Se întâmplă de asemenea şi în Europa de Vest şi alte ţări. Apoi urmează îndurerata Rusie, aceasta fiind o temă care necesită multe discuţii. Cu siguranţă că în această ţară se întâmplă un lucru extraordinar, ţară care îndură comunismul şi ateismul de mai bine de 60 de ani şi în care, conform legilor comuniste – deoarece religia este numai o rămăşiţă superstiţioasă a trecutului, căci toate bătrânele au murit – nu mai trebuie să rămână nici o religie, dar acum, după 60 de ani, când toate bătrânele au murit, religia se întoarce mai puternică ca niciodată.

De aceea, ceva nu este în regulă cu ideea lor, şi acest „ceva” care nu este în regulă este că nu-şi dau seama că sufletul Îl vrea pe Dumnezeu, Îl vrea pe Hristos; iată cum aceşti oameni au îndurat 60 de ani de jug ateist, ceea ce nu e lucru mic într-o societate întemeiată pe necredinţă. Oamenii au îndurat mult, dar nu s-au lăsat robiţi, ci s-au întors şi au crezut în Dumnezeu. Soljeniţân spune despre Rusia şi despre alte ţări care au îndurat comunismul următoarele: „Prin suferinţe cumplite, ţara noastră a ajuns la un progres spiritual de o intensitate atât de mare încât sistemul occidental în starea lui actuală de epuizare spirituală nu ne pare deloc atractiv. Un fapt incontestabil este slăbirea [morală a] fiinţelor umane din Occident, în timp ce în Răsărit ele sunt tot mai neclintite şi puternice. Şase decenii pentru poporul nostru şi trei pentru popoarele din Europa de Est. În tot acest timp, noi am trecut printr-un exerciţiu spiritual prin care am ajuns să ne situăm mult înaintea experienţelor occidentale”.

Părintele Dimitrie Dudko, mai ales, spune lucruri asemănătoare, argumentând foarte bine în acest sens; el zice că cineva i-a spus o dată cât de bine este să fii în Occident, deoarece acolo oamenii au multă libertate şi pot să-şi practice Creştinismul în libertate. Iar el a răspuns că acolo oamenii au o spiritualitate cu confort, în timp ce aici noi avem o spiritualitate cu suferinţă şi, de aceea, este una mai adâncă. Iar pe temeiul suferinţelor şi a martiriului nostru, poate creşte o sămânţă de Creştinism, fiindcă sângele martirilor este sămânţa Creştinismului. Iată de ce în poporul rus şi în cei care au suferit sub comunism în general se întâmplă ceva foarte profund.

Iar pe lângă acest optimism pe care-l vedem venind din Rusia care se trezeşte la rădăcinile ei creştine, luăm de aici şi o lecţie foarte practică: în aceşti ultimi 60 de ani, Rusia a trecut prin experienţa vieţuirii în catacombe, sub persecuţii, în camerele de tortură şi sub acţiunea tehnicilor mai rafinate ale Gulagului modern, iar oamenii au supravieţuit. Şi avem chiar relatări ale modului cum au supravieţuit, de unde aflăm cum au fost torturaţi şi cum au trecut prin aceasta. De aceea, dacă o astfel de persecuţie ar veni şi aici în America, putem afirma că avem un precedent, ceva pe care să ne putem bizui; deja avem mai multă nădejde dacă putem îndura aceleaşi lucruri pe care le-au îndurat şi ei.

În cele din urmă, întreaga viziune a Creştinismului ortodox este una pozitivă. Chiar şi în primele veacuri, când întreaga lume romană era împotriva Bisericii, vânând pur şi simplu creştinii din catacombe, dându-i la chinuri şi moarte... Iar creştinii mergeau la moarte cântând.

Desigur că astăzi, mai mult ca oricând, simţim în spate experienţa ultimelor secole de sfinţenie ortodoxă, Sfinţi Părinţi, mucenici, asceţi: toţi cei care au trăit pentru Hristos în această lume, din diferite ţări – din Apus, din Răsărit, de la Miazăzi şi de la Miazănoapte. Se cuvine să cunoaştem această experienţă, o mare parte din ea o avem în cărţi în limba engleză, ea dând efectiv răspuns la aproape toate întrebările contemporane ce s-ar putea pune.

Iar dacă avem acest contact viu cu sfinţii tuturor veacurilor şi cu toţi cei care astăzi suferă pentru Hristos, mai ales cu oameni ca părintele Dimitrie Dudko, cu mulţimea de oameni din lagărele de prizonieri... despre acestea ar trebui să citiţi în revista *Orthodox America*. Fiecare

număr conține articole despre oameni care suferă în lagărele de prizonieri, şi este foarte încurajator să vedeți cum aceşti oameni, aflați în mijlocul a multe feluri de torturi, refuză să cedeze, iar atunci când par că cedează un pic, dovedesc mai puțin o slăbiciune, cât faptul că nu le-a fost uşor; cu toate acestea, ei sunt încă extrem de curajoşi, ceea ce pentru noi reprezintă un îndemn şi o sursă de inspirație. Noi, cei din starea de libertate, nu putem găsi nici o scuză pentru a nu-L lăsa pe Dumnezeu să lupte pentru noi.

# ÎNTREBĂRI

# şi

# RĂSPUNSURI

***Întrebare***: *Chiar au de gând evreii să distrugă Moscheea lui Omar şi să construiască Templul? E posibil să se întoarcă la ritualurile din Levitic şi la toate legile?*

***Părintele Serafim***: Ei, cu Templul e problema lor ce vor să facă. Pe de-o parte, avem de-a face doar cu nişte intenţii; pe de alta, rămâne de văzut cum va îngădui Dumnezeu aşa ceva. Au mai încercat şi înainte să construiască Templul şi n-au reuşit. Cât priveşte Leviticul, nu ştiu ce să spun; cred totuşi că vor încerca să facă tot ce este posibil în acest sens. Dacă toată ideea construirii Templului ţinteşte la întoarcerea la vechea lor religie, presupun că vor încerca s-o imite cât mai fidel posibil.

Desigur că, trăind în vremuri moderne, vor descoperi că au de schimbat tot felul de lucruri. Iar când Antihrist va veni să se aşeze acolo [în Templu - n.n.], el va avea propriile lui idei, acceptabile pentru cât mai mulţi oameni. Este greu de spus cu exactitate ce formă vor lua. Dar când se vor împlini toate, veţi vedea că va fi exact cum s-a proorocit. Totuşi dacă oamenii vor încerca să facă ceva înaintea timpului hărăzit de Dumnezeu, treaba nu va merge.

A existat o singură încercare de construire a Templului, cea a lui Iulian Apostatul, care a vrut să dovedească faptul că Hristos nu a avut dreptate atunci când a spus că *nu va rămâne piatră pe piatră*. Iulian le-a poruncit iudeilor să înceapă construirea Templului, şi ei au ascultat. Iar faptul a intrat în istorie ca atare, nimeni nu-l poate tăgădui, de altfel îl găsim în scrierile mai multor istorici bisericeşti din primele veacuri, că ei au vrut să îl construiască, dar în timpul nopţii totul cădea la pământ, şi toţi vedeau mingi de foc ieşind din pământ. În zilele noastre, istoricii spun că, atunci când săpau, e posibil ca lucrătorii să fi dat de petrol sau de altceva. Este limpede că acolo exista ceva care împiedica realizarea acestui proiect, iar în final au renunţat. Iulian însuşi a fost ucis şi toată acţiunea a încetat.

Cu alte cuvinte, vremurile nu erau coapte pentru aşa ceva. Desigur că astăzi vremurile sunt mult mai coapte. În Vechiul Testament au fost doi sfinţi care n-au murit: Enoh a fost luat la cer, şi el nu a mai fost găsit; Ilie s-a ridicat la cer într-un car de foc; de aceea ei se vor întoarce ca doi mărturisitori care vor predica împotriva lui Antihrist.

Sunt chiar unele tradiţii care vorbesc despre întoarcerea Sfântului Ioan Teologul la sfârşitul vremurilor. Apoi există şi profeţia Sfântului Serafim din Sarov, conform căreia el se va întoarce în vremurile din urmă, chiar dacă a murit, astfel că se va întoarce înviat. Totuşi, cei doi pomeniţi în Apocalipsă nu sunt alţii decât Enoh şi Ilie.

***Întrebare***: *Oare ei vor fi cei care le vor spune oamenilor din acele vremuri că acesta este Antihrist şi nu Hristos?*

***Părintele Serafim***: Conform tradiţiei, ei vor avea două funcţii: Ilie va vorbi evreilor. În Evanghelie se spune că ei l-au întrebat pe Iisus dacă nu cumva a venit Ilie, unii spunând că Ioan Botezătorul era Ilie, care-i „va împăca pe părinţi şi copii”[51]. Iar Domnul a zis că, într-un anume fel, el a venit; cum s-ar spune, într-un sens duhovnicesc, el venise.

[51] La Matei 17, 11 se spune că Ilie *va veni, şi pe toate le va aşeza la locul lor*; probabil că părintele Serafim citează dintr-

Dar cei mai mulți oameni n-au acceptat aceasta, drept care adevăratul Ilie va veni la sfârşitul vremurilor pentru a-i împăca pe părinți – evreii, cu copiii – păgânii. Enoh va vorbi celorlalți oameni. Cu alte cuvinte, atunci va fi foarte clar cine este Antihrist şi că aceştia sunt proorocii care-i vor grăi împotrivă, descoperindu-l lumii ca Antihrist.

***Întrebare***: *Dacă Antihrist sau taina fărădelegii va făţări o imitație a revelației dumnezeieşti, atunci cu siguranță că Antihrist îşi va avea „Biserica" sa, numai că aceasta nu va fi deloc asemănătoare cu Biserica lui Hristos. Cum vedeți Consiliul Mondial al Bisericilor - Consiliul Bisericilor acestei Lumi? Ca o parte a tainei fărădelegii?*

***Părintele Serafim***: Bine, acum au loc doar pregătiri în acest sens. Este echivalentul religios al Statelor Unite, care încearcă să construiască o unitate religioasă fără a se întemeia pe Hristos.

***Întrebare***: *Obscuritatea sub care se ascunde acel obelisc al Națiunilor Unite despre care ați vorbit (...) eu am fost acolo în 1976. Este o piatră întunecoasă, neagră. Forma lui îmi pare că exprimă „cel mai mic numitor comun al divinității" care rezultă din ecumenism: toți credem în „Hristos", întru Care opiniile noastre diferă.*

***Părintele Serafim***: (...) Şi chiar în afara lui Hristos, deoarece acum ei primesc între ei şi grupuri necreştine, purtând dialoguri cu religiile necreştine[52], indiferent de credință, credință din care nu este cu putință a scoate ceva pozitiv. De aceea, Antihrist va veni să ofere un fel de catalizator pentru a pune cap la cap toate elementele, iar toți i se vor pleca lui, ca unul care le asigură tot ce-şi doresc. Scriitorul rus Soloviov – o personalitate foarte interesantă, deşi puțin cam ciudată în anumite atitudini – la sfârşitul secolului XIX, în ultimii săi ani din viață, s-a schimbat foarte mult. Spunea că atunci când merge la biserică, se simte foarte ciudat, deoarece simte că era catacombelor este pe cale să se întoarcă. Drept care considera că ar trebui să se ducă la Biserica din catacombe (...). Aflat sub acest impuls, în penultimul sau ultimul an al vieții, el a scris o carte numită *Trei Convorbiri despre Antihrist şi Sfârşitul Lumii*[53], în care, sub forma unui roman, el prezintă venirea lui Antihrist.

El o plasează în secolul XXI, o perioadă însoțită de războaie mondiale, în care se va ridica un mare lider, care într-o primă fază va deveni preşedintele Europei, iar în urma aclamațiilor pe care le va primi, el va fi făcut pe viață preşedintele întregii lumi, după care împărat al lumii; el îi va reuni pe toți pe principiile care au stat la baza Imperiului Roman şi va hotărî că este necesară crearea unei unități religioase. Astfel că el va convoca un Sinod Ecumenic în Ierusalim, loc în care el va oferi tuturor oamenilor tot ceea ce ei şi-au dorit vreodată, cu condiția ca ei să fie într-un fel de acord cu el, plecându-i-se lui.

Pentru protestanți el va deschide un fel de Academie specială pentru studiul Scripturilor din diferite puncte de vedere şi critica biblica[54]; pentru romano-catolici el va crea un fel de institut papal sau ceva asemănător; iar ortodocşilor le va oferi, într-o Sfânta Sofia din Constantinopol restaurată, un muzeu al tuturor antichităților creştine posibile, în care fiecare tip

---

o tâlcuire a acestui verset sau îl nuanțează puțin [n.tr].

[52] În 1998, în România, a avut loc un astfel de dialog la Palatul Parlamentului. La el au participat reprezentanți din aproape toate religiile lumii, manifestările desfăşurându-se sub deviza: „Pacea este numele lui Dumnezeu. Dumnezeu, omul, popoarele", sub patronajul comunității Sant' Egidio din Italia. Afirmațiile demagogice revărsate acolo fost de natură să infecteze mințile multor români, care acum fie nu mai ştiu cui se închină sau cui să se închine, fie se închină unui Dumnezeu „comun", care pare că Se „sfarmă" conform cu mentalitatea fiecărui popor. La acest mod de închinare, ecumenismul contemporan şi-a adus contribuție semnificativă. E posibil ca într-un viitor oarecare, numele de creştin-ortodox să devină irelevant, deoarece, de vreme ce există doar un singur Dumnezeu, trebuie să existe şi un singur popor (mondial) al Său, şi nu popoare „divizate" religios. Informații despre această manifestare se pot găsi la adresa: www.santegidio.org/ro/ecumenismo/uer/1998/index.htm [n.tr.].

[53] Cartea a fost tradusă şi la noi cu câțiva ani în urmă, la Editura Polirom. Ea este disponibilă gratuit şi pe Internet [n.tr].

[54] Anticipări ale acestei posibile Academii se pot întâlni în tot Occidentul; se pare că (neo)protestanții i-au întrecut pe ortodocşi în pătrunderea „tainelor" Scripturii. Poate că aceste taine se vor împlini în viitoarea mare Academie, unde „taina fărădelegii" se va da pe față [n.tr.].

de obiect de valoare pe care l-au avut vreodată ortodocşii va fi aşezat în muzeu. Menirea acestuia va fi să-i satisfacă în oarecare fel pe ortodocşi. De aceea, toată lumea va fi mulțumită, plecându-se şi închinându-se lui. Bineînțeles că aceasta va însemna că oamenii vor fi mulțumiți cu acest aspect exterior care, din acest punct de vedere, reprezintă religia voastră creştină[55]. Oricine este atras doar de acest aspect exterior - reprezentat prin tămâie, veşminte strălucitoare etc. - dintre toți, va cădea înaintea lui Antihrist mai grabnic decât alții.

***Întrebare***: *Cum vedeți Ortodoxia din America, care, prin prezența sa, a dat naştere într-o oarecare măsură Consiliului Ecumenic al Bisericilor?*

***Părintele Serafim***: Te referi la aspectul eshatologic al Ortodoxiei americane? Nu cred că America are ceva în plus față de vreo altă țară, precum Uganda, să zicem, dar cred totuşi că este semnificativ faptul că oamenii se trezesc la Ortodoxie, chiar cei ce nu au avut de-a face niciodată cu ea; prin simpla auzire a propovăduirii cuvântului, ei au început să se trezească - mai ales într-o țară despre care se presupune că este creştinată cu totul - văzând că tot ceea ce se numeşte Creştinism nu este cu adevărat Creştinism, şi se apropie de Ortodoxie. Acesta poate constitui foarte bine unul dintre semnele sfârşitului.

Desigur, sunt diferite tipuri de sfârşituri. Când o țară se apropie de sfârşitul ei, se petrece o mare renaştere duhovnicească, precum înaintea venirii comunismului în Rusia: au avut mari sfinți, ca Sfântul Ioan din Kronstadt, bătrânii de la Mănăstirea Optina şi alți sfinți călugări şi episcopi trăitori în acea vreme. Dar şi mulți alții la fel de râvnitori. Dar, cu toate acestea, societatea le-a stat împotrivă: devenise foarte occidentalizată şi aproape anti-creştină. Astfel că renaşterea a fost în cele din urmă înăbuşită.

Dar dacă o priviți din punctul de vedere al unei renaşteri spirituale, ea se înfățişează ca o renaştere spirituală continuă, de aceea, cu cât vedeți şi aici tot mai multe lucruri similare, începeți să vă întrebați dacă nu se tinde şi la noi spre un sfârşit asemănător sau spre ceva asemănător. Şi e foarte posibil să se lege şi de sfârşitul a toate, căci e limpede că în prezent lucrurile par că-şi ies din ritm atât în Rusia cât şi în America şi chiar la scară mondială. Totul arată de parcă ne îndreptăm către evenimente semnificative chiar într-un viitor apropiat.

Bineînțeles că nu trebuie să ne călăuzim strict după evenimente istorice, căci Creştinismul ținteşte la mântuirea sufletului, de aceea, fiecare persoană, o dată ce descoperă adevărul, începe, aici şi acum, să trăiască potrivit poruncilor Bisericii. Acesta este primul lucru pe care trebuie să-l avem în minte. Şi dacă cineva descoperă, în anul ce vine, toate acestea, poate chiar un oarecare de pe stradă, urmat la rândul lui de alte grupuri de oameni, este cum nu se poate mai bine, fiind un motiv de a fi voi înşivă tot mai râvnitori.

Cred totuşi că nu va fi o mare diferență în privința rezultatului final: Gulagul, sau orice altceva din ceea ce s-a întâmplat în Rusia, au fost menite distrugerii Creştinismului, şi în mare măsură chiar au reuşit, deoarece acum Creştinismul este greu de aflat şi înțeles de oameni; iar în Vest, indiferența, toleranța, libertatea şi prosperitatea contribuie şi ele la distrugerea oricărui fel de Creştinism. Rezultatul final, după cuvântul lui Soljenițân, este acela că în Răsărit creştinii devin mai puternici; după comunism ei au devenit mai puternici decât, noi cei din Vest, care avem toată această libertate. Dar nu trebuie să fim indiferenți la această slăbiciune; trebuie să-I dăm lui Dumnezeu lupta noastră.

***Întrebare***: *Există vreun indiciu conform căruia guvernul va hotărî aplicarea unei peceți pe mână sau pe frunte cu ajutorul cărora să putem cumpăra hrană sau alte necesități? Credeți că va merge mână în mână cu apariția unui singur guvern mondial?*

***Părintele Serafim***: S-a mai practicat şi înainte. Când în 1812 Napoleon a invadat Rusia, la întoarcere au rămas fără hrană, astfel că fiecare om a fost pecetluit în oarecare mod cu un număr

[55] Despre ispita aspectelor exterioare, părintele Serafim scria adesea în scrisorile adresate părintelui Alexie Young. Vezi de exemplu capitolele *Un măreț condei a fost oprit* sau *Cum a început totul...*, precum şi alte scrisori [n.tr].

la încheietura mâinii sau pe braţ, fără acel număr neputând obţine nici un fel de hrană. Adolf Hitler a făcut ceva asemănător, deşi cred că nu a fost chiar un număr, ci un fel de semn. Deci ideea a mai fost pusă în practică. Într-un anume sens, este un lucru firesc. Dacă se întâmplă să rămâi fără acte, sau fără vreun mijloc de legitimare, se impune necesitatea pecetluirii pe frunte sau pe mână, sau altceva de acest gen[56] .

**Întrebare**: *Puteţi face o legătura între concepţiile vieţii monahale şi viziunea apocaliptică?*

**Părintele Serafim**: Monahul este la bază cel ce aşteaptă moartea, sfârşitul. Din acest motiv, el ia în serios cuvintele: *Iată, vin curând* (Apoc. 22, 12). El se străduieşte să se menţină într-o stare constantă, ca atunci când va veni Hristos, el să fie gata. În acest sens, monahismul este apocaliptic. Bineînţeles că fiecare, dacă este creştin, trebuie să se afle într-o astfel de stare. Nu trebuie să cugetăm că doar monahii trebuie să se responsabilizeze pentru o viaţă creştină. Această idee este falsă; un monah este la fel ca toţi ceilalţi. Toţi trebuie să ne trezim. Dacă ne gândim la Biserica primară, observăm că nu se făcea vreo distincţie între cine este monah şi cine nu – toţi recunoşteau adevărul, dându-şi seama de caracterul său urgent[57] – acela de a fi trăit imediat.

**Întrebare**: *Vă puteţi referi la unele aspecte din* science fiction *despre care aţi scris în cartea* Ortodoxia şi Religia Viitorului*?*

**Părintele Serafim**: Da, ceva în mod special? (...)

**Întrebare**: *Episcopul Ignatie Briancianinov scrie că omul modern se aşteaptă în permanenţă la o „întâlnire" de vreun fel sau altul; şi, bineînţeles, astfel de lucruri le vedem propuse în titluri de filme precum:* Întâlnire de gradul trei[58]*; ele vorbesc despre creaturi pe care în carte le descrieţi simplu ca „demoni deghizaţi". Puteţi considera acest aspect al lumii moderne atee ca „semn al vremurilor"?*

**Părintele Serafim**: Cred că lucruri precum *science fiction*-ul reprezintă un aspect singular – calea prin care omul total ateu, necredincios se poate întoarce la religie (care, totuşi, nu este religia care mântuieşte sufletul, care-i cere pocăinţă sufletului), la un fel de interes religios vag, în armonie desăvârşită cu duhul vremii, cu lumescul, ce-i aparţine de fapt lui Antihrist. Este simptomatic cum, în cadrul nenumăratelor serii *Star Trek,* lucrurile pe care le fac acele fiinţe spaţiale sunt de fapt simple meşteşugiri drăceşti, despre care putem citi în *Vieţile Sfinţilor*. Şi este interesant că, dacă le veţi citi din *Vieţile Sfinţilor* (unor fani ai acestor filme), vă veţi alege cu râsete; dar nu şi dacă le veţi citi din poveşti *science fiction*. Poate că nu le vor lua cu totul în serios, considerându-le ceva real; dar aşa începe totul... Într-o primă fază ele sunt acceptate cumva ca un produs al imaginaţiei şi, dacă nu acum, atunci următoarea generaţie începe să le ia mult mai în serios, privindu-le ca făcând parte din realitate. Astfel că, în final, ele vor intra în cugetele tuturor ca ceva foarte plauzibil.

**Întrebare**: *În prezent suntem martorii unei revărsări de idei şi atitudini necreştine şi chiar anticreştine despre care poate că nici nu ne dăm seama, dar care plutesc în aer. Care sunt acele lucruri practice pe care creştinii ortodocşi le pot face pentru a rezista împotriva lor şi pentru a deveni mai conştienţi de ele?*

**Părintele Serafim**: Să citim mai multă literatură ortodoxă, precum *Vieţile Sfinţilor* şi scrierile Părinţilor, mai ales cele legate de partea practică sau despre viaţa creştină, ca să ne facem astfel o idee despre feluritele ispite care vin asupra celor ce vor să ducă o viaţă creştină. Aceasta ne va ajuta chiar şi în confruntarea cu tipuri de situaţii de viaţă mai noi, pe măsură ce le

---

[56] Firescul de care vorbeşte părintele Serafim este o explicaţie mult mai satisfăcătoare decât multe alte explicaţii oferite astăzi de diverşi autori - fie ei clerici sau mireni - care imaginează mai degrabă diverse conspiraţii politico-demonice. Pecetluirea care ne pândeşte pe toţi se va face în special pentru o mai mare siguranţă şi pentru combaterea falsurilor în acte. Paradoxal, aceasta va coincide cu un control mai mare exercitat asupra populaţiei. De ce natură va fi acest control, este evident pentru toţi aceia *care au pricepere* (Apoc. 13, 18) [n.tr.].

[57] Sau eshatologic [n.tr.].

[58] E vorba de filmul lui Steven Spielberg - *Întâlnire de gradul trei* [n.tr.].

potrivim [învățăturile - n.n.] pe fiecare la tipul căruia îi aparține. Şi cu cât vom face mai des acest lucru, cu atât mai pregătiți ne vom afla în ispitele ce ni se trimit.

Un alt lucru pe care-l putem face e acela de a încerca să urmărim cele ce se întâmplă în jurul nostru, formându-ne în acelaşi timp şi un punct de vedere critic; adică nu să acceptăm pur şi simplu tot ce este la modă – de fapt, dacă tot vorbim de modă, să nu uităm că vremurile sunt întotdeauna rele[59], iar acum, mai mult decât oricând, este foarte probabil ca tendința de a fi la modă să fie una neîntemeiată. Pentru aceasta, nu trebuie să vă puneți degrabă încrederea în aceste tipuri de lucruri noi, la modă.

Aceasta nu înseamnă că trebuie să fiți plini de suspiciune față de tot ce ne înconjoară, ci doar prudenți. După cum spune şi Sfântul Apostol Pavel, *trebuie să umblați cu înțelepciune* (cf. Efes. 4, 1-5-17; Col. 4, 5 etc.), *răscumpărând vremea, căci zilele sunt rele* (Efes. 5, 16). Dacă acest îndemn era valabil în vremea sa, este cu atât mai valabil astăzi, când răul s-a întărit atât de mult. Ca unii care trăim într-o civilizație foarte avansată în sensul asigurării unui confort imediat şi a tot felul de lucruri comode, avem de-a face cu un fel de paralizie gata să ne copleşească, cu un anumit tip de hipnotism. Trebuie să fiți conştienți de orice v-ar putea face extrem de pasivi; de exemplu, televiziunea: dacă vă uitați prea mult la televizor, acesta vă va produce acest tip de simțământ de aşteptare pasivă pentru următorul lucru care ne va apărea. Din punct de vedere duhovnicesc, este o stare foarte primejdioasă. Cred că trebuie să deveniți conştienți de tot ceea ce ar putea da naştere unei stări de pasivitate în noi şi care ne poate duce spre hipnoză sau sugestii hipnotice. Cred că de veți săvârşi toate acestea, şi de veți duce o viață creştină obişnuită, de vă veți ruga după cartea de rugăciuni, de veți merge după putință la biserică, de veți face metanii, de vă veți închina la icoane - veți fi păziți de tot răul ce sălăşluieşte în văzduhuri (cf. Efes. 6, 12).

[59] Cf. Efes. 5, 16: *(...) căci zilele sunt rele* [n.tr.].

## Anexă

# Părintele Serafim Rose – teologul rugător[60]

### Un model pentru convertiți

***părintele Dan Bădulescu***

O coincidență[61]: prima carte prin care am luat cunoştință de părintele Serafim Rose este *Ortodoxia şi religia viitorului*, apărută în 1995, la Chişinău, şi pe care eu am primit-o cadou în 1996.

Haideți să plonjăm direct în lumea paradoxurilor. Pe vremea aceea, eram student la Teologie, la a doua facultate, dar, cetățean suedez fiind, stăteam în străinătate, în Suedia. N-am auzit în Suedia de părintele Serafim Rose, deşi căutam şi citeam şi acolo. Foarte interesant! Acum m-aş gândi care ar fi motivul. Un motiv ar fi că, în Suedia, Ortodoxia este o zonă destul de mică şi pricăjită şi al doilea că mai este şi foarte ecumenistă. Aşa s-ar explica. În sfârşit, mi-a plăcut foarte mult cartea, m-am regăsit, eram pe aceeaşi lungime de undă şi, între timp, am citit din ce în ce mai multe, şi în engleză, colecția *The Orthodox Word*, plus *cărămida* aceea, *Not of This World*, a părintelui Damaschin Christensen, carte ce are vreo mie de pagini şi care prezintă viața părintelui.

Părintele Rafail spune că omul din fire e ortodox şi este cel puțin un paradox. Pentru mine. Iată de ce. Am fost numit *convertit*. Dacă m-au numit pe mine convertit, îl numesc şi eu pe Danion Vasile şi zic: „Uitați, alt convertit!". A fost coleg cu mine. Dar cum ne-am convertit noi? Părintele Rafail Noica[62] era, pare-mi-se, anglican, botezat anglican, iar părintele Serafim Rose era protestant. Ei s-au convertit în sensul cel mai concret al cuvântului. Dar Danion Vasile şi cu mine, şi cu alți *Danioni* şi *Părinți Dani*, cum ne-am convertit? Căci noi eram botezați, mirunşi şi împărtăşiți în Biserica Ortodoxă. Care este convertirea? Ia să vedem dacă părintele Rafail poate să spună că, din fire ortodox fiind, s-a întors la Ortodoxie. Eu tot timpul am fost în Ortodoxie, nu? Am Certificatul de Botez. Prima întrebare: cum ne considerăm noi oare nişte convertiți? Pentru că aşa spunem: suntem convertiți, suntem întorşi. Eu pot să zic că sunt întors, pentru că

[60] Prezentăm aici o parte din conferința care a avut loc la Facultatea de Teologie din Bucureşti, în noiembrie 2003, cu prilejul lansării volumului *Ne vorbeşte părintele Serafim Rose - Scrisori*, Editura Bunavestire, Galați, 2003. Pentru a aduce expunerile într-o formă potrivită pentru tipar, vorbitorii le-au adaptat puțin (titlurile aparțin redacției). Lipseşte de aici materialul părintelui Gheorghe Holbea. [n.red.]

[61] Primul vorbitor fusese părintele Gheorghe Holbea, care a spus: „prima mea informație despre părintele Serafim Rose am avut-o din cartea *Ortodoxia şi religia viitorului*, în limba engleză, şi îmi amintesc că părintele Serafim Rose mi-a atras atenția asupra unui filosof pe care eu, în perioada studenției, l-am admirat foarte mult. Este vorba de Nicolae Berdiaev. Având ca temă de licență, pe atunci, *Persoană şi comuniune*, cineva mi-a sugerat să caut problema personalismului la Nicolae Berdiaev. Având la dispoziție cărțile lui Nicolae Berdiaev – asta se întâmpla în 1987 – cărți care au fost traduse după aceea în limba română, este vorba despre *Pentru un nou Ev Mediu*, *Despre destinul omului*, *Personajele lui Dostoievski*, *Certitudine şi adevăr*, *Sensul Creației*, îmi venea foarte greu atunci să am o privire clară asupra lui Nicolae Berdiaev, pentru că Nicolae Berdiaev pare uneori foarte ortodox, adică atunci când se referă la filosofia lui Dostoievski, mai ales atunci când alcătuieşte el această metafizică a libertății, dar, dacă cercetăm mai cu amănuntul, vedem că Berdiaev este cel care vorbeşte despre *neființa originară*, din care se naşte *libertatea originară*, din care iese *ființa* şi apoi din ființă iese Dumnezeu – Dumnezeu şi libertatea fiind două lucruri care merg paralel. Cel care mi-a atras atenția asupra faptului că Berdiaev se înscrie în acest curent al holismului, al *new age*-ului, era tocmai părintele Serafim Rose. După aceea, provocat de aceste aprecieri critice ale părintelui Serafim Rose, am descoperit faptul că în această filosofie a lui Berdiaev, cel puțin partea de început şi partea finală țin de altceva, şi anume de ezoterism; Berdiaev poate fi numit filosof gnostic, maniheic ş.a.m.d., dar nu trebuie să fie asimilat, aşa cum se întâmplă de multe ori – şi am citit chiar un studiu asupra lui Berdiaev, într-o revistă de la Sibiu, în care, paradoxal, nu era sesizată nici o abatere de la învățătura de credință a Bisericii" [n.red.].

[62] Părintele Holbea făcuse o paralelă între părintele Serafim Rose şi părintele Rafail Noica [n.red.].

am fost în Biserică de mic copil, am părăsit-o şi m-am întors mai la bătrâneţe. Danion Vasile s-a întors mai devreme.

Dar, dacă într-adevăr omul este din fire ortodox, ce caută convertiţi de tipul ăsta? Asta este o întrebare care a dat multă bătaie de cap. Eu am simţit că omul din fire este heterodox. Este o fire căzută, aşa cum s-a spus, iar convertirea este un rezultat al chemării Duhului Sfânt. Pasul acestor părinţi este total supranatural, suprafiresc, este o excepţie care confirmă regula, şi eu văd că noi, mulţi botezaţi ortodocşi, avem o fire mult mai heterodoxă decât Serafim Rose şi decât Rafail Noica, care sunt modele de ortodoxie pentru noi. Omul din naştere şi din firea lui este heterodox. Se naşte din nou din apă şi din Duh. Da, noi suntem toţi născuţi a doua oară, însă nu în sensul neoprotestant, ci în sensul ortodox - şi erezia se lipeşte de noi. Eu simt că este un efort imens de a sta pe linia ortodoxă, sprijinit de Duhul Sfânt.

*Ortodoxia şi religia viitorului* abordează, mai mult sau mai puţin, o temă care pentru mine a devenit esenţială în lucrarea de doctorat: *New Age*-ul – Religia Vărsătorului, religia viitorului. S-a vorbit despre preocupările ecumeniste. Părintele Serafim a venit dintr-o zonă protestantă, a trecut şi prin zona asiatică, cu *zen*, având şi un moment de ateism, deci a traversat multe perioade. Părintele Sofronie, duhovnicul părintelui Rafail Noica, a avut şi el o perioadă yoghină. A trecut prin căutări artistice, pictând la Paris. Este şi el un *convertit*? În sensul *Danion şi părintele Dan*, da! Pentru că el era ortodox şi rus. Deci această convertire, ca aspect, este foarte interesantă.

Părintele Serafim Rose însă vine direct dintr-un mediu heterodox şi a ajuns unul dintre părinţii cei mai influenţi pentru genul acesta de oameni cum sunt eu şi cum este şi Danion Vasile. De ce? Pentru că sunt oameni care au urmat un traseu bine stabilit, care reprezintă linia: gimnaziu - seminar – facultate, adică ortodocşi de mici şi până acum, provenind din familii preoţeşti, familii de la ţară, medii curate şi oarecum mai ferite. Mediul celălalt, cel urban, din care provenim noi, orăşenii, urmând traseul: gimnaziu – liceu laic, facultate, preocupaţi de rock, de new age, de yoga, karate, antropozofism şi multe altele. După '90, s-au deschis porţile Facultăţii de Teologie şi pentru cei ca noi.

Însă noi şi cei ca noi simţim, desigur, mare reazem în părinţi precum părintele Rafail Noica sau părintele Serafim Rose. Vă amintiţi cum a apărut sărbătoarea Sfinţilor Trei Ierarhi? Unul zicea: „Sfântul Vasile-i cel mai mare!" „Ba nu, este Ioan!" „Ba nici unul dintre ei, Grigore este cel mai mare!" Şi ajunseseră să se certe. De ce? Pentru că fiecare avea o afinitate. Părintele Rafail tot timpul citează: „cum spune părintele Sofronie", „părintele Sofronie" în sus, „părintele Sofronie" în jos. Părintele Serafim: „Vlădica Ioan Maximovici aşa făcea, aşa făcea, aşa făcea!" Părintele Sofronie: „Siluan Athonitul spunea…" ş.a.m.d. Deci există o aşa evlavie faţă de un părinte, dar nu spunând că e mai mare decât ceilalţi – de genul ăsta noi ne ferim – sau spunând că Sfântul Siluan e mai bun decât Sfântul Ioan Maximovici. Mai auzim şi vorbe din astea. Nu este normal.

Afinitatea pe care o am pentru Serafim Rose nu o pot avea faţă de părintele Cleopa, pentru că sunt orăşean, acela era cioban, eu sunt din oraş, acela-i din Moldova, deci, m-am trezit că – alt paradox! – că mă simt mai apropiat de un părinte american, deşi sunt din Bucureşti. Genul acesta de tineri de la oraş se regăsesc foarte mult în părintele Serafim Rose şi foarte puţin în părintele Cleopa. Alt paradox. Ca temă de gândire, deci, nu ca răspuns: de ce sunt atâţia care se regăsesc mai mult în părintele Serafim Rose şi mai puţin în părintele Cleopa?

Părintele Serafim Rose a fost un părinte special, un părinte foarte îndrăzneţ şi liber în gândire, în sensul bun al cuvântului. În Rusia este aproape un cult pentru el, căci el nu se închista şi nu se poticnea în două lucruri: o dată în gândirea juridică, *cine-i canonic, de unde până unde e cineva canonic sau nu*, iar pe de altă parte, avea îndrăzneala să nu se afilieze - citez din altă lucrare - „unei biserici de partid, sau politicii bisericii" care de multe ori urmăreşte criterii ideologice şi nu duhovniceşti. Părintele Serafim este admirabil pentru noi şi unii îi zic „fericit", i s-a făcut şi icoană şi nu au exagerat.

Gândiţi-vă că este primul care a făcut Acatistul şi slujba Sfântului Cuvios Paisie

Velicicovski de la Neamț. Deci slujba sa vine de la mare distanță, de la Frăția Sfântului Gherman din Alaska.

Părinți precum Serafim Rose sau Rafail Noica beneficiază de o libertate a duhului pe care noi o inspirăm cu bucurie, şi nu se împotmolesc în interese extrabisericeşti sau extraduhovniceşti, şi ne dau şi nouă curaj de a gândi în libertate în duhul ortodox, care nu-i duh ideologic şi nici duh dogmatist. Au această libertate a duhului, care exprimă adevăruri exacte.

Părintele Serafim nu are bariere duhovniceşti şi, din această cauză, şi-a atras multe probleme încă în timpul vieții. Cu Kalomiros, legat de problema evoluționistă, ce polemică a dus! Scrisori de câte patruzeci de pagini – cine dintre noi a scris scrisori de patruzeci de pagini? Şi situația cu Kalomiros tot nu s-a lămurit, căci au murit amândoi, unul *hăis* şi unul *cea*, şi nu s-au împăcat pe acel subiect.

Şi ce ne mai spune acest exemplu? Că, în momentul în care devii o personalitate, îți asumi acest gen de polemici şi îți poți atrage multe duşmănii.

Cât a trăit, s-au convertit mulți dintre rockeri şi dintre punk-işti. Iată, eu nu sunt un rocker convertit, căci eu, repet, am fost ortodox şi pe urmă am devenit rocker. Acolo, invers, din rockeri au ajuns ortodocşi şi unii s-au şi călugărit.

Lucrarea asta ne arată ce duh a adus părintele acolo. Şi despre ce duh este vorba? Este duhul Sfinților Părinți, un duh patristic care te impresionează. Şi l-a avut, paradoxal, un american cu rădăcini norvegiene, suedeze, pe undeva nemțeşti, letone, cine ştie, o amestecătură.

Părintele Serafim Rose simte duhul Sfinților Părinți mai bine decât mulți dintre noi. Deşi n-a fost profesor, are valoare teologică, iar noi avem multe de învățat de la el şi ca ascet, şi ca mistic. Un mare semn de întrebare se ridică: unde ne aflăm noi față de el?

Închei aici. Am spus câteva cuvinte, subliniind de ce eu şi alții care simt şi gândesc ca mine avem atâta evlavie şi afinitate față de acest gen de convertiți cu adevărat de la protestantism şi de la lipsa de har. Iată, pe părintele Serafim noi îl avem la evlavie, ca model de comportare duhovnicească, patristică, un părinte deosebit ce a scris atâtea cărți folositoare.

## **Păşind pe urmele sfinţilor…**

***Danion Vasile***

Vă voi spune ce m-a impresionat mai mult la părintele Serafim Rose, la viaţa lui şi la scrierile sale. Cred că cea mai bună descriere a personalităţii părintelui Serafim ne este oferită de viziunea pe care o avea asupra trăirii credinţei creştine. Părintele ne spune aşa: „Noi, cei ce ne numim creştini, nu trebuie să aşteptăm nimica altceva decât să fim răstigniţi. Căci a fi creştin înseamnă a te răstigni în aceste vremuri şi-n oricare alte vremuri, de când Hristos a venit întâia dată. Trebuie să fim răstigniţi în parte, mistic, căci răstignirea deplină este singura cale către Înviere. Dacă vom învia cu Hristos, trebuie ca mai întâi să ne smerim împreună cu El, chiar până la umilinţa cea din urmă, aceea de a fi devoraţi şi scuipaţi afară de lumea care nu ne înţelege. Şi trebuie să fim răstigniţi la vedere, în ochii lumii, căci Împărăţia lui Hristos nu este din această lume şi lumea nu o poate primi şi nu poate primi nici măcar un singur reprezentant al ei, nici măcar pentru o singură clipă. Lumea aceasta îl poate primi doar pe Antihrist, acum sau în oricare altă vreme. Nu-i de mirare, atunci, că este dificil să fii creştin. Nu este dificil, este imposibil. Nimeni nu poate accepta cu bună ştiinţă un mod de viaţă care, cu cât este trăit mai autentic, cu atât mai mult duce spre (o aparentă) autodistrugere. Şi din această cauză ne răzvrătim mereu, încercăm să ne uşurăm viaţa, încercăm să fim creştini pe jumătate, încercăm să dobândim ce-i mai bun din ambele lumi. Până la urmă trebuie să alegem. Fericirea noastră stă într-una din cele două lumi, nu în amândouă. Dumnezeu ne dă tărie să urmăm calea răstignirii. Nu este altă cale de a fi creştin" .

Cuvintele pe care le-aţi auzit exprimă cât se poate de bine duhul părintelui Serafim Rose, un duh pe care-l regăsim în scrierile patristice, pe care-l regăsim în *Vieţile Sfinţilor*. Acesta este duhul adevăratei Ortodoxii. Chiar dacă în vremurile noastre este propovăduită o Ortodoxie comodă, faţă de care părintele Serafim şi-a exprimat nu o dată rezervele, trebuie mărturisită Ortodoxia Crucii, Ortodoxia pătimitoare. Să înţelegem că atâta vreme cât Ortodoxia este la unison cu înţelepciunea acestui veac, nu este Ortodoxie. Şi dacă ne vom rezuma să propovăduim altora două sau trei învăţături ale Sfinţilor Părinţi, nu vom mişca pe nimeni.

În viaţa părintelui Serafim Rose scrisă de părintele Damaschin [Christensen] sub titlul *Not of This World*, autorul mărturiseşte cum, departe de Ortodoxie fiind, a fost efectiv şocat de întâlnirea cu părintele Serafim Rose. Această întâlnire trebuie să ne pună pe gânduri, pentru că aşa ar trebui să fie întâlnirea cu oricare dintre mărturisitorii adevăraţi ai Ortodoxiei. Şi părintele Damaschin spune: „Ceea ce m-a surprins cel mai mult la părintele Serafim [*pe care l-a văzut pentru prima oară în viaţa sa atunci când acesta ţinea o conferinţă*] a fost faptul că în faţa mea se afla un om care se jertfea pe deplin pentru Dumnezeu, pentru adevăr. Nu era vreun profesor universitar ce primea un salariu confortabil pentru a fi un răspânditor al cunoaşterii [*aşa cum ştim foarte bine că sunt mulţi profesori universitari care încearcă să vorbească despre Ortodoxie pur şi simplu din interese lumeşti, fără a se gândi că mărturisirea trebuie să fie jertfelnică*], nu era nici vreun conducător religios ce tânjea să-i fie aşezate la picioare putere, influenţă sau măcar un vas cu fructe, precum făceau maeştrii spirituali care aveau pe atunci discipoli prin zonă. [*La Santa Cruz, unde vorbea părintele Serafim, şi la celelalte centre universitare, marii guru care invadaseră Occidentul, încercând să predea filosofia, cultura indiană, erau la mare cinste. Numai că fiecare dintre aceşti aşa-zişi guru voia ceva: voia discipoli, voia cinste, voia fructe, voia bani.*] Însă părintele Serafim nu trăia în religie pentru avantajele pe care le-ar fi putut obţine de acolo. Nu căuta un sprijin, nici să se bucure de o viaţă spirituală. [*mulţi caută Ortodoxia pentru a se bucura de cine ştie ce extazuri duhovniceşti, pentru a trăi cine ştie ce zâmbete permanente şi pentru a avea o înţelegere a vieţii care să le*

*uşureze tensiunile de zi cu zi*]. El era doar un călugăr simplu, ce căuta adevărul mai presus de toate". Prin această frază se rezumă întreaga viață a părintelui Serafim Rose. Era un călugăr simplu, ce căuta adevărul mai presus de toate.

Părintele Serafim, care la naştere a primit numele Eugen, a avut o copilărie cuminte: era ascultător de părinți, aşezat, bine crescut; toate erau bune şi frumoase. După liceu, însă, în mintea şi-n inima lui a răsărit întrebarea: *De ce? Ce sens are viața? Pentru ce trăim? Pentru ce, pentru ce?* A devenit frământat, obsedat chiar de căutare. Acesta este un lucru extraordinar. E primul pas pentru a ajunge în Ortodoxie: să te întrebi, să-ți doreşti să cunoşti cât mai mult. Din păcate, într-o primă etapă, părintele Serafim s-a apropiat de budism (de varianta *zen* a budismului) cu ajutorul cunoscutului Alan Watts, care, pe vremea când tânărul Eugen Rose i-a devenit discipol, avea o faimă extraordinară, era un veritabil *guru*. Un singur lucru l-a pus pe gânduri pe Eugen, şi anume faptul că era o discrepanță între teorie şi viața personală a aşa-zisului iluminat, care, de fapt, era un hedonist ce căuta să pervertească şi să modifice învățătura orientală numai pentru a se situa pe sine într-o poziție mai înaltă, pentru a-şi justifica toate căderile. Şi nu i-a fost greu tânărului Eugen să se rupă de acest Alan Watts. L-a marcat foarte tare faptul că unul dintre cei mai apropiați prieteni ai săi, influențat de filosofia orientală, a ajuns pe culmile disperării şi s-a împuşcat. Viața devenise prea apăsătoare pentru el şi a vrut să rezolve problema aceasta a vieții într-un mod cât se poate de civilizat - din punctul de vedere al gândirii orientale. Sinuciderea acestui coleg l-a pus pe gânduri pe tânărul Eugen, care a spus atunci: „Fiecare dintre noi purtăm o mască". Adică, cei care alegeau o anumită cale spirituală, deşi erau conştienți că respectiva cale nu-i împlinea, se declarau mulțumiți de ea. Le era frică să nege până şi calea respectivă, le era frică gândind că, dacă ar nega tot, nu ar rămâne cu nimic.

De la Alan Watts, tânărul Eugen a trecut la Gi-ming Shien, unul dintre cei mai mari *înțelepți taoişti* ai secolului XX. Părintele Serafim a păstrat în sufletul său o anumită deschidere față de cultura chineză, deschidere care s-a datorat tocmai întâlnirii cu acest maestru autentic, care, spre deosebire de învățații şi cărturarii de la facultățile de civilizație şi cultură orientală ce nu căutau altceva decât un bagaj de cunoştințe, era un adevărat trăitor al valorilor culturii antice chineze. Pe tânărul Eugen l-a impresionat foarte mult această ipostază de înțelept şi, după trecerea sa la Ortodoxie, după ce a devenit ortodox, părintele Serafim a încercat să vorbească despre faptul că, dacă Hristos S-ar fi descoperit Chinei, dacă în loc să preia budismul indian, China ar fi preluat învățătura creştină, misiunea ortodoxă făcută pe tărâmul oriental ar fi fost foarte mare. De ce? Pentru că există unele paralele între înțelepciunea străveche a Chinei şi primul pas spre cunoaşterea lui Hristos. Aşa cum Sfinții Părinți au găsit în scrierile filosofilor antici greci anumite adevăruri descoperite de Dumnezeu, anumite elemente ale cunoaşterii, anumite semințe de adevăr, tot aşa părintele Serafim Rose, care a studiat cultura Chinei, a găsit repere asemănătoare. Pentru Eugen Rose, faptul că a găsit învățătura despre iubirea aproapelui în cultura Chinei l-a ajutat foarte mult - atunci când a devenit ortodox - să facă puntea între învățătura străveche a Chinei şi credința creştină.

Cercetând filosofia Chinei, Eugen Rose a fost atras foarte tare de disecarea, de critica modului în care lumea modernă tinde să se rupă de orice fel de tradiție. La un moment dat, la secția de sinologie făcuse furori un studiu despre W.C.-urile din străvechea Chină. Şi tânărul Eugen a observat ce *şanse mari* au să înțeleagă frumusețea Chinei cei care stau să cerceteze şi să disece o astfel de problemă. Ar fi de făcut aici o paralelă cu anumiți teologi ai zilelor noastre care, în loc să caute aurul şi frumusețea Ortodoxiei, se pierd în tot felul de lucruri secundare şi încearcă să transforme Ortodoxia într-o învățătură similară celei a acestui veac, doar ceva mai înaltă.

De la Gi-ming Shien, tânărul Eugen a învățat că mai importantă decât cunoaşterea descoperirilor arheologice este învățătura textelor autentice. Şi spunea Gi-ming Shien despre cărturarii contemporani că, între arheologie şi texte, aleg arheologia, pe motiv că oferă dovezi mult mai precise. Poate că unele din textele străvechi ale Chinei sunt neautentice, poate că nici

nu exista dinastia cutare. Frământări similare cu cele ale cărturarilor creştini care consideră că descrierea  Vieții Sfinților Varlaam şi Ioasaf n-ar fi autentică. Şi spunea Gi-ming Shien: „cărturarii căzuseră de acord că o anumită dinastie nu a existat, că textele chineze care ar fi trebuit să aparțină respectivei perioade trebuiau să fie redatate. Şi până să apuce cărturarii să le redateze, s-au găsit alte vase şi alte podoabe şi alte dovezi arheologice ale existenței respectivei dinastii". Asta l-a învățat pe tânărul Eugen să prețuiască mai mult textul şi valoarea textului, decât sofismele unor cărturari contemporani. Şi amintesc această idee deoarece, în momentul în care a devenit ortodox şi părinte, Serafim Rose a vrut să o aplice la înțelegerea Ortodoxiei.

Părintele Holbea a vorbit despre întâlnirea tânărului Eugen Rose cu Biserica Ortodoxă[63]. Faptul că un străin intră într-o biserică şi se lasă efectiv vrăjit de slujba respectivă arată disponibilitatea şi deschiderea sa față de adevăr. Sunt foarte mulți tineri de alte confesiuni şi de alte credințe care vin la slujbele ortodoxe, iar acestea li se par interesante şi atât. Tânărul Eugen se simțea din ce în ce mai atras de Ortodoxie, dar îi era greu să facă primul pas al intrării în Biserică.

Vă voi spune acum ceva care pare scos dintr-o poveste: cum a ajuns părintele Serafim monah. Un alt personaj cheie, actualul părinte Gherman Podmoşenski, pe atunci tânărul Gleb, elev la seminar, s-a gândit să facă un lucru extraordinar: să se ducă în Alaska, mai precis pe insula Spruce, ca să se închine la moaştele neputrezite ale unui sfânt care nu fusese încă trecut în sinaxare - Cuviosul Gherman. Gleb nu avea bani pentru drum. Se duce la duhovnicul său şi-i spune: „Părinte, vreau să fac un lucru ieşit din comun: să mă duc de aici, de unde ne aflăm, să bat toată America, până ajung să mă-nchin la moaştele Cuviosului Gherman!". Şi-i spune părintele: „Frate – Gleb era de origine rusă – frate, ceea ce vrei tu să faci nu e deloc ieşit din comun, asta au făcut moşii tăi şi asta a făcut poporul rus de sute şi sute de ani. Pelerinajele sunt cât se poate de fireşti, cât se poate de normale". I-a dat toată binecuvântarea.

Gleb ajunge pe insula Spruce, îl întâlneşte pe părintele Gherasim, care ducea o viață sfântă, şi-l întreabă: „De ce oare în vremurile noastre nu se mai țin nevoințele celor din vechime?". O întrebare pe care cred că şi-au pus-o mulți alți creştini. Şi unii poate că au primit şi răspunsul. Şi avva Gherasim i-a răspuns tânărului Gleb: „Deoarece noi nu mai avem hotărârea lor. Darul şi ajutorul Domnului sunt la fel şi astăzi ca şi atunci, pentru cei ce sunt credincioşi şi pentru cei ce-L caută din toată inima pe Dumnezeu, iar noi am fi putut trăi întocmai ca şi părinții din vechime, potrivit cuvântului Apostolului care a zis: *Iisus Hristos este acelaşi şi ieri şi azi şi în veac*" (Evrei 13,8). Când aude Gleb asta, fuge în paraclis la moaştele Sfântului Gherman şi se roagă cu zdrobire de inimă, făcând o făgăduință prin care se închina pe sine lui Dumnezeu, şi la bine şi la rău. Până aici, poate că şi alți credincioşi au trăit lucruri similare, întâlnindu-se ori cu vreun duhovnic, ori cu vreo carte, sau cu altă şansă pe care Dumnezeu le-a dat-o ca să se apropie de El.

Diferența este că de aici începe povestea. În timp ce se ruga la moaşte, Gleb aude o voce: „Pune-ți o dorință". El, singur în biserică, în fața moaştelor, aude că sfântul îi vorbeşte. Şi tânărul Gleb, care nu credea că ar putea să găsească o soție alături de care să ducă o viață jertfelnică, a zis: „Vreau un nebun ca şi mine, pe cineva care să mă înțeleagă şi să înțeleagă ideile mele". Povestea continuă. Vocea spune: „Şi ce altceva mai vrei?" Parcă am fi în *poveştile nemuritoare* cu peştişorul fermecat! Şi Gleb se gândeşte şi spune: „Vreau să fac o frăție care să îți

[63] „Vreme de ani am fost satisfăcut în studiile mele de faptul că eram *deasupra tuturor tradițiilor*, dar cumva şi credincios lor... Când am vizitat o biserică ortodoxă, a fost doar ca să vad o alta *tradiție*. Însă, când am intrat pentru prima dată într-o biserică ortodoxă (una rusească, în San Francisco), ceva mi s-a întâmplat, ceva ce nu mai trăisem într-un templu budist sau în alt templu oriental; ceva îmi rostea în inimă că sunt *acasă*, că întreaga mea căutare luase sfârşit. Nu am ştiut cu adevărat ce însemnă aceasta, căci slujba mi-a fost destul de inaccesibilă, fiind într-o limbă străină. Am început să particip la slujbele ortodoxe mai des, învățând treptat limba si obiceiurile... Prin expunerea mea la Ortodoxie şi la ortodocşi, am început să conştientizez o idee nouă: Adevărul nu era doar o idee abstractă, căutată şi cunoscută de către minte, ci era ceva personal – chiar o Persoană – căutată şi iubită de către inimă. Şi astfel L-am întâlnit pe Hristos" – *Ne vorbeşte părintele Serafim Rose - Scrisori*, p. 7 [n.red.].

cinstească numele şi să mărturisească în întreaga lume sfinţenia ta”.

Acesta a fost momentul în care s-au pus de fapt bazele frăţiei Sfântului Gherman din Alaska. M-am bucurat foarte mult când am aflat acest amănunt, pentru că ştiam că părintele Serafim Rose a făcut minuni după moarte, că a avut descoperiri cereşti în timpul vieţii, dar nu ştiam modul precis în care a fost atras pe calea monahală. Şi aproape în acelaşi timp în care Gleb se ruga să îi trimită Dumnezeu un astfel de *nebun*, Eugen Rose se ruga cu disperare să cunoască Ortodoxia. Şi din rânduiala lui Dumnezeu, cei doi se întâlnesc.

Eugen Rose era foarte preocupat de problema sfârşitului lumii, a venirii lui Antihrist, a faptului că în zilele noastre creştinătatea apostaziază cu paşi mari, numai că, nefiind membru al Bisericii, se rezuma la o *credinţă filosofică*. Când Gleb intră în camera acestuia, se miră să vadă un perete cu icoane precum şi portretul ţarului care încă nu fusese canonizat. Începe să-i vorbească, scoate din valiză aparatul de proiecţie şi, aşa cum se pun copiilor diafilme, aşa i-a pus tânărului Eugen diapozitive: părinţi cu viaţă sfântă, mănăstiri, tot ce era mai frumos pentru Ortodoxia din America. Nu i-a trebuit mai mult tânărului Eugen ca să fie topit instantaneu de simţiri irevocabile. Şi Gleb merge la un grup de ruşi şi le spune: „Fraţilor, noi vrem să mărturisim Ortodoxia ruşilor care au ajuns aici în America, dar nu trebuie să ne gândim numai la noi. Să ne gândim la faptul că americanii au nevoie de Ortodoxie şi că cineva trebuie să le-o mărturisească. Am un cadou pentru voi. El este *prezentul*”. Şi l-a încredinţat pe tânărul Eugen în grija comunităţii ruse. Un alt tânăr, Dimitri Andrault de Langeron, a acceptat să îi fie naş.

Se punea problema intrării tânărului Eugen în Biserica Ortodoxă. Existau două căi: una - prin botez, aşa cum a fost tradiţia din vechime, şi a doua, aşa cum sunt primiţi în unele părţi astăzi oameni care vin de la anumite culte eretice, de la eretici - prin mirungere. Datorită faptului că părintele Serafim se trăgea dintr-o familie protestantă, unii şi-au pus problema: „oare a fost valabilă intrarea tânărului Eugen în Biserică?”. După prima împărtăşanie pe care a primit-o tânărul Eugen, vreme de o săptămână n-a vrut să mai mănânce nimic; atât de dulce a fost împărtăşania primită, încât nu mai simţea nevoia de hrană pământească. Şi starea duhovnicească pe care a avut-o atunci a fost pentru el cel mai important pas, cea mai importantă confirmare a faptului că Hristos l-a primit în Biserica Sa.

O influenţă foarte mare asupra tânărului Eugen şi mai târziu asupra părintelui Serafim a avut-o Sfântul Ioan Maximovici, marele făcător de minuni din San Francisco, un episcop care mergea desculţ pe stradă, un episcop nebun pentru Hristos, care nu dormea în pat, care era foarte diferit de episcopii faţă de care părintele Serafim de mai târziu avea reţineri. În chipul Sfântului Ioan Maximovici, tânărul Eugen a avut dovada faptului că Hristos nu a părăsit Biserica. A avut dovada că oamenii pot merge pe calea sfinţeniei. Şi Sfântul Ioan Maximovici a dat binecuvântare ca frăţia Sfântului Gherman din Alaska să fie întemeiată. Mai mult încă, Sfântul Ioan Maximovici a vegheat atât în timpul vieţii cât şi după moartea sa ca frăţia Sfântului Gherman să meargă pe drumul cel bun.

A fost rânduiala lui Dumnezeu ca Eugen şi Gleb să cumpere un munte pe care să pustnicească. Li se puteau oferi slujiri care de care mai ziditoare în biserică, să fie imediat hirotoniţi, să aibă o parohie, viaţă comodă, dulce, glorie, ucenici etc. Dar cei doi au hotărât să cumpere un munte. Cât de ciudată a fost alegerea lor faţă de alegerea celor care aleg monahismul pentru a duce o viaţă comodă, şi pe care părintele Serafim i-a mustrat prin cuvântul său… Le lipseau banii ca să poată cumpăra proprietatea respectivă. Şi amărâţi, supăraţi, după ce văzuseră locul de la Platina care le plăcuse foarte mult, s-au dus la moaştele Sfântului Ioan Maximovici, necanonizat pe vremea aceea, să se roage. Şi în timp ce Gleb se ruga, aude cum cineva vine la tânărul Eugen şi-i spune: „Auzi, nu vrei să fii cântăreţ la noi, că, uite, îţi dăm o sută de dolari pe lună?”. Era exact rata care le trebuia ca să cumpere terenul. Şi au văzut în aceasta mâna lui Dumnezeu şi ajutorul Sfântului Ioan Maximovici. Au reuşit să cumpere proprietatea pe care au pus început bun unei vieţuiri după rânduiala Sfinţilor Părinţi. Obştea lor a fost strâns legată de scrierile Sfântului Paisie Velicicovski, şi au căutat să se călăuzească

după învățătura filocalică şi patristică. Atunci când un ierarh a venit să-i călugărească, le-a spus: „Fraților, vă trebuie telefon". Şi-au zis: „Noi nu vrem telefon". „Fraților, vă trebuie curent electric." „Nu ne trebuie curent electric." „O mănăstire nu poate exista fără curent şi fără telefon." Şi-au spus: „Ba poate, cum să nu? Înainte se putea". Când s-a pus problema să li se cumpere rase, arhiepiscopul Artemon i-a anunțat că le-a cumpărat material de o mie de dolari. Şi l-au întrebat: „Ce să facem cu el? Să facem paradă la animale?" Erau şocați de faptul că arhiepiscopul nu înțelegea demersul lor. În prima ediție a cărții *Not of this World* apar mai multe momente de tensiune între părintele Serafim şi anumiți clerici sau între ierarhi, apărători ai credinței, cum a fost Ioan Maximovici sau Vlădica Averchie, şi alți slujitori ai altarului care l-au „ajutat" pe Sfântul Ioan Maximovici să ajungă în proces civil, ca să fie batjocura păgânilor şi a necredincioşilor. În cele din urmă, cei doi tineri au curajul să-i spună episcopului că nu vor să aparțină de nici o jurisdicție. De ce? Pentru că nu voiau decât să fie în Biserică şi să nu aparțină nici unui „partid bisericesc". Erau tensiuni, grecii se certau cu ruşii, ruşii se certau cu cutare şi cutare... Părintele Serafim nu a vrut asta. Episcopul i-a făgăduit că-i călugăreşte şi-i lasă în pace, după care, imediat după ce i-a călugărit, îi pune să citească la strană din *Scara* Sfântului Ioan despre ascultare, şi zice: „Prima ascultare, hirotonia".

Gleb, fiind rus, nu avea curaj să-l înfrunte pe arhiepiscopul Artemon, în a cărui jurisdicție ar fi trebuit să se afle. Dar primele cuvinte ale părintelui Serafim Rose, după călugărire, au fost: „Niet! Niet! Niet!" El voia o viață pustnicească, voia să-L cunoască pe Hristos, voia să meargă pe calea Sfinților Părinți şi era conştient de faptul că hirotonia l-ar fi făcut imediat părinte pentru alții. Şi şi-a dat seama că nu este potrivit să fie părinte altora înainte de a-şi fi lui însuşi părinte. Şi cariera duhovnicească de tânăr monah a început cu o neascultare față de cuvântul unui ierarh, dar cu o ascultare față de binecuvântarea pe care o primiseră de la Sfântul Ioan Maximovici, față de binecuvântarea pe care o primiseră de la Vlădica Nectarie, care încerca să mai păstreze ceva din duhul Rusiei prigonite. Vlădica Nectarie îi prevenise că arhiepiscopul Artemon îi va hirotoni cu forța pentru că nu înțelegea întru totul dorința lor de a trăi ca simpli monahi. În cele din urmă, arhiepiscopul a cedat.

Despre pustietatea în care trăiau părinții, ar fi de spus de exemplu că, mergând odată prin pădure, părintele Gherman a văzut o pumă. Vă dați seama că s-a speriat extrem de tare, pentru că, de obicei, leii, tigrii, pumele mănâncă oamenii pe care îi prind. Şi, speriindu-se, şi-a dat seama, totuşi, că animalul era foarte mirat: nu mai văzuse nici un om în viața lui. S-au uitat unul la altul cu *respect*, părintele Gherman s-a îndepărtat, până ce a putut să o ia la fugă. Iar altă dată, părintele Serafim, vrând să sape undeva, a găsit un şarpe cu clopoței. Ştia că muşcătura şarpelui îi putea fi fatală. Amintindu-şi de Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, care a omorât balaurul, a pus mâna pe lopată şi a omorât şarpele.

Datorită misiunii pe care au început s-o facă părinții, în special prin cuvântul tipărit, foarte mulți oameni se arătau deschişi față de Ortodoxie şi chiar cereau botezul. Şi-n cele din urmă, părintele Serafim a înțeles că trebuie să primească hirotonia. Şi-a dorit să fie hirotonit de Prea Sfințitul Nectarie. Şi înainte de momentul în care Prea Sfințitul Nectarie l-a hirotonit pe părintele Serafim, a spus următoarele cuvinte: „Atât vreau, să mai fac slujba asta şi să mor". Cuvintele acestea sunt extraordinare: pentru că un păstrător al vechii tradiții – Prea Sfințitul Nectarie îi cunoscuse direct pe unii dintre cei care, preoți sau episcopi, muriseră ca mucenici în prigoana comunistă – îşi dorea ca prin această hirotonie să transmită mai departe părintelui Serafim tot ceea ce putea transmite. Şi părintele Serafim a fost vrednic de moştenirea duhovnicească pe care a primit-o.

S-ar putea spune mai multe semne minunate care au avut loc în timpul vieții părintelui Serafim şi mai ales după moartea sa, semne care ne-ar oferi o imagine a unui teolog diferită de cea pe care o avem în mod obişnuit. Noi prin *teologi* înțelegem pe cei care au câteva diplome şi atât. Or, teologia părintelui Serafim era în primul rând viața de nevoință pentru Hristos, viața de rugăciune, şi nu este de mirare că ori i se arăta Sfântul Ioan Maximovici, ori i se arăta un

cuvios. Erau semne de la Dumnezeu care-i dădeau putere să meargă pe calea cea strâmtă şi cu chinuri.

Aş menţiona o singură arătare după moarte a părintelui Serafim. O doctoriţă scrie la mănăstirea Sfântul Gherman şi spune că ar vrea să-l cunoască pe părintele Serafim, fiind extrem de impresionată de una dintre cărţile sale, cred că de *Ortodoxia şi religia viitorului*, carte care i-a apropiat pe mulţi eretici de Biserica Ortodoxă. Şi femeia respectivă află că părintele murise. Şi apoi are un vis în care îl vede pe părintele Serafim şi-i spune: „Părinte, părinte, atât mi-aş fi dorit să ajung la mănăstire înainte să mori, pentru că, fiind doctoriţă, aş fi putut să-ţi dau tratamentul de care aveai nevoie”. Şi părintele, apărut aşa, în lumină, îi spune: „Stai liniştită, că voia lui Dumnezeu a fost să fiu aici, lângă El”.

Minunile pe care le-a făcut părintele Serafim după moarte sunt o dovadă că a fost un vrednic ucenic al Sfântului Ierarh Ioan Maximovici – marele făcător de minuni din secolul XX. Despre Sfântul Ioan atât aş mai spune: nu numai că a ajuns în proces civil, nu numai că a fost prigonit de către alţi episcopi şi preoţi; nici după moartea sa n-a avut parte de linişte. În timp ce părintele Serafim cu părintele Gherman se zbăteau să-i tipărească minunile, au fost episcopi care le-au stat împotrivă. Ba chiar, înainte de a muri, Sfântul Ioan Maximovici i-a dat unui vlădică un antimis şi i-a spus: „Să poţi sluji pe el atunci când duşmanii mei te vor prigoni”. Sfântul Ioan Maximovici era conştient de faptul că nici după moartea sa duşmanii nu-l vor lăsa în pace. În cele din urmă, Dumnezeu a rânduit ca moaştele Sfântului Ioan Maximovici să fie găsite întregi şi bine mirositoare, fapt care i-a pus pe duşmanii săi în imposibilitatea de a continua atacurile.

Despre părintele Serafim Rose nu se prea pomeneşte pe la cursurile Facultăţilor de Teologie. Întrebarea este: a fost sau nu părintele Serafim Rose un teolog? Cred că oricine citeşte studiul său *Cum să citim scrierile Sfinţilor Părinţi* va recunoaşte în el pana unui teolog care se află pe linia marilor Sfinţi Părinţi ai Bisericii. Ar trebui să ne dăm seama că, deşi părintele Filotei Zervakos nu este considerat un teolog, atât el cât şi părintele Sofronie Saharov şi ceilalţi au mers pe calea teologiei vii, pe calea teologiei trăite. Ei L-au cunoscut pe Dumnezeu, L-au mărturisit pe Dumnezeu şi, prin scrierile lor, au adus în biserică mai mulţi oameni decât au adus, poate, toţi ceilalţi teologi cu diplome dar fără trăire, la un loc.

Părintele Serafim Rose a fost deschis nu numai faţă de învăţătura Sfinţilor Părinţi, nu numai faţă de părinţii contemporani cu viaţă sfântă, ci – un lucru care pe unii i-ar pune sigur pe gânduri – a fost deschis faţă de cultura contemporană. Deschis în ce sens? El continua învăţătura Sfântului Teofan Zăvorâtul care spunea că omul are nevoie să se împlinească atât duhovniceşte, cât şi, într-un anume fel, trupeşte, cât şi, într-un anume fel, sufleteşte. Adică, dacă între trup şi suflet şi duh există o anumită fractură, o anumită ruptură, omul va eşua în demersul său duhovnicesc. Adică, dacă există oameni care merg numai la slujbe, slujbe, slujbe, şi nu înţeleg că trebuie să fie deschişi faţă de cei din jurul lor, aceşti oameni capătă un duh sectar şi, în cele din urmă, pierd adevăratul parfum al Ortodoxiei. Părintele Serafim Rose spunea că a avut avantajul de a nu se converti brusc la Ortodoxie. În *Scrisori* el face referire de mai multe ori la sindromul „convertitului nebun”, un sindrom despre care n-am mai citit în altă parte. Şi, într-adevăr, există unii care trec de la religii orientale la Ortodoxie şi nu vor să ştie decât de Biserică şi Sfinţi Părinţi, şi neagă orice altă formă a culturii. Părintele Serafim spunea că există riscul să vrem să devenim sfinţi înainte să fim oameni.

Pe părinţii de la Sfântul Gherman i-a marcat foarte tare pilda unui mare avvă la care vine un tânăr însetat de viaţa duhovnicească: „Avva, ce să citesc?” Şi răspunsul este şocant pentru marea majoritate a voastră: *David Copperfield* (fără nici o legătură cu celebrul şaman modern). Răspuns care ne-a dat gata pe toţi cei care considerăm că-L cunoaştem într-o anumită măsură pe Hristos. Adică *David Copperfield* e cam pe la sfârşitul sfârşitului listei cărţilor care ar putea fi recomandate de către un duhovnic, în cazul în care duhovnicul nu recomandă medicină *Ayurveda* sau cine ştie ce cărţi ale medicinei orientale ori alte ciudăţenii. Ar fi şocant pentru noi,

poate, cel puțin pentru mine a fost, să aflăm că părintele Serafim i-a luat pe tinerii din mănăstire să vadă piesa lui Shakespeare - *Romeo şi Julieta*, piesă pe care o citiseră mai înainte. Unde sunt Sfinții Părinți, şi unde-i *Romeo şi Julieta*? Şi a fost întrebat: „Părinte, dar nu vă dați seama, sunt tineri începători în viața monahală! N-or să se smintească?" Şi părintele Serafim a spus: „Şi ei sunt oameni şi trebuie să înțeleagă anumite manifestări ale sufletului omenesc. Este mai bine să li se ofere acestea sub îndrumare şi control decât să se lupte cu ele singuri". Iar cei care s-au grăbit să-l catalogheze pe părintele Serafim Rose ca extremist şi fundamentalist găsesc în el un om cu o personalitate cât se poate de echilibrată.

Mă întrebam oare cum îşi petrecea timpul părintele Serafim? Printre altele, îi învăța gramatica limbii engleze pe tinerii care veneau la mănăstire. O perspectivă cam şocantă. Dacă ar vrea un fariseu să cerceteze viața părintelui Serafim – viața sa de monah – şi să găsească hibe de genul ăsta, ar găsi mai multe. Numai că, paradoxal, aici a lucrat Duhul Sfânt. Paradoxal, încercăm să limităm Ortodoxia la trei cărți, cinci canoane şi şase slujbe, fără să ne dăm seama că încercăm să-L limităm pe Dumnezeu. Şi, în timp ce „harismaticii" care negau linia pe care mergea părintele Serafim au ajuns într-o fundătură, unii dintre ei rupându-se, în cele din urmă, chiar de Ortodoxie, ucenicii părintelui Serafim, crescuți „cu lingurița", cu „zăhărelul", au ajuns, în cele din urmă, fii adevărați ai Bisericii şi chiar mărturisitori ai Bisericii.

Putem risca să cădem într-o altă extremă. Nici părintele Serafim n-ar fi spus să îmbrățişăm cu toată inima cultura contemporană. La un moment dat, vorbind despre televizor, face următoarea remarcă: „Dacă părinții nu au reuşit să arunce televizorul pe fereastră, atunci să vegheze cu mare grijă la emisiunile pe care le văd copiii lor." Părintele Serafim era conştient de faptul că nu putem trăi într-un ghetto, şi atunci le cerea părinților foarte mult discernământ. Dacă-i spui copilului să nu se uite deloc la televizor, nu se uită deloc cât stă în casa ta, dar găseşte prilej să alerge cu disperare la vecin, să se uite în casa prietenului său. Cu muzica, de asemenea, sunt tineri ortodocşi care-şi imaginează că au sporit foarte tare în viața duhovnicească, şi în afară de psaltica athonită, sau sârbească etc., etc. nu mai pot asculta altceva. Şi părintele Serafim atrăgea atenția asupra faptului că unii dintre aceştia se află în înşelare. Pe părintele Serafim, unul dintre factorii care l-au apropiat de Ortodoxie a fost muzica lui Bach. Cunoaştem toți reținerea anumitor ortodocşi față de Bach şi, cu toate astea, Bach i-a vorbit părintelui Serafim despre Dumnezeu. Nu numai înainte de convertire, ci şi după convertire. Aşa că trebuie să fim puțin mai delicați atunci când încercăm să dăm cu barda.

O să vorbesc puțin despre un text de mare folos - *Cum să citim scrierile Sfinților Părinți?*, după care voi vorbi despre legătura dintre celelalte cărți pe care le-a scris părintele Serafim Rose şi viața pe care a dus-o. În acest text, părintele Serafim Rose observă că, în zilele noastre, sunt din ce în ce mai puțini învățători adevărați care merg pe linia Sfinților Părinți, şi că unii se îndoiesc de faptul că mai există adevărați mărturisitori astăzi. Dar părintele Serafim, mergând pe linia Cuviosului Nichita Stithatul, spune clar că Duhul Sfânt lucrează din generație în generație şi că, până la sfârşitul veacurilor, Dumnezeu va rândui ca în Biserică să existe astfel de propovăduitori înduhovniciți. În timp ce mulți teologi cu diplomă, care se fălesc cu starea lor de profesori universitari, caută să se piardă în amănunte neesențiale în loc să studieze aurul predaniei Sfinților Părinți, părintele Serafim Rose a observat că mai există un alt fel de teologi, care consideră că s-au eliberat de captivitatea apuseană: teologi care filosofează asupra diferențierii duhului ortodox față de duhul catolic, dar care fac această diferențiere într-un mod apusean. Şi, ca fost student al Facultății de Teologie din Bucureşti, fac o paranteză: pe mine m-a pus pe gânduri faptul că şi în această facultate am întâlnit profesori care vorbeau despre duhul apusean, despre cât de rău este să faci teologie în duhul apusean, dar ei înşişi combăteau duhul apusean într-un mod apusean. Părintele Serafim a combătut şi acel gen de teologi care după ce citeau câteva cărți îşi imaginau că stăpânesc Ortodoxia. Teologi care susțineau, de exemplu, că Sfântul Serafim de Sarov este primul mistic rus. Fedotov a făcut această afirmație. Îl considera pe Sfântul Serafim primul, ignorând o întreagă tradiție rusească plină de cuvioşi, cuvioase,

sfinți făcători de minuni, nebuni pentru Hristos, care au dobândit harul lui Dumnezeu şi au intrat în *Sinaxare*.

O altă extremă asupra căreia atrage atenția părintele Serafim este râvna exagerată, sindrom de care suferă foarte mulți dintre ortodocşii care, citind în scrierile filocalice despre culmile desăvârşirii, vor să le atingă în câteva momente. Părintele Serafim ne atrage atenția asupra faptului că în momentul în care au început să fie tipărite scrierile filocalice, bătrânii duhovniceşti nu doar s-au bucurat, ci s-au şi întristat. La simpozioane şi la conferințe se aud numai păreri de genul: „Ce bine că s-au tipărit scrierile filocalice! Ce bine că s-au tradus! Ce bine…”. Nici unul dintre vorbitorii pe care i-am auzit în conferințe nu a spus că atunci când s-au tipărit textele, când s-au tipărit şi traducerile, părinții duhovniceşti s-au şi temut că ele ar fi putut ajunge – şi au ajuns – la unii cititori care nu erau în stare să le înțeleagă. În numele unei deschideri față de învățătura filocalică, de moment, unii teologi pierd din vedere faptul că stareții s-au temut că în momentul în care aceste scrieri se dau poporului nepregătit, poporul nu va şti să le primească. Paisie Velicicovski însuşi şi ucenicii săi s-au temut că în momentul în care *Filocalia* va fi tipărită, oamenii o vor transforma în altceva, într-un fel de idol: „Gata, de-acum avem *Filocalia*, de-acum ştim care sunt culmile şi ajungem la desăvârşire în câteva zile”. Or, părintele Serafim Rose a atras atenția foarte serios asupra faptului că nu trebuie să ne limităm la o *renaştere patristică* de genul cunoaşterii intelectuale a textelor patristice, ci trebuie să încercăm să sorbim viață din textele respective. Şi, înainte de a-i învăța pe alții să facă asta, părintele Serafim a făcut-o el însuşi.

Părintele Serafim atrăgea atenția asupra riscului „teologiei la o țigară” sau la un pahar cu vin. Şi spunea foarte clar că unii dintre teologii care țin conferințe cât se poate de renumite şi de faimoase au o viziune denaturată asupra Ortodoxiei. Nu putem fi ortodocşi doar când vorbim, vreme de jumătate de oră, iar apoi viața noastră este o viață de păcat, o viață de iubire de patimi, o viață de iubire de sine. Ori suntem ai lui Hristos tot timpul, ori nu suntem deloc. Şi mai târziu, părintele Paisie Aghioritul a spus următoarele: cei care nu se află într-un duh cu Sfinții Părinți, să nu îndrăznească să le comenteze scrierile, să nu îndrăznească nici măcar să le traducă. În acest cuvânt se regăseşte cât se poate de bine învățătura părintelui Serafim Rose: cei care vor să facă exegeze, cei care vor să comenteze, să caute, întâi de toate, să fie într-un duh cu Sfinții Părinți.

O să vorbesc puțin acum despre celelalte cărți scrise sau traduse de părintele Serafim. Aşa cum spunea şi părintele Gheorghe Holbea, când părintele Stăniloae traducea ceva intra într-o legătură foarte strânsă cu duhul cărții, legătură care-i modifica viața, îi modifica traseul duhovnicesc. Acelaşi fenomen se întâmplă cu orice autor sau traducător care are dragoste de Hristos. Foarte important pentru părintele Serafim Rose a fost să tipărească *Sfinții catacombelor Rusiei* – o carte care a şocat pur şi simplu America. Zicea părintele Serafim că în timp ce la întrunirile ecumenice unii ierarhi de la Moscova spuneau că în țara lor credința ortodoxă este liberă şi că în Rusia se stă în închisoare numai din motive politice, Rusia era umplută de sângele sfinților mucenici: mireni, diaconi, preoți şi ierarhi mureau în închisori. Ca motto al acestei cărți, părintele Serafim a pus nişte cuvinte care ar putea să pară exagerate: „Astăzi în Rusia, mâine în America!” Dacă s-ar grăbi cineva să facă afirmații de genul acesta, ar fi etichetat ca fiind plin de un duh sectant. Numai că părintele Serafim cunoştea foarte bine profețiile sfinților şi cuvioşilor ruşi, atât cele despre prigoana din Rusia, cât şi cele despre pacea care va urma prigoanei, precum şi cele despre revenirea prigoanei. Vorbind despre mucenicii Rusiei, părintele Serafim a afirmat clar - şi el a scris nu numai despre mărturisitorii Rusiei, ci şi despre mărturisitorii din România, în mod special despre părintele Gheorghe Calciu Dumitreasa - că ortodocşii care vor să facă față Ortodoxiei căldicele şi comode a acestei lumi trebuie să iubească mărturisitorii, trebuie să îi iubească pe cei care au pătimit pentru Hristos. Cine încearcă să-şi întocmească un mod de gândire din care lipsesc mucenicii contemporani, din care lipseşte jertfa din secolul XX, se rupe de duhul mărturisitor al Bisericii.

Părintele Serafim Rose a fost extraordinar de preocupat de venirea lui Antihrist. În cercurile teologice, venirea lui Antihrist este un subiect derizoriu sau *tabu*. Precum ştiţi, s-a tradus şi la noi în ţară cartea Preasfinţitului Averchie Tauşev *Apocalipsa în învăţăturile Sfinţilor Părinţi*. Despre această venire părintele Serafim spunea că trebuie s-o privim cu foarte mare discernământ. Pe de o parte greşesc cei care zic că or să vină vremuri bune, vremuri de pace, vremuri de înflorire, în care va avea loc unirea credinţelor. Printre aceştia l-aş arăta cu degetul pe marele *profet* al noii ere, Berdiaev, care trecea drept mare avvă pentru foarte multe cercuri intelectualiste ortodoxe. Părintele Serafim arăta că Berdiaev a fost un profet al lui Antihrist. Ce vrea satana, ce vrea diavolul? Să nu ne dăm seama că vremurile merg din rău în mai rău. Satana vrea să credem că or să vină vremuri în care o să fie pace, prietenie, înţelegere. Numai că, în opoziţie cu înţelepciunea acestui veac mărturisită chiar şi de către unii cărturari ortodocşi, părintele Serafim punea profeţiile cuvioşilor ruşi. Şi, fac o paranteză, părintele Serafim a reuşit să tipărească în întregime profeţiile Sfântului Serafim de Sarov despre sfârşitul lumii, profeţii care la prima ediţie în rusă au fost cenzurate. De ce? Sinodul hotărâse că trebuie cenzurată mai ales profeţia următoare: „Episcopii vor deveni atât de lipsiţi de evlavie încât nu vor mai crede în învăţătura de căpătâi a Bisericii Ortodoxe”. Ca o altă paranteză, s-a făcut un sondaj de opinie între episcopii anglicani, câţi cred în înviere, şi un număr foarte mare au recunoscut că nu cred. Ei au fost oameni cinstiţi, oameni serioşi în rătăcirea lor, şi sinceritatea lor i-a determinat pe unii anglicani să treacă la Ortodoxie: după cum ştiţi, a avut loc o trecere destul de masivă, o convertire care pe părintele Serafim Rose l-a impresionat.

Cât priveşte celelalte profeţii legate de venirea lui Antihrist, aş dori să nu mă opresc asupra lor aici, întrucât ar fi poate prea şocante. În momentul în care o să apară versiunea românească a cărţii *Not of This World*, le veţi putea găsi voi înşivă şi veţi şti să le apreciaţi altfel. Părintele Serafim spunea: să nu căutăm panicaţi tot felul de semne privitoare la venirea lui Antihrist. Cei care scriu cărţi şi care afirmă că semnele ne arată că peste 10-15 ani o să vină Antihrist, vor fi nevoiţi să schimbe aceste cărţi peste 10, 15, 20 de ani. Părintele Serafim spunea altceva: să observăm un duh al lui Antihrist, un duh al apostaziei care se întinde cu paşi mari. Printre semne: îndepărtarea anumitor clerici de învăţătura ortodoxă şi prigonirea ierarhilor şi clericilor care mărturisesc Ortodoxia. Un exemplu izbitor este prigonirea Sfântului Ioan Maximovici şi a episcopului Sava de Edmonton, cel care s-a ocupat de canonizarea Sfântului Ioan.

Părintele Serafim spunea că cei care vor să fie cu adevărat ai lui Hristos nu trebuie să se lase prinşi nici de duhul sectar: „vine Antihrist în 10-15 ani, se termină totul, disperare, panică de duhul modernist al celor care zic că trebuie să stăm liniştiţi.

Părintele Serafim Rose a compus şi slujbe. El a scris slujba Sfântului Paisie Velicicovski, Acatistul Sfântului Ioan Maximovici, şi împreună cu părintele Gherman a scris slujba Sfântului Gherman de Alaska, precum şi alte slujbe. Părintele Serafim avea ceva ce nouă ne lipseşte: râvna pentru canonizarea sfinţilor contemporani. Părintele Serafim Rose înţelegea că este anormal să canonizăm numai sfinţi care au trăit până în secolul XIX sau până la începutul secolului XX. Sfinţenia există în Biserică. El a luptat pentru canonizarea Sfântului Ioan Maximovici, chiar dacă a avut foarte mult de suferit pentru aceasta.

Aş nuanţa puţin acum modul în care părintele Serafim Rose vorbea despre *ortodoxia inimii*, care se opune *ortodoxiei minţii*. Şi aş da un exemplu: la un moment dat filosoful Berdiaev, considerat de mulţi ortodox, se dusese să-l umilească prin cunoaşterea sa intelectuală pe stareţul Gherman de la Schitul Zosima. Am aflat despre această întâlnire după ce citisem de câteva ori critica pe care părintele Serafim Rose a făcut-o învăţăturii lui Berdiaev – unul dintre înainte-mergătorii lui Antihrist. Într-un fel îmi lipsea un anumit corespondent al acestor acuzaţii în viaţa de zi cu zi a lui Berdiaev. Mă gândeam că poate el o fi încercat totuşi să trăiască ortodox, chiar dacă nu gândea ortodox; încercam să-i găsesc circumstanţe atenuante, fără să-mi dau seama că, de fapt, nu am ce să găsesc: trăieşti cum gândeşti şi gândeşti cum trăieşti. Într-o

carte a lui Pavel Florenski, carte apărută recent în traducerea românească, se povesteşte cum Berdiaev îi luase pe Florenski, pe Serghei Bulgakov şi pe alţi intelectuali *ortodocşi* să îl umilească pe marele stareţ de la Schitul Zosima. Şi în timp ce Berdiaev încerca să îngenuncheze un asemenea avvă isihast, pe Florenski l-a bufnit plânsul. El nu-şi imagina că un teolog ca Berdiaev poate să meargă până acolo încât să încerce să îngenuncheze un sfânt.

Or, dacă Berdiaev l-a putut defăima pe acest stareţ Gherman, pe motiv că nu era bine pregătit intelectual, cu părintele Serafim nu i-ar fi mers. Părintele Serafim Rose *dădea clasă*, fiind un adevărat geniu. N-am vrut să insist foarte mult asupra remarcabilei uşurinţe cu care asimila cunoştinţe, asupra faptului că era cu adevărat ieşit din comun. A învăţat atât de bine limba chineză încât o tânără din comunitatea chinezească din San Francisco se simţea stânjenită de chineza pe care o ştia părintele Serafim. El nu numai că a tradus Tao Te King-ul în limba engleză, făcând o traducere mai bună decât a celorlalţi orientalişti, mulţi dintre ei chiar chinezi, ci a tradus punând în valoare sensuri pe care chinezii înşişi le pierduseră din vedere. Părintele Serafim Rose avea unele rezerve faţă de teologia academică nu pentru că nu ar fi putut să se ridice la înălţimea ei, el însuşi fiind o minte foarte ascuţită, ci pentru că era conştient de îndepărtarea unui segment destul de întins al teologiei academice de duhul Sfinţilor Părinţi. Părintele Serafim este numit de către cei care-l cinstesc „părintele Serafim Noul Filosof", sau *Filosoful de la Platina*, aşa cum Sfântul Iustin este numit de Biserică *Iustin Martirul şi Filosoful* nu pentru că n-ar fi fost un teolog. Precum ştiţi, la Sfinţii Părinţi teologia era una cu filosofia, iar părintele Serafim dobândise o cunoaştere sporită a adevăratei teologii.

Închei aici cuvântul meu spunându-vă că, aşa cum pentru părintele Serafim Rose existenţa Sfântului Ioan Maximovici - care a fost făcător de minuni încă din timpul vieţii - a fost o dovadă că Dumnezeu este viu în Biserică, tot astfel pentru toţi creştinii ortodocşi prezenţa părintelui Serafim Rose ar trebui să fie o dovadă vie că Dumnezeu ne iubeşte. Chiar dacă a ales să trăiască pe un vârf de munte, părintele Serafim are să ne spună foarte multe. Ne ajută să nu fim precum cei care atacă modernismul dar cad în capcana supercorectitudinii şi Îl pierd pe Hristos din inimile lor, rămânând cu El numai pe buze, rămânând cu nişte teorii şi trăind o *Ortodoxie moartă*.

Să ne ajute bunul Dumnezeu ,pe cei care vrem să cunoaştem teologie adevărată, să mergem pe calea nevoinţelor, să trăim *Ortodoxia inimii* pe care a propovăduit-o părintele Serafim. Amin!

## În apărarea Cuviosului părinte Serafim

***Ioan Vlăducă***

O să vă spun câteva cuvinte despre Lazăr Puhalo, acest părinte care a scris împotriva părintelui Serafim Rose. Este un părinte care a fost caterisit şi, după aceea, a trecut în altă zonă a Bisericii, să zicem, unde a fost hirotonit ca episcop. Cartea se numeşte *Căile Ortodoxiei contemporane*, şi atenţia asupra acestei cărţi mi-a atras-o părintele ieromonah Evloghie de la Mănăstirea Nera. Eu nu ştiam de existenţa ei, dar părintele a observat-o înaintea mea, a citit-o şi mi-a trimis un scurt cuvânt despre această carte, ca semnal de alarmă[64]. Şi pentru a înţelege ce legătură avea Înalt Prea Sfinţitul Lazăr Puhalo cu părintele Serafim Rose, va trebui în câteva cuvinte să prezint un foarte, foarte scurt istoric.

Alexandru Kalomiros, un medic grec care s-a exprimat împotriva ecumenismului, la un

---

[64] Din economie de timp, textul părintelui Evloghie privitor la *Epistola despre părintele Serafim Rose* inclusă în volumul *Căile ortodoxiei contemporane* nu a mai fost citit la conferinţă. Anexăm aici un fragment din textul - semnal la care face referire Ioan Vlăducă: *Stânjenelii îi este dat să se preschimbe în amară dezamăgire la vederea uşurătăţii cu care, de-a lungul celor patru pagini ale epistolei, sunt azvârlite cu veninos nesaţ asupra părintelui Serafim Rose toate învinuirile pe care şi le-ar putea închipui o minte omenească, fie ea şi una bolnavă. Zugrăvit de către arhiepiscopul Puhalo, părintele Serafim se arată a fi un homosexual maniaco-depresiv, îmbibat de idei gnostico-teosofice, care prin strădaniile unor cercuri oculte a izbutit să-şi făurească o mincinoasă aură de sfânt şi să înşele lumea cu ereziile sale tao-hinduso-neoplatonice.*

*Mai mult decât însăşi gravitatea extremă a fiecăreia dintre aceste acuze, ar putea stupefia lipsa desăvârşită a argumentelor care să le susţină temeinicia. Autorul găseşte de cuviinţă doar să amintească despre anumite „controverse" pe care le-ar fi purtat – în scris – cu părintele Serafim, promiţând fugar că va furniza în viitor oarece „materiale" pe această temă. Ca şi având o legătură cu incriminările de mai sus, se face caz de caterisirea părintelui Gherman (pe numele său de mirean - Gleb Podmoşenski) şi de existenţa unui fiu duhovnicesc al părintelui Serafim care, în urma unor dereglări psihice, ar fi ajuns până la a se castra. Nu cunoaştem în ce măsură a fost dovedită cu adevărat homosexualitatea părintelui Gherman, după cum ne scapă şi mecanismele psihologice care l-au determinat pe David Scott să se castreze. Şi, oricum ar sta lucrurile, ele nu pot sugera absolut nimic despre părintele Serafim. Este oare de trebuinţă să i se amintească ierarhului Puhalo că Însuşi Mântuitorul a avut un ucenic cleptoman şi sinucigaş? Ne-ar fi plăcut să credem că nu. Tot aşa precum nu ne grăbim nici noi neapărat să dăm o anumită însemnătate faptului că arhiepiscopul Puhalo îşi datorează caterisirii situaţia canonică de astăzi şi că îşi poate număra, la rându-i, în tagma ucenicilor un homosexual dovedit ca atare. Pe de altă parte, suntem cu toţii datori să ne aducem aminte de ticăloşia excelent instrumentată juridic şi mediatic prin care, în urmă cu câţiva ani, vârfurile masoneriei politice şi ecleziastice cipriote urmăreau caterisirea şi condamnarea penală – sub acuzaţia de homosexualitate – a mitropolitului aghiorit Athanasie al Limassolului, reînsufleţitorul Ortodoxiei în insulă şi totodată unul dintre cei mai iubiţi arhierei ai lumii eline. Doar săvârşirea unei netăgăduite minuni dumnezeieşti, în chiar timpul şedinţei procesului ce se declanşase, a mai putut vădi nevinovăţia ierarhului vatopedin.*

*Cât priveşte învinuirile „dogmatice" aduse Părintelui Serafim Rose, ne vedem puşi deocamdată în situaţia delicată de a nu le putea nici măcar lua în seamă întrucât, în absenţa „materialelor" făgăduite, ele rămân nişte vorbe goale, lipsite de orice întemeiere. De altminteri, rezervele faţă de autorul „Epistolei" apar cu atât mai îndreptăţite cu cât întâia piatră de poticnire a cărţii sale este tocmai limpezimea dogmatică. Lasă loc unor îngrijorătoare semne de întrebare felul în care arhiepiscopul întemeiază scripturistic distincţiile între termenii „iad" şi „hades", respectiv „rai" şi „paradis". Încercarea sa de a da cuvintelor Mântuitorului către tâlharul de pe cruce sensul: „Astăzi îţi spun aceste vorbe, că vei fi alături de mine în Paradis (nu în Rai!)" ruşinează până şi cele mai îndrăzneţe tâlcuiri sectare. De asemenea, susţineri precum aceea că „Învăţătura potrivit căreia sufletul … poate să părăsească trupul, să aibă experienţe, să primească viziuni, revelaţii, să rătăcească din loc în loc, să fie alungat sau «cercetat şi judecat» fără trupul său este, esenţialmente, elenism păgân" aruncă însemnate îndoieli asupra chipului în care autorul îşi însuşeşte învăţătura ortodoxă despre înţelesul şi urmările judecăţii particulare a sufletelor. Departe de a ne propune recenzarea cărţii inchizitorului părintelui Serafim Rose, ne socotim datori să semnalăm asemenea afirmaţii vrednice de atenţia oricărui teolog cu mintea întreagă…*

(Cât priveşte acuzaţia potrivit căreia părintele Serafim a fost eretic pentru că a susţinut învăţătura despre existenţa vămilor văzduhului, ar trebui precizat faptul că această învăţătură nu îşi trage seva din moştenirea *asiatică* despre care episcopul Lev (Lazăr) Puhalo afirmă că părintele Serafim nu s-ar fi lepădat, ci se regăseşte în învăţăturile multor sfinţi ortodocşi (Sfântul Ignatie Briancianinov, Sfântul Ioan Maximovici, etc.). Cine îl consideră eretic pe părintele Serafim din pricina învăţăturii despre *vămi*, ar trebui să îi judece cu aceeaşi măsură pe sfinţii din a căror învăţătură părintele Serafim s-a hrănit. Şi cine are îndrăzneala de a face o astfel de afirmaţie – negând sfinţenia acestor mărturisitori ai Bisericii – are o credinţă îndoielnică. (Oare cine ar avea îndrăzneala să îl acuze de erezie pe părintele Nicodim Măndiţă, autor al cunoscutei lucrări *Vămile văzduhului*? Cei care l-au acuzat pe părintele Serafim ar face aceasta, fără mustrări de conştiinţă – [n.red.])

moment dat a intrat în mişcarea evoluţionismului teist. S-a ferit de o erezie şi a căzut într-o altă erezie. Evoluţionismul teist este erezia care afirmă că Dumnezeu a creat doar nişte bacterii, nişte vietăţi unicelulare, şi apoi le-a ajutat să evolueze până la maimuţă şi om. În cartea sa, Kalomiros spune că în ziua a cincea, identificată de el cu o eră geologică, peştii, la porunca lui Dumnezeu, ar fi ieşit din apă pe uscat şi s-ar fi târât pe uscat. Ar fi mers pe aripioarele lor şi în cozile lor şi s-ar fi transformat în reptile amfibii, susţine Kalomiros. Bineînţeles că părintele Serafim Rose, bun cunoscător al învăţăturilor Sfinţilor Părinţi, a reacţionat împotriva acestei erezii şi, în urma acestei reacţii ortodoxe, a apărut această carte: Ieromonahul Serafim Rose - *Cartea Facerii, Crearea lumii şi omul începuturilor*, editată în traducere românească la Editura Sophia şi care se găseşte încă pe piaţă, unde arată că este imposibil să împăcăm învăţătura ortodoxă cu evoluţionismul. Un foarte bun prieten al lui Kalomiros, acest Puhalo, şi-a luat răspunderea de a continua pe această linie disputa cu părintele Serafim. De aceea a scris această carte în care îl defăimează pe părintele Serafim Rose. Nu îndrăznesc să vă citesc exact cuvintele, nici nu vă recomand să le citiţi, sunt smintitoare. Pentru mine nu sunt prea murdăritoare, căci unde este multă murdărie, nu se simte. Dar unde este mediu mai curat, se simte, şi este posibil să rămână nişte imagini urâte pentru mulţi ani. De aceea prefer să nu vă citesc din cartea lui Lazăr Puhalo. Un singur lucru aş vrea să vă citez, însă, scris de părintele Serafim Rose: care este concluzia sfinţiei sale despre evoluţionism şi despre evoluţionismul teist. „Evoluţionismul este strâns legat de întreaga mentalitate afectată a putredului «creştinism» al Apusului. Ea este vehiculul noii spiritualităţi şi a noului creştinism, în care diavolul se străduieşte acum să scufunde pe ultimii creştini adevăraţi. Ea oferă o explicaţie alternativă a Creaţiei, faţă de cea a Sfinţilor Părinţi. Sub influenţa ei, creştinul ortodox ajunge să citească Sfintele Scripturi fără să le înţeleagă, ajustând textul spre a se potrivi preconceputei sale filosofii a naturii. Acceptarea ei nu poate duce decât la acceptarea unei explicaţii alternative şi pentru alte părţi ale descoperirii dumnezeieşti, la ajustarea automată a celorlalte texte scripturistice şi patristice, spre a se potrivi cu «înţelepciunea» modernă”.

## O chemare la Ortodoxie

***Ştefan Francisc Voronca*** (traducător)

În calitate de traducător şi convertit (că tot a venit vorba de convertiţi) de la catolicism (că tot se vorbea de confesiuni), vreau să spun doar câteva cuvinte despre părintele Serafim şi despre învăţătura sa, ceva ce m-a mişcat. Sigur, întreaga sa operă este mişcătoare, dar, oare cât ne rămâne în inimă din ea? Iată câte ceva din ce m-a impresionat pe mine. Ea este destul de simplă şi foarte bine prezentată de el însuşi. De fapt, nu este o simplă învăţătură, ci chiar propriul său suflet, transpus în cuvinte, propria lui raportare la Dumnezeu, aşa cum chiar el spune aici [în *Ne vorbeşte părintele Serafim Rose – Scrisori* - n.n.] despre cuvintele sale: „mai mulţi mi-au spus că cuvintele mele le-au mers direct la inimă. Că trebuie să se adâncească mai mult în credinţă, fără să se împiedice de elementele exterioare". Problema „elementelor exterioare" apare de mai multe ori în scrisori, apare şi în celelalte cărţi dar sub o altă formă şi cu alţi termeni.

Părintele Serafim are un cuvânt care pe mine personal m-a răscolit, aşa-zicând, mi-a întors fiinţa pe dos, la fel cum spuneau unii dintre iudei despre Sfinţii Apostoli (în *Faptele Apostolilor*) că au întors lumea pe dos. Acest lucru cred că a urmărit şi părintele Serafim: lumea este întoarsă pe dos, ea trebuie întoarsă şi aşezată într-o poziţie normală sau, aşa cum ziceau opozanţii Sfinţilor Apostoli, respectiv ai părintelui Serafim, că asta ar însemna întoarcerea ei pe dos.

Pe mine, cel care m-a întors prima dată pe dos a fost părintele Cleopa. M-a luat, aşa-zicând, de mijloc şi m-a aruncat în staulul Ortodoxiei, pentru că a fost un cuvânt „care a mers la inimă", a fost un cuvânt care a venit direct de la Dumnezeu. Prin el - prin părintele Cleopa - sau prin părintele Serafim, L-am simţit pe Dumnezeu mai aproape. L-am simţit pe Dumnezeu vorbind direct omului. Chiar înainte să fiu ortodox, cunoşteam destule lucruri despre Ortodoxie, ştiam cât de depărtaţi erau catolicii de dreapta credinţă, citind teologii ruşi, citindu-l pe părintele Stăniloae ş.a.m.d., cunoscând elementele exterioare, cunoscând adevărul (mai puţin cel trăit – Adevărul - Persoană) şi crezând în el, dar, cu toate acestea, nu treceam la Ortodoxie. Sigur, cărţile pe care le citeam aveau ceva din Duhul Cel Sfânt al acelor teologi sau părinţi, dar parcă nu mi se adresau personal (deşi erau scrise pentru toţi). Pur şi simplu nu vedeam persoana scriitorului, cu toată expresia sa de trăitor al Ortodoxiei. Mă întrebam de ce, de ce nu trec până la urmă la Ortodoxie. De ce? Pentru că vedeam mai mult o Ortodoxie a minţii (fie ea în Tradiţie patristică sau biblică), care nu cutremura fiinţa din temelii, întorcând-o spre Hristos. În biserica catolică rosteam *Crezul* fără Filioque, osândeam erorile catolice (au oare vreun număr?), începeam să fiu, oarecum, un ortodox în catolicism. Era problema elementelor exterioare. Mi se spunea că Ortodoxia e aşa şi pe dincolo, or n-am văzut pe cineva, pe cineva cu cuvinte mergătoare la inimă, cuvinte ce răstoarnă suflete, aşa cum era răvăşit cu totul sufletul iudeilor care Îl ascultau pe Hristos. Citisem puţin din părintele Cleopa, dar nu m-a convins prea mult. Văzusem o casetă video cu el, văzusem una şi cu părintele Stăniloae, cuvintele mi-au mers la inimă şi au zdrobit acel zid care o împrejmuia.

Problema convertirii nu trebuie pusă foarte mult confesional, trasând nişte graniţe între confesiuni, că noi suntem ortodocşi şi ceilalţi sunt catolici sau heterodocşi ş.a.m.d. Problema stă în raportarea la Dumnezeu. Nu suntem noi responsabili că suntem ortodocşi, sau cei care sunt catolici sunt responsabili şi vinovaţi sau nevinovaţi că sunt catolici. Pur şi simplu, aşa am ajuns, aşa a vrut Dumnezeu, deşi nu poate fi vorba, bineînţeles, de o alegere arbitrară. Dintr-un paradox, cum s-ar spune. Răbdarea lui Dumnezeu, Providenţa lui Dumnezeu. Părintele Serafim a ajuns la Ortodoxie printr-un paradox providenţial, sau „existenţial". Aş putea spune, din

scrisorile lui, [că a ajuns] mişcat foarte mult de cuvântul Sfântului Episcop Ioan Maximovici. Numele lui se regăseşte adesea în *Scrisori*; Părintele Serafim vorbeşte despre el, vorbeşte despre rugăciunea pe care o îndrepta către el şi spunea că încearcă să meargă pe aceeaşi linie. Totuşi nu era singura personalitate pe care o urma, mai erau şi alţi episcopi, numele lor fiind pomenite de asemeni în *Scrisori*.

A doua chestiune pe care aş vrea să o ating este problema unei mentalităţi pe care el încerca să o trăiască, o mentalitate, spune el, *de catacombă*. Această afirmaţie m-a impresionat foarte mult şi, după cum ştiţi, el s-a adâncit sau a „coborât" în pădurile Californiei, în *catacombele Californiei* dacă vreţi, unde a încercat să se întoarcă, oarecum, la cugetul Părinţilor, la acel cuget rupt de lume dar făcut una cu lumea, una cu adevărata fire a lumii. Dacă noi suntem în lume, să nu credem neapărat că o şi cunoaştem. Adesea relaţiile dintre noi sunt exterioare, deşi trăim împreună, paradoxal, ne „ascundem" unii de alţii, vorbim mai mult de obiectele care ne înconjoară, iar creştinii de astăzi – printre care cred că mă număr – numiţi de Cuviosul Paisie Aghioritul „fierturi" – discută despre unele rânduieli bisericeşti şi „aspecte" bisericeşti, care merită, chipurile, mare atenţie. În acest sens, apropos de această mentalitate, el vorbea – cred că pe sute de pagini – despre atitudinea creştinilor faţă de lume. Acest lucru m-a răscolit foarte mult. Pur şi simplu, recitind traducerea pe care am făcut-o, m-a cuprins o deznădejde profundă. Mă întrebam: *Oare ce fel de credincios mai sunt? Oare mai sunt creştin? Oare ce pot face mai departe?* Vorbea, de exemplu, despre lipsa de vlagă a ortodoxiei, despre creştinii ortodocşi, care au ajuns la o comoditate foarte mare etc. Aici ne ducem cu gândul, bineînţeles, la Cuviosul Paisie Aghioritul, şi cei care l-au citit pot face foarte multe paralele între cei doi autori. Acest lucru m-a răscolit foarte mult şi am ajuns la concluzia că cuvintele lui nu sunt nişte simple *analize* sau *păreri* împodobite cu exemple sau citate patristice, sunt nişte cuvinte pe care tânărul sau adultul frământat, omul dezorientat, căruia Îi este frică de Dumnezeu, care-L caută pe Dumnezeu cu „disperare", le primeşte cu toată inima. Ele emană o putere care poate sparge inimi împietrite, au caracterul unor cuvinte care pătrund şi zdrobesc inima. Şi mi-am zis: după atâtea lecturi, după lectura părintelui Stăniloae sau a părintelui Cleopa, Paisie Aghioritul ş.a.m.d., până când voi continua să citesc, să mi se frângă inima şi, după aceea, să se împrejmuiască la loc cu zidul cel vechi, cu omul cel vechi. Oare câţi Părinţi buni ne va mai da Dumnezeu în aceste vremuri de pe urmă? Poate că tot mai puţini, deoarece tot mai puţini sunt şi aceia care îi ascultă. Şi m-am gândit şi la afirmaţia Mântuitorului: *Du-te şi nu mai păcătui, ca să nu-ţi fie ţie mai rău!* Aceasta este o afirmaţie foarte gravă şi care ne responsabilizează foarte mult. Dacă pe aceşti părinţi sfinţi, poate ultimii din secolul XX, nu-i vom asculta, nu vom asculta cuvintele lor cu putere, cuvintele lor foarte aproape de noi, foarte aproape de problemele noastre, ce vom face mai departe? Vom rămâne doar cu nişte lecturi? El vorbea într-un studiu - *Cum să-i citim pe Sfinţii Părinţi* - pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, am reuşit să-l traduc - despre lecturile patristice, fiind împotriva lecturii dezordonate a Părinţilor, care nu duce altundeva decât la rătăcire. El se referea şi la acei editori de texte patristice şi la absurdităţile pe care aceştia le debitează. Din nefericire, şi în spaţiul românesc există acest tip de editori, care, în vremurile de pe urmă aflaţi, departe de a încerca să propovăduiască pe Hristos prin ceea ce publică, editează simple texte - adesea fără nici o binecuvântare – întru promovarea unei *ortodoxii a minţii*, bazată pe „acurateţea filologică" a textelor şi mai puţin pe Duhul pe care acestea Îl conţin.

Cineva spunea că, dacă vom citi cutare părinte (dându-l ca exemplu la întâmplare pe Sfântul Simeon Noul Teolog), ne putem realmente îndrăci, batjocorind cuvântul Domnului, cum scrie Sfântul Maxim Mărturisitorul despre astfel de cititori, şi făcând o teologie a demonilor.

Poate că cea mai mare luptă a părintelui Serafim a fost împotriva unei astfel de teologii. Studiul amintit şi *Scrisorile* ne dau nenumărate exemple. Prin urmare, atât el cât şi ceilalţi părinţi sfinţi pe care ni i-a dat Dumnezeu în aceste vremuri de pe urmă nu trebuie să rămână o lectură oarecare, ci trebuie urmaţi degrabă. Dacă nu îi urmăm, fie ne vom trezi ortodocşi „autentici"

trăind o îndoielnică *ortodoxie a minții* - după cum spunea părintele Serafim - fie, după cuvântul Mântuitorului, *ne va fi nouă mai rău*...

O expresie care m-a izbit şi care ni se pare foarte simpatică. Spune părintele Serafim Rose la un moment dat: „Noi trăim într-un paradis al nebunilor”. Un paradis al nebunilor, de ce? Pentru că – este foarte evanghelică expresia – pentru că nu ne deosebim prea mult de nebunul din Evanghelie căruia i se spune: *Nebune, în noaptea aceasta voi cere de la tine sufletul tău şi cele ce-ai agonisit ale cui vor fi?* Ni se propune şi avem, deci, această nebunie. În *Psalmi* se spune: *Zis-a cel nebun în inima lui: „Nu este Dumnezeu”*. În pilda celor zece fecioare, la fel, cinci dintre ele erau nebune.

E foarte dură această expresie, dar trăim într-un paradis al nebunilor. Pentru că, dacă cineva ne-ar propune să ne despuiem de ceea ce avem, adică de titluri, de un statut oarecare, social, de avere, nu ştiu ce-am putea să fim. Nu ştiu ce suntem. Să cugetăm la această opțiune pe care o au cei care se convertesc, cum este cazul părintelui Rafail sau al părintelui Serafim Rose, să cugetăm la această retragere într-o pustie care nicidecum nu pustieşte, ci este o pustie care adună acel nisip al timpului care pustieşte într-o clepsidră care curge spre veşnicie.

*Pr. dr. lector Gheorghe Holbea*

## Cuprins